

ପାତ୍ରବିନ୍ଦୁ

ପାତ୍ରବିନ୍ଦୁ ସମୀକ୍ଷା ବିହାର

ଶିବଦ୍ଧାସ ଗୋପ

ପ୍ରକାଶକଙ୍କ କଥା

ପଣ୍ଡିତଙ୍କ କୃଷକ ଓ କ୍ଷେତ୍ର ମନ୍ଦିରର ଫେଡେରେଶନର ଦଶମ ବାର୍ଷିକ ସନ୍ଧିଲନୀ ଉପଲକ୍ଷେ ୧୯୭୦ ମସିହା ଜୁନ ୧୮ ତାରିଖରେ ଚବିଶ ପ୍ରଗଣ୍ଠା ଜିଲ୍ଲାର ଭାଟପଡ଼ାଠାରେ ଏକ ରାଜନୈତିକ ଶିକ୍ଷାଶିବିର ଅନୁଷ୍ଠାନିକ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ରାଜନୈତିକ ଶିକ୍ଷାଶିବିର ପରିଚାଳନା କରିଥିଲେ ଏସ.ୟୁ.ସି.ଆଇ(କମ୍ପ୍ୟୁନିଷ୍ଟ)ର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ସାଧାରଣ ସମାଦକ, ଏ ଯୁଗର ବିଶିଷ୍ଟ ମାର୍କ୍କବାଦୀ ଦାର୍ଶନିକ ଓ ଚିନ୍ତାନାୟକ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଶିବଦାସ ଘୋଷ । ଶିକ୍ଷାଶିବିର ପ୍ରଥମ ଅଧିବେଶନରେ ସେ ମାର୍କ୍କସବାଦ ଓ ମାନବ ସମାଜର ବିକାଶ ଏବଂ ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଧିବେଶନରେ ତଥାନୀଞ୍ଚନ ରାଜନୈତିକ ପରିଷ୍ଟିତିର ପଛଭୂମିରେ କୃଷକ ଓ କ୍ଷେତ୍ର ମନ୍ଦିରର ଫେଡେରେଶନର ଲକ୍ଷ୍ୟ, ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଓ ସାଙ୍ଗଠନିକ ସମସ୍ୟା ସମ୍ପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କରିଥିଲେ । ଚେପ ଦ୍ୱାରା ଗୃହାତ ତାଙ୍କର ଏହି ଦୂଇଟି ଆଲୋଚନାକୁ ଦୂଇଟି ପୃଥକ୍ ଅଧ୍ୟାୟରେ ‘ମାର୍କ୍କବାଦ ଓ ମାନବ ସମାଜର ବିକାଶ ପ୍ରସଙ୍ଗେ’ ଶାର୍କ୍ଷକରେ ବଙ୍ଗଲା ଭାଷାରେ ପୁସ୍ତିକା ଆକାରରେ ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଇଛି । ସେହି ପୁସ୍ତିକାର ପ୍ରଥମ ଅଧ୍ୟାୟର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାତର ୧୯୮୪ ମସିହା ଜୁଲାଇ ମାସରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବହୁନ ପ୍ରଯୋଜନ ହେଉ ପୁନରାୟ ସେହି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାତର ୨ୟ ଥର ପାଇଁ ୧୯୯୭ ମସିହାରେ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଇଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହାର ତୃତୀୟ ସଂସ୍କରଣ ଆମେ ପ୍ରକାଶ କରୁଛୁ । ପୂର୍ବରୁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଥିବା ଶାର୍କ୍ଷକ - ‘ମାର୍କ୍କବାଦ ଓ ମାନବ ସମାଜର ବିକାଶ ପ୍ରସଙ୍ଗେ’ ପରିବର୍ତ୍ତେ ଏଠାରେ ‘ମାର୍କ୍କବାଦ ଓ ମାନବ ସମାଜର ବିକାଶ’ ରଖାଯାଇଛି । ଅନୁବାଦ ଜନିତ ତୃତୀୟ ପାଇଁ ଆମେ ଦାୟୀ ।

ଡି.ଆଇ.ଆର- ୧୭, ଯୁନିଟ - ୭

ତାପସ ଦଉ

ଭୁବନେଶ୍ୱର

୧୪.୭.୨୦୦୭

ମାର୍କ୍ବାଦ ଓ ମାନବ ସମାଜର ବିକାଶ

ମାର୍କ୍ବାଦ ହିଁ ଏକମାତ୍ର ଦର୍ଶନ, ଯାହା ସତ୍ୟାନୁସନ୍ଧାନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯଥାର୍ଥରେ ଆମକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରିବ । ମାର୍କ୍ବାଦ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଦର୍ଶନ ବା ମତବାଦ ସତ୍ୟ ସମ୍ପର୍କରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବେ ଆଲୋକପାତ କରିବାରେ ସମ୍ମନ ନୁହେଁ; ତେଣୁ ଆମେ ମାର୍କ୍ବାଦକୁ ଜୀବନ ଦର୍ଶନ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଥାଉ, ମାର୍କ୍ବାଦ ନେଇ ଚର୍ଚା କରିବାଟା ଏତେ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ମନେ କରିଥାଉ ଓ ନିଜକୁ ମାର୍କ୍ବାଦୀ ବୋଲି କହୁ । ପ୍ରତଳିତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦର୍ଶନ ବା ମତବାଦ ସହ ମାର୍କ୍ବାଦର ମୌଳିକ ପାର୍ଥକ୍ୟ ହେଉଛି- ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସବୁ ଦର୍ଶନ ଯେଉଁଠି ଜ୍ଞାନାର୍ଜନ ସକାଶେ ମଣିଷର ବ୍ୟକ୍ତି ମନୀକ୍ଷା, ଚିନ୍ତା କରିବାର କ୍ଷମତା ବା ବିଶେଷ ଜଣେ ଦାର୍ଶନିକଙ୍କ ଚିନ୍ତାଶଙ୍କି ଓ ବିଚାର ଶଙ୍କି ଉପରେ ମୁଖ୍ୟତଃ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦେଇଥାଏ, ସେଇଠି ମାର୍କ୍ବାଦ ହିଁ ଜ୍ଞାନାର୍ଜନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ପରୀକ୍ଷା-ନିରୀକ୍ଷା, ବାସ୍ତବ-ଅଭିଜ୍ଞତା, ଜାତିହାସ ଓ ଯୁକ୍ତି ବିଜ୍ଞାନ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିଥାଏ । ମାର୍କ୍ବାଦ ବିଚାର କରେ ଯେ, ପରୀକ୍ଷା-ନିରୀକ୍ଷା ବାସ୍ତବ ଅଭିଜ୍ଞତା, ଜାତିହାସ ଓ ଯୁକ୍ତି ବିଜ୍ଞାନଲକ୍ଷ ଜ୍ଞାନ ବ୍ୟତିରେକେ କୌଣସି ଜ୍ଞାନ ସଠିକ ଜ୍ଞାନ ନୁହେଁ ଏବଂ ସତ୍ୟକୁ ଯଥାର୍ଥ ଭାବେ ଜାଣିବା ବି ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ସ୍ଵତରାଂ ସତ୍ୟ ନିର୍ଜ୍ଞାରଣ କ୍ଷେତ୍ରରେ କୌଣସି ମଣିଷର କେବଳ ଚିନ୍ତାଶଙ୍କି ଓ ବୁଦ୍ଧି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରାଯାଇପାରେନା; ମଣିଷର ଚିନ୍ତାଶଙ୍କି ଓ ବୁଦ୍ଧିତ ଦରକାର ନିଶ୍ଚୟ- କିନ୍ତୁ ତା' ସାଙ୍ଗକୁ ବାସ୍ତବ ଅଭିଜ୍ଞତା ଓ ପରୀକ୍ଷା ନିରୀକ୍ଷା ଜାରିଆରେ ସତ୍ୟପୋଲାଲ୍ପି କରିବାକୁ ହେବ, ସତ୍ୟ ନିର୍ଜ୍ଞାରଣ କରିବାକୁ ହେବ । ତେଣୁ ମାର୍କ୍ବାଦ ପୂରାପୂରି ବିଜ୍ଞାନଧର୍ମୀ । କାରଣ ପରୀକ୍ଷା ନିରୀକ୍ଷାଲକ୍ଷ ସତ୍ୟ ହିଁ ଏହାର ଭିତ୍ତି । ବୈଜ୍ଞାନିକ ପରୀକ୍ଷା-ନିରୀକ୍ଷା ଓ ବୈଜ୍ଞାନିକ ସତ୍ୟର ଆଧାର ଉପରେ ଏହାର ସମଗ୍ର ତାଞ୍ଚାଟି ଦଶ୍ରୀଯମାନ । ମଣିଷର ମନଗଡ଼ା ଚିନ୍ତା ଓ ବିଶ୍ଵେଷଣ ଉପରେ ଏହାର ତାଞ୍ଚା ଗଢ଼ି ଉଠି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦର୍ଶନ ସମ୍ମହ ଯେଉଁଠି ବିଜ୍ଞାନ ଉପରେ ଖବରଦାରୀ କରିବାକୁ ଚାହିଁଛନ୍ତି, ବୈଜ୍ଞାନିକ ସତ୍ୟକୁ ଅସ୍ଵାକାର କରିବାକୁ ଚାହିଁଛନ୍ତି- ମନଗଡ଼ା କେତେକ ଧାରଣା ଓ ବ୍ୟକ୍ତିର ବିଶ୍ୱାସ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବାକୁ ଚାହିଁଛନ୍ତି- ସେଇଠି ମାର୍କ୍ବାଦ

ମାର୍କ୍ବାଦ ଓ ମାନବ ସମାଜର ବିଜ୍ଞାନ
ବୈଜ୍ଞାନିକ ସତ୍ୟ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବାକୁ ଚାହିଁଛି, ବିଜ୍ଞାନର ବିଶେଷ ବିଶେଷ
ସତ୍ୟକୁ ସଂଯୋଜିତ (co-ordinate) କରି ସାଧାରଣ ସତ୍ୟରେ ଉପନୀତ ହେବାକୁ
ଚାହିଁଛି ।

ବିଜ୍ଞାନ ସାହାଯ୍ୟରେ ହିଁ କେବଳ ସତ୍ୟ ଜାଣିବା ସମ୍ଭବ

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦର୍ଶନ କ’ଣ କରନ୍ତି ? ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦର୍ଶନ ମନେ କରନ୍ତି ଯେ, ବିଜ୍ଞାନ
କେବଳ କେତେକ ବିଶେଷ ବିଶେଷ ସତ୍ୟ ଆବିଷ୍ଵାର କରିବାକୁ ସକମ, କିନ୍ତୁ ଦୁନିଆ
ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୂଳ ସତ୍ୟ ଉପଲବ୍ଧି ବିଜ୍ଞାନ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ସେମାନଙ୍କ ଧାରଣା ବା
କଷମା ହେଉଛି ବନ୍ଧୁବର୍ତ୍ତତ୍ଵ ଯେଉଁ ସରା ଅବସ୍ଥାନ କରେ, ବିଜ୍ଞାନ ତାର ସନ୍ଧାନ
ଦେଇପାରେନା । ତେଣୁ ସେମାନେ ମନେ କରନ୍ତି- ବିଜ୍ଞାନ ସାହାଯ୍ୟରେ ସବୁ ସତ୍ୟକୁ
ଜାଣିବା, ଜୀବନର ସବୁ ଦିଗନ୍ତ ଜାଣିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ତେବେ ସେହି ସତ୍ୟକୁ କିଭଳି
ଜାଣିବା ସମ୍ଭବ ବୋଲି ଏହିସବୁ ଦର୍ଶନ ମନେ କରନ୍ତି ? ଏହିସବୁ ଦର୍ଶନ ମତରେ
ବ୍ୟକ୍ତିର ଆଡ଼ୋପଲବ୍ଧି ମାର୍ଗରେ କୁଆଡ଼େ ତାହା ସମ୍ଭବ । ଏ କଥାର ଅର୍ଥ ହେଲା, ସମ୍ଭାବ
ମାନବସମାଜର ଉପଲବ୍ଧି ଓ ଅଭିଜ୍ଞତା ପ୍ରସ୍ତୁତ ଯେଉଁ ବିଜ୍ଞାନ, ସେହି ବିଜ୍ଞାନର ସାମଗ୍ରିକ
ପ୍ରତ୍ୟେକିକ ପ୍ରତ୍ୟେକି ମାର୍ଗରେ ତାହା ସମ୍ଭବ ! ମାର୍କ୍ବାଦ ଏତାଦୃଶ ଉଭର କଥା ସ୍ବାକ୍ଷର କରେ
ନାହିଁ । କରିବା ମଧ୍ୟ ଅସମ୍ଭବ । ମାର୍କ୍ବାଦ ବିଚାର କରେ, ଜଣେ ମନୀଷୀଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିର
ଆଡ଼ୋପଲବ୍ଧି ମାର୍ଗରେ ତାହା ସମ୍ଭବ ! ମାର୍କ୍ବାଦ ଏତାଦୃଶ ଉଭର କଥା ସ୍ବାକ୍ଷର କରେ
ନାହିଁ । କରିବା ମଧ୍ୟ ଅସମ୍ଭବ । ମାର୍କ୍ବାଦ ବିଚାର କରେ, ଜଣେ ମନୀଷୀଙ୍କର ସତ୍ୟକୁ
ଜାଣିବାରେ ଯାହା କ୍ଷମତା, ସତ୍ୟ ଜାଣିବା କ୍ଷେତ୍ରରେ ବିଜ୍ଞାନର କ୍ଷମତା ତାହାଠାରୁ
ଅନେକ ବେଶୀ । ବନ୍ଧୁତଃ ସତ୍ୟକୁ ଜାଣିବା କ୍ଷେତ୍ରରେ କୌଣସି ମଣିଷର ବିଶ୍ୱାସ ବା
ବ୍ୟକ୍ତିର ଆଡ଼ୋପଲବ୍ଧି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବା ଅପେକ୍ଷା ବିଜ୍ଞାନ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବା
ହିଁ ଯୁକ୍ତିପଣ୍ଡତ । ମୁଢରାଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦର୍ଶନ ସହ ମାର୍କ୍ବାଦର ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ମୌଳିକ
ପାର୍ଥକ୍ୟ ରହିଛି ।

ଦର୍ଶନର କାମ କ’ଣ ?

ମାର୍କ୍ବାଦ ସହ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦର୍ଶନର ଦ୍ୱିତୀୟ ପାର୍ଥକ୍ୟ ହେଉଛି- ଅନ୍ୟସବୁ ଦର୍ଶନ
ଏତେଦିନ ଯାବତ୍ ଦୁନିଆକୁ ଜାଣି ଆସିଛି, ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରି ଆସିଛି- ଅନ୍ୟତଃ ଚେଷ୍ଟା କରିଛି
ଜାଣିବାକୁ । କେତେବୀଳା ପାରିଛି କି ପାରି ନାହିଁ ତାହା ବଡ଼ କଥା ନୁହେଁ । କାରଣ ଦର୍ଶନର
ଚେଷ୍ଟା ହିଁ ହେଉଛି ଦୁନିଆକୁ ଜାଣିବା, ବିଭିନ୍ନ ସମସ୍ୟା ଓ ସତ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏକ ସଠିକ

ଧାରଣା ଗ୍ରହଣ କରିବା । ମାର୍କ୍ବାଦ ସୃଷ୍ଟି ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦର୍ଶନର କାମ ଥିଲା ଦୁନିଆର ବିଭିନ୍ନ ଘଟଣାବଳୀକୁ କେବଳ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିବା । ମାର୍କ୍ବାଦ ହିଁ ଏକମାତ୍ର ଦର୍ଶନ, ଯାହା ପ୍ରଥମେ ଆସି ଘୋଷଣା କଲା, ନିଛକ ଜାଣିବା ମୂଲ୍ୟହୀନ । ଘୋଷଣା କଲା— କେବଳ ଜାଣି ଲାଭ କ’ଣ, ଯଦି ସେହି ଜାଣିବା ଜ୍ଞାନକୁ ବାନ୍ଧବ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆମେ ପ୍ରୟୋଗ କରି ନପାରୁ ? ଅର୍ଥାତ୍ ମାର୍କ୍ବାଦ କହେ ଦୁନିଆକୁ ଜାଣିବା ହିଁ କେବଳ ଦର୍ଶନର କାମ ନୁହେଁ, ଦୁନିଆକୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା ମଧ୍ୟ ଦର୍ଶନର କାମ । ତାହେଲେ ଦେଖାଗଲା, ମାର୍କ୍ବାଦୀ ଦର୍ଶନ ସହ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦର୍ଶନଗୁଡ଼ିକର ଆଉ ଏକ ପାର୍ଥକ୍ୟ ହେଲା— ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦର୍ଶନର କାମ ଯେଉଁଠି ଦୁନିଆକୁ କେବଳ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିବା – ସେଇଠି ମାର୍କ୍ବାଦର କାମ କେବଳ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିବା ନୁହେଁ; ଜାଣିବା, ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିବା, ସଠିକ୍ ଭାବେ ଉପଲବ୍ଧି କରିବା ଓ ଦୁନିଆର ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ଦ୍ଵାରାନ୍ତିତ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା । ମାର୍କ୍ସବାଦକୁ ବୁଝିବାକୁ ହେଲେ ଦାର୍ଶନିକ ଚିତ୍ତାର ଏକ ଧାରାବାହିକ ଜ୍ଞାନାସ ସମ୍ପର୍କରେ, ଦର୍ଶନର ଅଗ୍ରଗତି ବା ତେଜଳପମେଷ୍ଟର ଜ୍ଞାନାସ ସମ୍ପର୍କରେ ଆମର ମୋଟାମୋଟି ଏକ ଧାରଣା ଥିବା ଦରକାର । ଗୋଟିଏ କ୍ଲ୍ୟୁସରେ ସବୁ ବିଷୟ ଆଲୋଚନା କରିବା ସମ୍ଭବ ନ ହେଲେ ବି ମୌଳିକ ବିଷୟଗୁଡ଼ିକୁ, ଯେତିକି ସମୟ ମୁଁ ପାଇବି, ତା ଭିତରେ ସାଧାନ୍ୟାରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବି ।

ଚିତ୍ତାର ଉପ୍ରତି ଓ ମାନବ ସଭ୍ୟତାର ବିକାଶ

ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ଆଲୋଚନା ଆରମ୍ଭ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଗୋଟିଏ କଥା ଆପଣମାନଙ୍କୁ କହି ରଖେ । ତାହା ହେଲା, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜୀବଜନ୍ମୁ ସାଙ୍ଗରେ ମଣିଷର ଏକ ମୌଳିକ ପାର୍ଥକ୍ୟ ରହିଛି । ସେହି ପାର୍ଥକ୍ୟଟି କ’ଣ ? ପାର୍ଥକ୍ୟଟି ହେଉଛି, ମଣିଷର ମଣ୍ଡିଷର ଗଠନକୁ କେନ୍ଦ୍ରିକରି ମଣିଷ ଚିତ୍ତ କରିବାର ଅଧିକାରୀ, ବିଶ୍ଵେଷଣ କରିବାର ଅଧିକାରୀ, ବିଚାର କରିବାର ଅଧିକାରୀ । ଏହି ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ନେଇ ମଣିଷ ଦୁନିଆକୁ ଆସିଛି । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜୀବଜନ୍ମୁଙ୍କର ଅନୁଭୂତି ରହିଛି, ସ୍ମାଧବିକ ଉଭେଜନା ରହିଛି, କିନ୍ତୁ ଚିତ୍ତ କରିବା, ବିଚାର-ବିଶ୍ଵେଷଣ କରିବା କ୍ଷମତା ସେମାନଙ୍କର ନାହିଁ । ମଣିଷ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚିତ୍ତ କରିବାର ଏହି କ୍ଷମତା ତା’ର ମଣ୍ଡିଷର ବିଶେଷ ଗଠନ ଯୋଗୁ ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି ଏବଂ ଏହି କ୍ଷମତା ଯୋଗୁ ହିଁ ମଣିଷ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜୀବଜନ୍ମୁଙ୍କଠାରୁ ସମୂର୍ଧ୍ୟ ଅଳଗା । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜୀବଜନ୍ମୁ ଆଜିବି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ପ୍ରାକୃତିକ ନିୟମର ଅଧୀନ, ଅର୍ଥାତ୍ ପୂରାପୂର୍ବ ପ୍ରାକୃତିକ ନିୟମର ଦାସ । ସେମାନେ କେହି ପ୍ରାକୃତିକ ନିୟମର ଦାସତ୍ତ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଉଠିପାରି

ନାହାନ୍ତି- ପ୍ରାକୃତିକୁ ବଣ କରିପାରି ନାହାନ୍ତି । ଫଳତଃ ସେମାନେ ବଣ ଜଙ୍ଗଲରେ ପ୍ରାକୃତିକ ନିୟମ ଅନୁସାରେ ଯେତେ ଦିନ ବଞ୍ଚିବା କଥା ବଞ୍ଚିଛନ୍ତି, ବଞ୍ଚିବା ସକାଶେ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛନ୍ତି । ଚେଷ୍ଟା କରି ହୁଏତ ଖତମ ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି, ନଦ୍ଦିବା କୌଣସି ଉପାୟରେ ବଞ୍ଚିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମଣିଷ କ୍ଷେତ୍ରରେ ତା'ର ବଞ୍ଚିବା ଚେଷ୍ଟା ଭିତରେ ଆମେ ଏକ ନୂତନ ଘଟଣା ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲୁ । ମଣିଷ ପ୍ରାକୃତିକ ନିୟମର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବଣଭୂତ ହୋଇ ରହିବାକୁ ଚାହିଁଲାନି । ପ୍ରାକୃତିର ନିୟମକୁ ସେ ଜାଣିଲା, ବୁଝିଲା - ପ୍ରାକୃତିକ ଶକ୍ତିକୁ ନିଜର ଆୟରକୁ ଆଣି ସଭ୍ୟତା, ସଂସ୍କତି, ସମାଜ ଜୀବନ ଗଡ଼ି ଚେଳିବା କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ଶିଖିଲା । ଏହାଫଳରେ ହିଁ ମଣିଷ ସମାଜବନ୍ଧ ହୋଇଛି, ସଭ୍ୟ ହୋଇଛି, ଜ୍ଞାନ ବିଜ୍ଞାନର ଉନ୍ନତି କରିଛି, କୃଷିର ଆବିଷ୍କାର କରିଛି ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସ୍ଥାରେ ଆଜି ଆସି ପହଞ୍ଚିଛି ।

ମାନବ ସମାଜର ଏହି ଅଗ୍ରଗତି କିନ୍ତୁ ଏକାଦିନକେ ଘଟି ନାହିଁ । ଏହାର ଏକ ସୁଦୀର୍ଘ ଲିତିବାସ ରହିଛି । ମଣିଷ ଚିରକାଳ ଏହି ଅବସ୍ଥାରେ ନଥିଲା । ଏପରି ଏକ ସମୟ ଥିଲା, ଯେତେବେଳେ ମଣିଷ ସମାଜବନ୍ଧ ହୋଇ ନଥିଲା । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରାଣୀ ସଦୃଶ ବଣ ଜଙ୍ଗଲରେ ପ୍ରାକୃତିକ ନିୟମର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଧୀନରେ ବିଚରଣ କରୁଥିଲା । ଜନ୍ମ ଜାନ୍ମଆର ସହିତ ମଣିଷମାନଙ୍କର ବିଶେଷ କୌଣସି ପାର୍ଥକ୍ୟ ନଥିଲା । ମଣିଷକୁ କେତ୍ର କରି ମଣିଷର ଚିତ୍ତା କରିବାର ଯେଉଁ କ୍ଷମତା ରହିଛି- ଯାହା ଅନ୍ୟ ଜୀବଜନ୍ମଙ୍କର ନାହିଁ, ତାହା ଫଳରେ ଦୁନିଆର ସବୁ ଜୀବ ମଧ୍ୟରେ ଏକମାତ୍ର ମଣିଷ ହିଁ ପାରିପାର୍ଶ୍ଵକାଳୁ ବୁଝିବାକୁ ଶିଖିଛି, ପ୍ରାକୃତିକ ଶକ୍ତିକୁ ଜୟ କରିବାକୁ ଶିଖିଛି ଓ ନାନା ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ କରିବାର ଉପାୟ ବାହାର କରିବାକୁ ଶିଖିଛି । ଆଦିମ ମଣିଷମାନେ ଏଇଭାବେ ସେଇ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଯୁଗରେ ଯେଉଁ ପରିମାଣରେ ଚିତ୍ତ କରିବାକୁ ଶିଖୁଥିଲେ, ସେଥିରେ ବୁଝୁଥିଲେ ଯେ, ଏକା ଏକା ବଞ୍ଚିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିବା ମୂର୍ଖତା । ଏଭଳିଭାବେ ସେମାନେ ବଞ୍ଚି ରହିପାରିବେ ନାହିଁ । ପ୍ରତିକୂଳ ପାରିପାର୍ଶ୍ଵକ ଅବସ୍ଥା ମଧ୍ୟରେ ବଞ୍ଚିବାକୁ ହେଲେ, ତିଷ୍ଠି ରହିବାକୁ ହେଲେ, ଗୋଷ୍ଠୀବନ୍ଧ ହେବା ଦରକାର । ବଞ୍ଚି ରହିବାର ତାଗିଦରେ ପ୍ରାକୃତିକ ଶକ୍ତି ସାଙ୍ଗରେ, ପାରିପାର୍ଶ୍ଵକ ସାଙ୍ଗରେ, ପ୍ରତିକୂଳ ପରିସ୍ଥିତି ବିରୁଦ୍ଧରେ ସଂଗ୍ରାମ କରିବାକୁ ଯାଇ ପ୍ରଥମେ ଯେଉଁ ଉପଲବ୍ଧ ସେମାନେ ହାସଳ କରିଥିଲେ- ଅର୍ଥାତ୍ ସେମାନଙ୍କର ଆଦିମ ଚିତ୍ତାଶକ୍ତିରୁ ଯେଉଁ ଉପଲବ୍ଧ ସ୍ମୃତି ହୋଇଥିଲା, ସେହି ଉପଲବ୍ଧି ହେଉଛି, ଗୋଷ୍ଠୀବନ୍ଧ ପ୍ରଚେଷ୍ଟାରେ ଆମକୁ ବଞ୍ଚିବାକୁ ହେବ । We can not live alone- ଏକା ଏକା ଆମେ ବଞ୍ଚି ପାରିବୁ ନାହିଁ । ଆମକୁ

ସମ୍ବଲିତ ଭାବେ ସଂଗ୍ରାମ କରିବାକୁ ହେବ ଏବଂ ସମ୍ବଲିତ ଭାବେ, ଗୋଷ୍ଠୀବନ୍ଦ ଭାବେ ବଞ୍ଚିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିବାକୁ ହେବ । ଏହା ହେଉଛି ମାନବ ସଭ୍ୟତାର ପ୍ରାଥମିକ ଚେତନା । ଏହାହିଁ ହେଉଛି ସମାଜ ଗଡ଼ି ଉଠିବାର ବୁନିଆଦୀ କଥା । ଏଇ ପ୍ରାଥମିକ କଥାଟି ଆମକୁ ମନେ ରଖିବାକୁ ହେବ । ଏହି ଚେତନାର ଆଧାର ଉପରେ ହିଁ ମଣିଷ ସମାଜ ଗଡ଼ି ଉଠିଛି ଓ ଆମେ ସାମାଜିକ ପ୍ରାଣୀ ହୋଇଛେ । ଫଳରେ ଦେଖା ଯାଉଛି, ଆଜି ଆମେ ଯେ ଜାନୁଆର ମୋହୁଁ - ସାମାଜିକ ପ୍ରାଣୀ (social being) ତାହା ଏହି ଚେତନାର ଆଧାର ଉପରେ ଗଡ଼ି ଉଠିଛି ଯେ, ଏକା ଏକା ଆମେ ବଞ୍ଚି ପାରିବୁ ନାହିଁ । ଆମକୁ ବଞ୍ଚିବାକୁ ହେବ ସମସ୍ତିଗତ ଭାବେ, ସମସ୍ତିଗତ ଭାବେ ସଂଗ୍ରାମ କରିବାକୁ ହେବ ପ୍ରତିକୂଳ ଶକ୍ତି ବିରୁଦ୍ଧରେ । ଆଉ ଏହି ସମ୍ବଲିତ ସଂଗ୍ରାମ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଆମେ ପାରିପାର୍ଶ୍ଵକ ଅବସ୍ଥାକୁ ଆୟରାଧାନ କରିପାରିବୁ, ବଶୀଭୂତ କରିପାରିବୁ, କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇ ପାରିବୁ । ବାସ୍ତବ ଅଭିଜ୍ଞତାରୁ ହିଁ ଆଦିମ ମଣିଷ ଏହି ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଶିଖିଥିଲେ ।

ମଣିଷର ଆଦିମ ଚିନ୍ତା ବନ୍ଧୁତାନ୍ତିକ ଥିଲା

ବର୍ତ୍ତମାନ ‘ଗ୍ରାଇବମାନଙ୍କର’ ଇତିହାସରୁ, ଶୁଣ୍ଡା ଦେହରେ ଖୋଦିତ ଛବି ଦେଖି, ସେମାନଙ୍କର ପୁରୁଣା ନଥୁପତ୍ର ଗବେଷଣା (research) କରି ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଦିମ ମଣିଷର ଇତିହାସ ସମ୍ପର୍କରେ ଆମେ ଯାହା କିଛି ତଥ୍ୟ ପାଇଛେ, ସେଥିରୁ ଦେଖାଯାଏ ଯେ, ଆଦିମ ମଣିଷର ଚିନ୍ତା ଥିଲା ବନ୍ଧୁତାନ୍ତିକ - ଭାବବାଦୀ ନୁହେଁ । ଆଦିମ ମଣିଷର ଚିନ୍ତା ଭିତରେ ଭାବବାଦର କୌଣସି ଚିହ୍ନବର୍ଣ୍ଣ ନଥିଲା । ବନ୍ଧୁତାନ୍ତିକ ଚିନ୍ତା ନେଇ ହିଁ ମାନବ ସମାଜର ଯାତ୍ରାଆରମ୍ଭ । କିନ୍ତୁ ଏହି ବନ୍ଧୁତାନ୍ତିକ ଚିନ୍ତା ପରବର୍ତ୍ତୀକାଳରେ ଏକ ବିଶେଷ ପରିସ୍ଥିତିରେ ପହଞ୍ଚି ଦୂଇ ଭାବରେ ବିଭିନ୍ନ ହୋଇ ଯାଇଛି । ଅର୍ଥାତ୍ ସମୟ ମାନବସମାଜର ଚିନ୍ତା ତେଣିକି ଆଉ ପୁରାପୁରି ବନ୍ଧୁତାନ୍ତିକ ରହି ନାହିଁ, ବନ୍ଧୁବାଦ ଚିନ୍ତାର ପାଖାପାଖୁ ଭାବବାଦୀ ଚିନ୍ତା ମଣିଷ ସମାଜରେ ଜନ୍ମ ନେଇଛି । ତାହା ପରତୁ ଭାବବାଦ ଓ ବନ୍ଧୁବାଦ - ଭାବବାଦ ଚିନ୍ତା ଓ ବନ୍ଧୁବାଦୀ ଚିନ୍ତା - ଏହି ଦୂଇ ମତବାଦ ଦୂଇ ଚିନ୍ତା ପଢ଼ି ମଣିଷ ସମାଜରେ ପାଖାପାଖୁ ରହି ଆସିଛି । ଏହି ଭାବବାଦ ଚିନ୍ତା ଜନ୍ମ ହେବାର ବି ଏକ ଇତିହାସ ରହିଛି ।

ଯେଉଁଠି ଆଦିମ ମଣିଷର ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଚିନ୍ତା ଥିଲା ବନ୍ଧୁତାନ୍ତିକ, ସେଇଠି ତାହା ମଧ୍ୟରେ ଭାବବାଦ ବା ଭାବବାଦୀ ଦର୍ଶନର ଜନ୍ମ କେମିତି ହେଲା ? ଏହାର କାର୍ଯ୍ୟ

କାରଣ ସମ୍ପର୍କ କ'ଣ ? ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ଵାଭାବିକ । ଇତିହାସରୁ ଦେଖାଯାଏ ଯେ, ଆଦିମ ମଣିଷର ଅତିପ୍ରାକୃତ ଶକ୍ତି ସମ୍ପର୍କୀୟ କୌଣସି ଧାରଣା ନଥିଲା । ଶକ୍ତି ସମୟରେ ତାର ଧାରଣା ଯଦିଓ ଖୁବ୍ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଥିଲା - ତଥାପି ତାର ଏକ ପ୍ରକାର ଧାରଣା ଥିଲା ଯେ, ଶକ୍ତି ଅର୍ଥ ବସ୍ତୁର ଶକ୍ତି । ତା' ନିକଟରେ ତାହା ଥିଲା ଦୂର୍ଜ୍ଞଯଶକ୍ତି, ଅନିଷ୍ଟକାରୀ ବା ମଙ୍ଗଳକାରୀ ଶକ୍ତି । କିନ୍ତୁ ବସ୍ତୁର ହିଁ ଶକ୍ତି । ହୁଏତ ପଥରର ଶକ୍ତି, ନତୁବା ପବନର ଶକ୍ତି, ନତୁବା ଗଛର ଶକ୍ତି, ବାଘର ଶକ୍ତି, ଜଳର ଶକ୍ତି, ନତୁବା ଅଗ୍ରିର ଶକ୍ତି । ଶକ୍ତି ସମ୍ପର୍କରେ ତାର ଏଇଭଳି ଧାରଣା ଥିଲା । ଅତ୍ୟବ ଶକ୍ତି ସମ୍ପର୍କରେ ଆଦିମ ମଣିଷର ଧାରଣା ଥିଲା ବସ୍ତୁତାନ୍ତିକ । ଅର୍ଥାତ୍ ଶକ୍ତିମାନେ ହିଁ ବସ୍ତୁର ଶକ୍ତି । ଯେମିତି ଖଣ୍ଡ ପଥର ଗଡ଼ିଯାଇ କିଛି ଲୋକଙ୍କୁ ଚାପି ଦେଲା । ମଣିଷ ମନେ କରୁଥିଲା ଏହା ଏକ ଭୌତିକ ଶକ୍ତି (Physical Force) । ବିଜ୍ଞାନ ଛାତ୍ରମାନେ ଜାଣନ୍ତି ଯେ, ଏହି ଭୌତିକ ଶକ୍ତିକୁ ବିଜ୍ଞାନରେ ବସ୍ତୁର ଶକ୍ତି ବା Physical Force ଭାବେ ଗଣ୍ୟ କରାଯାଏ । ଆଦିମ ମଣିଷ ନିକଟରେ ଭୂତ ଏକ ଅତିପ୍ରାକୃତ, ନିର୍ବସ୍ତୁ ବା ବସ୍ତୁ ନିରପେକ୍ଷ କୌଣସି ସବା ନଥିଲା । ଭୂତ ଅର୍ଥ ଥିଲା ଏହି ବାଷ୍ପବ ପଥରଟିର ଶକ୍ତି, ଯେଉଁଠି ଗଡ଼ିଯାଇ ମଣିଷଙ୍କୁ ଚାପିଦିଏ, ଆୟାତ ଦିଏ । ଆଦିମ ମଣିଷ ସେଦିନ ଏହି ପଥରଟିକୁ ବଶୀଭୂତ କରିବା ପାଇଁ, ନାନା ପ୍ରକାରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବା ପାଇଁ ପୂଜା ଆରାଧନା କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଛି । ପଥରଟିକୁ ବା ବସ୍ତୁଟିକୁ ବଶୀଭୂତ କରିବା ସକାଶେ ସେମାନଙ୍କର ଆଦିମ ପଢ଼ନ୍ତି ଯାହା ଥିଲା ତାହା ହେଲା ମନ୍ତ୍ରତତ୍ତ୍ଵ । ଏହି ମନ୍ତ୍ରତତ୍ତ୍ଵ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲା ବସ୍ତୁର ଶକ୍ତିକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇବା ସକାଶେ, ତାକୁ ନିଜର ଆୟର(control)କୁ ଆଣିବା ସକାଶେ । ଏହା ହିଁ ହେଲା ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଇତିହାସ । ତେଣୁ ମନ୍ତ୍ରତତ୍ତ୍ଵକୁ କୁହାଯାଏ ଆଦିମ ମଣିଷର ବିଜ୍ଞାନ । ମନେ ରଖିବାକୁ ହେବ ଯେ, ଉକ୍ତ ବିଜ୍ଞାନ ବର୍ତ୍ତମାନ ମଣିଷର ବିଜ୍ଞାନ ନୁହେଁ - ଆଦିମ ମଣିଷର ବିଜ୍ଞାନ । ବିଜ୍ଞାନ ବୋଲି କାହିଁକି କହୁଛି ? ଆଜି ବିଜ୍ଞାନ କ'ଣ କରୁଛି ?

ବିଜ୍ଞାନ ସାହାଯ୍ୟରେ ବସ୍ତୁର ଶକ୍ତି, ବସ୍ତୁର ରହସ୍ୟ, ବସ୍ତୁ ଜଗତର ବିରିନ୍ଦନ ନିଯମ, ଗତି ପ୍ରକୃତି - ଏସବୁ ଆମେ ଆଜି ଜାଣୁଛୋ । କିନ୍ତୁ ଆଦିମ ମଣିଷ ସେଦିନ ଏହି ବସ୍ତୁକୁ ଜାଣିବାକୁ ଚାହିଁଛି, ବଶୀଭୂତ କରିବାକୁ ଚାହିଁଛି ମନ୍ତ୍ରତତ୍ତ୍ଵ ଦାରା । କାହିଁକିନା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଉପାୟ ବା ପଢ଼ନ୍ତି ମଣିଷ ଜାଣି ନଥିଲା । ତେଣୁ ମଣିଷ ସେଭଳି ବୁଝିଛି, ସେଭଳି ଭାବେ ଭାବିଛି ଓ ଏଣୁ ତେଣୁ ଅନେକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଛି । ତେଣୁ ଚିକିଏ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ ଦେଖୁ ପାରିବେ, ବହୁ ମନ୍ତ୍ର ରହିଛି ଯାହା ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକ କଥାର କୌଣସି ଅର୍ଥ

ନାହିଁ । ଅଥବା ଏହିଭଳି ସମୟକ ନେଇ ଆଦିମ ମଣିଷ ସେଦିନ ପ୍ରାକୃତିକ ଶକ୍ତିକୁ ବଶୀଭୂତ କରିବାକୁ ଚାହିଁ ! ବଞ୍ଚିଲୁ ବଶୀଭୂତ କରିବା ନିମିତ୍ତ ଆଦିମ ମଣିଷ ସେଦିନ ଯେଉଁ ମନ୍ତ୍ରତତ୍ତ୍ଵର ପଥ ବାହି ନେଇଥିଲା ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ମନ୍ତ୍ରତତ୍ତ୍ଵ ସେଦିନ ତା' ନିକଟରେ ବଞ୍ଚିଲୁ ଜାଣିବା ଓ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ବା ବଶୀଭୂତ କରିବାର ଏକମାତ୍ର ଉପାୟ ଥିଲା- ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ କେତେଦୂର ସକ୍ଷମ ହୋଇଛି ବା ହୋଇନାହିଁ ସେକଥା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର, କିନ୍ତୁ ଜତିହାସର ଗତିପଥରେ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ସେହି ମନ୍ତ୍ରତତ୍ତ୍ଵ ନିର୍ବନ୍ଧୁ ବା ବଞ୍ଚି ନିରପେକ୍ଷ ଅଦୃଶ୍ୟ ଶକ୍ତି ବା ଦେବତାକୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ବା ପୂଜା କରିବା ସହିତ ଅଙ୍ଗାଙ୍ଗଭାବେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଛି । ଭାବବାଦ, ଜାଗାରବାଦ, ଭଗବାନ ତତ୍ତ୍ଵ - ଏହି ସମସ୍ତ ଯେତେବେଳେ ସମାଜକୁ ଆସିଗଲା, ସେତେବେଳେ ବଞ୍ଚିଲୁ ବଶୀଭୂତ କରିବାର ସେହି ମନ୍ତ୍ରତତ୍ତ୍ଵ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଭଗବାନଙ୍କ ପୂଜା କରିବା ମନ୍ତ୍ରରେ ପରିଣତ ହେଲା ।

ଆଦିମ ଅବସ୍ଥାରେ ଗୋଷ୍ଠୀବନ୍ଦ ସମାଜ ଭାଙ୍ଗି ନାହିଁ

ସେତେବେଳେ ଏହି ଆଦିମ ସମାଜ ଥିଲା ଗୋଷ୍ଠୀବନ୍ଦ ସମାଜ । ବିଭିନ୍ନ ଗୋଷ୍ଠୀରେ ବିଭିନ୍ନ ହୋଇ ସମାଜ ଚାଲିଥିଲା । ଏହି ଗୋଷ୍ଠୀବନ୍ଦ ମଣିଷମାନଙ୍କ ଜୀବିକା ଅର୍ଜନର ଉପାୟ କ'ଣ ଥିଲା ? ସେମାନଙ୍କର ଜୀବିକାର୍ଜନର ଉପାୟ ଥିଲା, ଫଳମୂଳ ଆହରଣ କରିବା, ଶିକାର କରିବା । ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ସମ୍ମିଳିତ ଭାବେ ଶିକାର କରୁଥିଲେ । ଶିକାର କରି ଯାହା ମିଳୁଥିଲା - ତାହାକୁ ନିଜ ରିତରେ ରିଡ଼ା ଓଟରା କରି ହେଉ ବା ବାହୁ ବଳରେ ହେଉ ଯିଏ ଯାହା ଭାଗ ପାଉଥିଲା ତାହା ଖାଉଥିଲା । ସମ୍ବଦ ସଞ୍ଚୟ କରିବା, ଜମା କରିବା ବା ବୃଦ୍ଧି କରିବା ସେତେବେଳେ ସମ୍ବଦ ନଥିଲା । କାରଣ ଜମା କରିବା ବା ବୃଦ୍ଧି କରିବା ଭଳି କୌଣସି ସମ୍ବଦ ବା ସମ୍ପର୍କ ସେତେବେଳେ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ନାହିଁ । ତାହା ମାନବ ସମାଜର ଏପରି ଏକ ଯୁଗ, ଯେଉଁ ଯୁଗରେ ସ୍ଥାୟୀ ସମ୍ପର୍କ ବା ସମ୍ବଦ ବୋଲି କିଛି ସୃଷ୍ଟି ହୋଇନଥିଲା- ଯାହାକୁ ଜମା କରାଯାଇପାରିବ ଓ ଜମା କରି ପରେ ତୋଗ କରାଯାଇପାରିବ, ବୃଦ୍ଧି କରାଯାଇପାରିବ, ବୃଦ୍ଧି କରିବା ସକାଶେ ଅନ୍ୟର ପରିଶ୍ରମକୁ ଖଣ୍ଡ ଯାଇପାରିବ, ସେଦିନ ଏତଳି କୌଣସି ପରିଷ୍ଠିତ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇନାହିଁ । ମଣିଷର ଜୀବନଯାତ୍ରା ସେତେବେଳେ ଅନେକ ସରଳ ଥିଲା । ମୁଁ ଆଗରୁ କହିଛି, ଏକା ଏକା ବିରୁଦ୍ଧ ପ୍ରାକୃତିକ ପରିବେଶରେ ବଂଚି ହେବ ନାହିଁ - ଏହି ବାସ୍ତବ ପ୍ରଯୋଜନ ଓ ଏଇତକ ଚେତନାର ଭିତ୍ତିରେ ହିଁ ମଣିଷ ସେଦିନ ଗୋଷ୍ଠୀବନ୍ଦ ହୋଇଥିଲା । ତେଣୁ

ସେମାନେ ଗୋଷ୍ଠୀବନ୍ଧ ଭାବେ ବାସ କରୁଥିଲେ, ଶିକ୍ଷାର କରୁଥିଲେ ଓ ଏଇଭଳିଭାବେ ଜୀବନଯାପନ କରୁଥିଲେ । ବିଷୟଟି ଏହଳି ନଥିଲା ଯେ, ଯାହା ଶାକାର କରୁଥିଲେ ତାହାକୁ କୌଣସି ଶୁଭବୁନ୍ଦି ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ, ନ୍ୟାୟନୀତି ଦ୍ୱାରା ଉଦ୍ବୁନ୍ଦ ହୋଇ ସେମାନେ ପରସ୍ପର ଭିତରେ ଭାଗବଣ୍ଣା କରି ସମସ୍ତେ ମିଳିମିଶି ଖାଉଥିଲେ । ଏଇସବୁ ନ୍ୟାୟନୀତି ବା ବିକାର ବୁନ୍ଦି, କହିଛେଲେ ସେଦିନ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇନାହିଁ । କହିବାକୁ ଗଲେ, ଆଦିମ ଅବସ୍ଥାରେ ଓ ଏପରିକି ଗୋଷ୍ଠୀବନ୍ଧ ସମାଜର ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ବି ମଣିଷ ପ୍ରାୟ ପଶୁଭଳି ଥିଲା । ଏଣୁ ତାର ସ୍ଵରୂପ ଥିଲା ପଶୁ ସଦୃଶ ଓ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକ ବି ଜନ୍ମୁ ଜାନୁଆର ଭଳି ଥିଲା । ଏହି ପଶୁ ସ୍ଵଲ୍ଭ ଚରିତ୍ର ଯୋଗୁ ଜଣେ ଆଉ ଜଣକ ଠାରୁ ଚାଣି ଓଟାରି, ଜୋର ଜବରଦସ୍ତି ଛତେଇ କରି ଖାଉଥିଲା । ଏସବୁ ସେଦିନ ଚଳୁଥିଲା । ଯାହା ଶିକ୍ଷାର କରି ଅଣାଗଲା - ଯାହାର ବାହୁବଳ ବେଶୀ ସିଏ ସେଥିରୁ ପୁଲାଏ ଖାପି ନେଇ ଖାଇ ଦେଲା । ଯିଏ ବୁଢ଼ା, ଅର୍ଥବର୍ତ୍ତ, ଧକରାଇଛି, ସେ ବି ବେଳ ଉଣ୍ଡି ସେଥିରୁ ଚିମୁଗାଏ ଖାଇବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛି । କେତେବେଳେ ଖାଇ ପାରିଛି, କେତେବେଳେ ପାରି ନାହିଁ । ଏହଳି ଏକ ଅବସ୍ଥାରେ ବି ଗୋଷ୍ଠୀ ବା ଗୋଷ୍ଠୀଗତ ଚରିତ୍ର ସେଦିନ ଭାଙ୍ଗି ନାହିଁ ।

ଲୋଭରୁ ଅସାମ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇନାହିଁ ଅସାମ୍ୟର ଭିତ୍ତି ଉପରେ ଗଢ଼ି ଉଠିଥୁବା ସମାଜରେ ଲୋଭର ଜନ୍ମ

ଯେଉଁମାନେ କହନ୍ତି ସମାଜ ଶ୍ରେଣୀ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଛି, ଧନି ଦରିଦ୍ର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛନ୍ତି, ବଡ଼ଲୋକ - ଗରିବ ବା ଅସାମ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି ମଣିଷ ଭିତରେ ଲୋଭଥିବାଯୋଗୁ; ଯେଉଁମାନେ କହନ୍ତି, ଲୋଭ ଏକ ଶାଶ୍ଵତ ପ୍ରବୃତ୍ତି, ଏହା ଚିରକାଳ ଥିଲା ଓ ଚିରକାଳ ରହିବ- ସେମାନଙ୍କର ଏହା ଯେ କେତେବେଳ ଭୁଲ ଧାରଣା ଏକଥା ଦର୍ଶାଇବା ପାଇଁ ମୁଁ ଏସବୁ ବିଷୟ କହୁଛି । ଏମାନେ ଅନେକ ମନେ କରନ୍ତି ଯେ, ନିଜେ ବଡ଼ ହେବା ପାଇଁ ଅନ୍ୟକୁ ଦବେଇ ପାରିଲେ ମଣିଷ ନିର୍ମିତଭାବେ ଦବେଇ ରଖିବ । ଆଉ ସେଇ କାରଣରୁ ହିଁ ଦଲେ ଲୋକ ସବୁ ସମୟରେ ବଡ଼ ହେବେ, ସମାଜରେ ଅସାମ୍ୟ ଓ ଧନୀ ଦରିଦ୍ରଙ୍କ ସୃଷ୍ଟି ହେବ । ସେମାନେ ଜତିହାସରୁ ଶିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରି କଥାଟି କହୁ ନାହାନ୍ତି - କହୁଛନ୍ତି ନିଜର ମନଗଡ଼ା ଧାରଣାରୁ । ନଚେତ୍ ସେମାନେ ଦେଖିବାକୁ ପାଆନ୍ତେ, ମଣିଷ ସମାଜରେ ଅସାମ୍ୟ ଏହି ନୀଚବୁଦ୍ଧି ଗୁଡ଼ିକ ଯୋଗୁ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ନାହିଁ,

ବରଂ ଅସାମ୍ୟ ଭିତ୍ତି ଉପରେ ଗଡ଼ି ଉଠିଥୁବା ସମାଜ ହିଁ ଏହି ନୀଚବୃତ୍ତି ଗୁଡ଼ିକୁ ଜନ୍ମ ଦେଇଛି ଓ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଜିଆଇ ରଖିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛି । ଏକଥା ଦ୍ୱାରା ମୁଁ ଯେଉଁ ଦିଗଟିକୁ ଦର୍ଶାଇବାକୁ ଚାହୁଁଛି ଓ ଯେଉଁ କଥାଟି ଖୁବ୍ ଭଲ କରି ଆମେ ମନେ ରଖିବା ଦରକାର, ତାହା ହେଲା, ପ୍ରାୟ ଜାନୁଆର ପ୍ରବୃତ୍ତି ଥାଇ ବି ଆଦିମ ମଣିଷ ସେଦିନ ଗୋଷ୍ଠୀବନ୍ଧ ହୋଇଥିଲା । ଗୋଷ୍ଠୀଗୁଡ଼ିକ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇ ନାହିଁ, ମାଲିକ - ମଙ୍ଗୁରିଆ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ନାହାନ୍ତି, ଶ୍ରେଣୀ ବିଭେଦ ବି ଦେଖାଦେଇ ନାହିଁ । ଆଜି ଯେମିତି ଦୁଇଟି କୁକୁର ରାଷ୍ଟାରେ ଚାକୁରାଏ ଖାଦ୍ୟ ପାଇଁ ଟଣା ଓରା କରିବା ଆମେ ଦେଖୁ - ଆଦିମ ସୁଗର ମଣିଷଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରକୃତି ଅନେକାଂଶରେ ସେହିଭଳି ଥିଲା । ଶାରୀରିକ ତାକତ ବଳରେ ଜରବଦସ୍ତି କରି, ଜୋର କରି ଜାନୁଆର ଭଳି ଜଣେ ଆଉ ଜଣକ ଖାଦ୍ୟ ଛଢ଼େଇ ନେଇ ଖାଇଛି; ତଥାପି ଗୋଷ୍ଠୀ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇ ନାହିଁ । ଶ୍ରେଣୀ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ନାହିଁ । ଆମେ ଆଜି ଯେଉଁ ମାଲିକ, ମଙ୍ଗୁରିଆ, କିରାଣୀ, ବ୍ୟବସାୟୀ, ବଡ଼ ଚାଷୀ, ମଧ୍ୟଚାଷୀ, ଭୂମିହାନ ଚାଷୀ ଇତ୍ୟାଦି ଦେଖୁଛେ - ଏସବୁ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ନାହିଁ । ତାହେଲେ ଶ୍ରେଣୀ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା କେମିତି ?

ଚାଷବାସ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ ଓ ତାର ଫଳାଫଳ

ଶ୍ରେଣୀ ସେତିକିବେଳେ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା, ଯେତେବେଳେ ସମାଜରେ ସମ୍ପର୍କ ଆସିଲା, ସ୍ଥାୟୀ ସମ୍ପତ୍ତି ଦେଖାଦେଲା । ଉପାଦନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଯେତେବେଳେ ଏପରି ଏକ ଷ୍ଟରରେ ପହଞ୍ଚିଲା - ଯେଉଁଠି ଉପାଦନ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ସ୍ଥାୟୀ ମାଲିକାନାର ସମସ୍ତାବନା ଦେଖା ଦେଲା, ସେହି ସ୍ଥାୟୀ ମାଲିକମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଉପାଦନକୁ ପୂରାପୂରି ଭୋଗ କରିବାର ସ୍ଥାୟୀ ସୁଯୋଗ ସୃଷ୍ଟିହେଲା, ଉପାଦନ ବୃଦ୍ଧି କରିବାର ସୁଯୋଗ ଦେଖାଦେଲା ଏବଂ ଉପାଦନରେ ଅନ୍ୟର ପରିଶ୍ରମକୁ କାମରେ ଲଗାଇ ଆରାମ କରିବାର ସୁଯୋଗ ଦେଖାଦେଲା - ସେତେବେଳେ ହିଁ ଶ୍ରେଣୀ ଆସିଲା । ଯେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉପାଦନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଏହି ଜାଗାରେ ନ ପହଞ୍ଚିଛି, ସେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମାଜ ଶ୍ରେଣୀ ବିଭକ୍ତ ହୋଇ ନାହିଁ । ମଣିଷ ସମାଜର ଏହି ଅବସ୍ଥାଟି ସୃଷ୍ଟି ହେଲା କେଉଁ ସମୟରେ ? ମୋଟାମୋଟି ଭାବେ କହିବାକୁ ଗଲେ - ପଶୁପାଳନ ଓ ବିଶେଷ କରି ଚାଷବାସ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନକୁ କେନ୍ତ୍ରକରି ମଣିଷ ସମାଜରେ ଯେତେବେଳେ ସ୍ଥାୟୀ ସମ୍ପର୍କ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା । ଗୋଷ୍ଠୀବନ୍ଧ ମଣିଷ ଶାକାର କରି ଖାଇ ଖାଉ, ଫଳମୂଳ ଆହରଣ କରି ଖାଇ ଖାଉ, ଏଇଭାବେ ଗଢ଼ି କରୁ କରୁ ହଠାତ୍ ଦେଖିଲା - ଅର୍ଥାତ୍ ତା ନଜରରେ ପଡ଼ିଲା, ଯେଉଁଠି ଆୟ ଖାଇ ଦିନେ ସେ

ଟାକୁଆଟି ପକେଇ ଦେଇ ଯାଇଥିଲା ସେଇଠି ଏକ ଆମଗଛ ହୋଇଛି ଏବଂ ସେଥୁରେ ଏକ ପ୍ରକାର ଫଳ ଫଳିଛି । ଏହା ମଣିଷର ଚିନ୍ତାରେ ଧକ୍କା ଦେଲା । ସେ ଭାବିଲା, ତାହାହେଲେ ଏଇ ଟାକୁଆ ଅର୍ଥାତ୍ ମଞ୍ଜିରୁ ଗଛ ହୁଏ ! ତାହେଲେ ତ ବୀଜବପନ କଲେ ସେଥିରୁ ଗଛ ହେବ, ଫଳ ହେବ, ଫସଲ ଫଳା ଯାଇପାରିବ । ଏତକ ଭାବିବାକୁ ମଣିଷଙ୍କୁ ବହୁ ବର୍ଷ ଲାଗି ଯାଇଛି । ଏହି ଚେତନାର ଭିତ୍ତି ଉପରେ ହିଁ ଏକଦା ମଣିଷ ସମାଜରେ ଜମି କର୍ଷଣ କରି ଜମିକୁ ଚାଶୋପଯୋଗୀ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା ହେଲା ।

ତାହାହେଲେ ଦେଖାଗଲା, ମଣିଷ ଆଦିମ ଅବସ୍ଥାରେ ଗୋଷ୍ଠୀବନ୍ଧ ଭାବେ ଆଜି ଏଠି, କାଲି ସେଠି ଘୁରି ବୁଲୁଥିଲା । ସମ୍ବନ୍ଧ ମାନବ ସମାଜଟି ସେବିନ ବିଭିନ୍ନ ଗୋଷ୍ଠୀରେ ବିଭିନ୍ନ ଥିଲା । ଆଜି ଯାହାକୁ ଜାତି କହୁଛୁ, ଦେଶ କହୁଛୁ, ଝିତିହ୍ୟ କହୁଛୁ - ଏକଦା ଏସବୁ କିଛି ନଥିଲା । ଆଜି ଯାହାକୁ ଭାଷା କହୁଛୁ - ସେଉଳି ଭାଷାର ବି ସୃଷ୍ଟି ଏକଦା ହୋଇ ନାହିଁ । ଆଦିମ ମଣିଷର ଭାଷା ବି ସ୍ଵାଭାବିକଭାବେ ଜନ୍ମୁ ଜାନୁଆରର ଭାଷା ଭଳି ଥିଲା । ମୁଁ ଯେଉଁ ଜାଗବାସ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନର କଥା କହିଲି, ତାହା ଏଭଳି ଏକ ପ୍ରରରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଗୋଷ୍ଠୀବନ୍ଧ ସମାଜରେ ହଠାତ୍ ଚାଷବାସ (agriculture) ଆବିଷ୍ଟତ ହେଲା । ଚାଷବାସର ଉପାୟ ଗୁଡ଼ିକ ଜଣା ପଡ଼ିଲା । ସେତେବେଳେ ଗୋଷ୍ଠୀବନ୍ଧ ମଣିଷଙ୍କୁ ମିଳିମିଶି ଜଙ୍ଗଳକାଟି, ବାଘ ସାଙ୍ଗରେ ଲଡ଼େଇ କରି ଅନାବାଦୀ ଜମିଗୁଡ଼ିକୁ ଚାଷ ଉପଯୋଗୀ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ସ୍ଥାଯୀ ସମ୍ପତ୍ତି ଓ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ମାଲିକାନାର ଆବିର୍ଭାବ

ସ୍ଥାତରାଂ ଏକଥା ବୁଝିବାକୁ କାହାରି ଅସୁବିଧା ହୁଏନା ଯେ, ଜମିର ମାଲିକ ହୋଇ ଏ ପୃଥିବୀକୁ କେହି ଆସି ନାହିଁ । ମାଲିକମାନେ ଯେ କହନ୍ତି, ବାପ ଅଜା ଅମଳରୁ, ଯୁଗ ଯୁଗାନ୍ତରୁ ସମ୍ପତ୍ତି ଉପରେ ସେମାନଙ୍କର ଅଧିକାର ହେଉଛି ପବିତ୍ର ଅଧିକାର - ସେହି କଥାଟି କେତେବେଳ ମିଥ୍ୟା, ତାହା ବୁଝିବା ଦରକାର । ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ଜାଣିବା ଦରକାର ଯେ, ସେମାନଙ୍କର ବାପ ଅଜା ଏହି ଜମିର ମାଲିକ ହେବା ପଛରେ ବି ଏକ ଜତିହାସ ରହିଛି । ସେଇ ଜତିହାସଟି ହେଲା ଜୁଆଟୋରୀର ଜତିହାସ, ଦଗାବାଜିର ଜତିହାସ, ୦କାମାର ଜତିହାସ, ଜୁଲୁମବାଜିର ଜତିହାସ, ତକାଯତିର ଜତିହାସ । ସେଇ ଜତିହାସଟି ଆମମାନଙ୍କୁ ଜାଣିବାକୁ ହେବ, ଅନ୍ୟ ଚାଷମାନଙ୍କୁ ବି ବୁଝେଇବାକୁ ହେବ । ବାଘ ସହିତ, ସିଂହ ସହିତ, ଜନ୍ମ ସହିତ, ପ୍ରକୃତି ସହିତ ଲଢ଼େଇ କରି ଗୋଷ୍ଠୀବନ୍ଧ

ସମସ୍ତ ମଣିଷ ସନ୍ଧିକିତ ଭାବେ ଯେଉଁ ଜମିକୁ ଚାଷ ଉପଯୋଗୀ କରି ସୃଷ୍ଟି କଲେ, ପ୍ରକୃତିର ସମ୍ପଦକୁ ଆହରଣ ଉପଯୋଗୀ କଲେ, ଦଳେ ଲୋକ ପରିଶ୍ରମ ଲାଭ ସେହି ଜମି ବାହୁବଳରେ ଛତାଇ ନେଇ ନିଜେ ମାଲିକ ହୋଇ ଗଲେ । ତାହେଲେ ଦେଖାଗଲା, ସମାଜରେ ଯେତେବେଳେ ଚାଷବାସର ଉପକରଣ ଦେଖାଦେଲା, ଉପାଦନର ଏକ ସ୍ଥାୟୀ ଉପାୟ, ସ୍ଥାୟୀ ଉପାଦନ ଯନ୍ତ୍ର (means of production) ଭାବେ ଯେତେବେଳେ ଜମି ଆସିଗଲା, ସେତେବେଳେ ମଣିଷର ଜୀବନଯାତ୍ରାରେ ଏକ ବିରାଟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସିଲା । ଏହା ପୂର୍ବରୁ ମଣିଷ ଯେମିତି ଥିଲା - ଶୀକାର ମିଳିଲା ତ ଖାଇଲା, ଫଳମୂଳ ଜୁଡ଼ିଲା ତ ଖାଇଲା ନ ହେଲେ ଉପାସ ରହିଲା ଅର୍ଥାତ୍ ପୂରା ବ୍ୟାପାରଟି ଥିଲା ଅନନ୍ତିତ (uncertain) ଏବଂ ସେହି କାରଣରୁ ସେମାନେ ଘୁରିବୁଲୁଥିଲେ, ଯାଯାବର ଜୀବନ ଯାପନ କରୁଥିଲେ, କ୍ରମେ କ୍ରମେ ସେଥିରେ ଏକ ଛେଦ ପଡ଼ିଲା । କାହିଁ ନା ଜମି ହେଉଛି ଉପାଦନର ଏପରି ଉପକରଣ ଯେଉଁଥିରୁ ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ଫଳ ମିଳିପାରେ, ତାହା ଭୋଗ କରାଯାଇପାରେ । ତେଣୁ ଜୀବନ ଧାରଣ ନିର୍ଦ୍ଦିତ ଘୁରିବୁଲିବାର ପ୍ରୟୋଜନ ଆଉ ରହିଲା ନାହିଁ । ଆଉ କି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଲା ? ମଣିଷ ଭିତରେ ଏହି ଧାରଣା ସୃଷ୍ଟି ହେଲା ଯେ, ମାଲିକ ହେବା ବି ସମ୍ବନ୍ଧ । , ପୁଣି ଜମିର ମାଲିକ ହୋଇ ହେବ । ଏଣୁ ଏହି ଗୋଷ୍ଠୀ ଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ଯେଉଁମାନେ ବଳବାନ ଲୋକ ଥିଲେ ସେମାନେ ଦେଖିଲେ ଯେ, ଜମିଗୁଡ଼ିକର ଯଦି ସେମାନେ ମାଲିକ ହୋଇପାରନ୍ତି, ତେବେ ଅନ୍ୟର ପରିଶ୍ରମକୁ କାମରେ ଲଗାଇ ତାର ଫଳ ଭୋଗ କରାଯାଇ ପାରିବ, ପୁଣି ସେହି ଜମିରୁ ଯେଉଁ ଫଳ ମିଳିବ ସେମାନେ ତାର ବି ମାଲିକ ହେବେ, ସେତେବେଳେ ସେହି ସମ୍ପଦ ସେମାନେ ହିଁ ଭୋଗ କରିପାରିବେ - ଜମି ଉପରେ ପୂରା ଅଧିକାର ସେମାନଙ୍କର ହିଁ ରହିବ । ଫଳରେ ସେମାନେ ଅମାରୀ (ଭୋଗ ବିଳାସ) କରି ପାରିବେ ।

ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ କଥା ବୁଝିବା ଦରକାର । ତାହା ହେଲା ଅନ୍ୟକୁ ବଂଚିତ କରାଇ ଏହି ଅମିରୀର ମନୋଭାବ ତା ଭିତରେ ଆସିଲା କାହିଁକି ? ଏହା ଆସିଲା ଏଇ କାରଣରୁ ଯେ, ତାର ଯାହା ପ୍ରୟୋଜନ, ଅର୍ଥାତ୍ ସେ ଯେମିତି ଆରାମରେ ରହିବାକୁ ଚାହେଁ, ସେହି ଆରାମର ପ୍ରୟୋଜନ ତାର ମେଣ୍ଟନା ନାହିଁ ଯଦି ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ଜମିର ଫଳକୁ ଭାଗ କଲାପରେ ସେ ନିଜର ଭାଗ ନେଇଥାନ୍ତା । ସେତେବେଳକାର ମଣିଷଗୁଡ଼ିକ ଯଦି ନ୍ୟାୟବାନ ହୋଇଥାନ୍ତେ, ଗାନ୍ଧିବାଦୀ ବା ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ଶିକ୍ଷ୍ୟ ହୋଇଥାନ୍ତେ - ତାହେଲେ ଏ

ପ୍ରକାର ଅବଶ୍ୟ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା ! କିନ୍ତୁ ସମାଜରେ ସେତେବେଳେ ନ୍ୟାୟନାତିର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ନାହିଁ । ଗାନ୍ଧି - ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ଜନ୍ମ ହୋଇ ନାହିଁ । ମଣିଷର ଅବସ୍ଥା ଥିଲା ଅଧା ଜାନ୍ମଆର ସଦୃଶ, ବୁଦ୍ଧି ଗୁଡ଼ିକ ବି ସେଇଉଳି ଥିଲା । ତେଣୁ ଏଉଳି ଭାବିବାକୁ ସେ ସକ୍ଷମ ନ ଥିଲା । ମଣିଷ ସାମ୍ନାରେ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ପ୍ରଶ୍ନ ଥିଲା, ତାର ନିଜର ପ୍ରୟୋଜନ । ଯେ କୌଣସି ଆଦର୍ଶ ଅପେକ୍ଷା ଏହି ବାସ୍ତବ ଅବସ୍ଥାର ପ୍ରୟୋଜନର ପ୍ରଭାବ ହିଁ ତା ଉପରେ ସବୁଠାରୁ ବେଶୀ ଥିଲା । ସେହି ବାସ୍ତବ ଅବସ୍ଥାଟି କ'ଣ ? ଅବସ୍ଥାଟି ହେଲା ଜମିରୁ ଯେତିକି ଉପାଦନ ହୋଇ ପାରଥିଲା, ଉପାଦନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ବା ମଣିଷର ଉପାଦନ କ୍ଷମତା ଯେଉଁ ଜାଗାରେ ଥିଲା, ସେଥୁରେ ସମସ୍ତେ ମିଳିମିଶି ଭାଗ କରି ନେଲେ ଆରାମ କରିବା ଉପାୟ ତ ନଥିଲା, ଏପରିକି ସବୁ ସମୟରେ ପ୍ରୟୋଜନ ମେଘାଜବା ବି ସମ୍ଭବ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା । ସମସ୍ତେ ସମାନ ଭାବରେ ଭାଗ କରି ନେଲେ ଅତି ବେଶାରେ ଗଛର ଖଣ୍ଡେ ବକ୍ଷଳ ଆଉ ଦୁଇ ଓଳି ପେଟପୂରା ଖାଦ୍ୟ ଟିକକ ଜୁଗୁଥିଲା । ତାହା ପୁଣି ସବୁ ଗୋଷ୍ଠୀର ନୁହେଁ । ହୁଏତ ଗୋଟେ ଦୁଇଟା ଗୋଷ୍ଠୀକୁ ଜୁଗୁଥିଲା, ବାକି ସମସ୍ତଙ୍କର ଏତକ ବି ଜୁଗୁ ନ ଥିଲା । ଯେଉଁବୁ ଗୋଷ୍ଠୀ ଚାଷବାସର ଏହି ଉପକରଣ ଗୁଡ଼ିକ ଆବିଷ୍କାର କରି ପାରି ନଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ପୁଣି ନୂତନ ଜାଗାକୁ ଯାଇ ଏଥିପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବାକୁ ହେଉଥିଲା ।

ପ୍ରୟୋଜନ ତୁଳନାରେ ଉପାଦନର ସ୍ଵଭବତା ଓ ସମାଜରେ ତାର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା

ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ କଥା ଭଲରୂପେ ଆମେମାନେ ବୁଝିବା ଦରକାର । ତାହା ହେଲା- ମଣିଷର ପ୍ରୟୋଜନ କ୍ରମାଗତ ବବେ, ତାହା ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ ଅଟକି ରହେ ନାହିଁ । ଏହା ହିଁ ସ୍ଥାଭାବିକ । ସୁତରାଂ ଗୋଟିଏ ଆଡ଼େ ମଣିଷ ସଂଖ୍ୟା ବଢ଼ୁଛି, ତାହା ସାଙ୍ଗକୁ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରୟୋଜନ ବା ଆହୁରି ଭଲଭାବେ ବଞ୍ଚି ରହିବାର ଚାହିଦା ବି ବଡ଼ ଚାଲିଛି । ଏହି ସତ୍ୟକୁ ଅସ୍ମାକାର କରାଯାଇପାରେନା । ଅଥବା ମଣିଷ ସେବିନ ଯେତିକି ବି ଉପାଦନ କରିପାରୁଥିଲା- ତାହା ଏହି କ୍ରମବର୍ଦ୍ଧଣ୍ଟ ପ୍ରୟୋଜନ ତୁଳନାରେ ଯଥେଷ୍ଟ ନଥିଲା । ତେଣୁ ଯେତିକି ଉପାଦନ ବି ହେଉଥିଲା, ଉପାଦନ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଅନୁନ୍ତ ଅବସ୍ଥା କାରଣରୁ ତାହାର ବଣ୍ଣନ ମେଇ ଝଗଡ଼ା ଚାଲୁଥିଲା । ସେତେବେଳେ ଉପାଦନ ମଣିଷର ନ୍ୟାୟନତମ ପ୍ରୟୋଜନ ମେଘାଜ ପାରି ନାହିଁ ବୋଲି ଉପାଦିତ ସମଦକ୍ଷ ନିଏ ବେଶୀ ଭୋଗ କରିବ - ଏହାକୁ ମେଇ ଲଭାଲଭି ଚାଲିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଆରମ୍ଭରୁ ଯଦି ମଣିଷର କ୍ରମବର୍ଦ୍ଧମାନ ପ୍ରୟୋଜନ ସହ ତାଳ ରଖୁ ଉପାଦନ ବି ପ୍ରଚାର ହେଉଥାନ୍ତା ଏବଂ ତର୍କର ଖାତିରରେ ଏପରି ଏକ ପରିସ୍ଥିତିକୁ ଯଦି ଆମେ ମାନିନେଉ- ତାହାହେଲେ ଏହି ମନୋବୃତ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ ଅନ୍ୟକୁ

ଠକି ନିଜେ ଏକା ଭୋଗ କରିବାର ମନୋବୃତ୍ତି ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ନଥାନ୍ତା । ଯେମିତି ଧରନ୍ତୁ, ଯେତେବେଳେ ଆମେ ପଡ଼ିଆରେ ବସୁ, ସେତେବେଳେ ହାତ୍ତା ଖାଇବା ନେଇ ଅନ୍ୟକୁ ଠକିବା, ଅନ୍ୟ ସହିତ ପ୍ରତିଯୋଗିତାର କୌଣସି ମାନସିକତା ଆମ ଭିତରେ ଦେଖାଦିଏ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ବିଜ୍ଞାଲି ପଞ୍ଜୀ ପାଇଁ ଏମାର କଣ୍ଠସନ ଘର ପାଇଁ, ମୋଟର ଗାଡ଼ି ଚଢ଼ିବା ପାଇଁ ଆମମାନଙ୍କ ଭିତରେ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ରହିଛି । ଆମମାନଙ୍କର ସେସବୁ ଜଙ୍ଗା ଥିଲେ ବି ଭୋଗ କରିପାରୁନା । ମୋଟରଗାଡ଼ି ଚଢ଼ିବା ପାଇଁ ଜଣଙ୍କର ଅନ୍ୟ ଜଣଙ୍କ ସହ ଏଇ ଯେଉଁ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ଆମମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ରହିଛି - ତାହା ଏଇଥିପାଇଁ ଯେ, ମୋଟର ଗାଡ଼ି ସଂଖ୍ୟା କମ । ସମସ୍ତେ ମିଶି ଏସବୁ ଭୋଗ କରିବାର ସୁଯୋଗ ନାହିଁ । ତାହାରୁଡ଼ା କିଏ ମୋଟର ଗାଡ଼ି ଚଢ଼ି ପାରିବ, ଆଉ କିଏ ପାରିବ ନାହିଁ ଏହା ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ କୁମକ୍ଷମତା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ତେଣୁ ପରସ୍ପର ଭିତରେ ଏହି ଲଢ଼େଇ ହେଉଛି କୁମକ୍ଷମତା ବୃଦ୍ଧିର ଲଢ଼େଇ - ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରତିଯୋଗିତା । ସୁତରାଂ ବ୍ୟବସାୟ କରି ହେଉ, ଚାକିରି କରିହେଉ, ଚୋରୀ ତକାଯତି କରି ହେଉ- ଆମେ ଏହିସବୁ ଆଗାମ ଭୋଗ କରିବାକୁ ଚାହୁଁ । ସେଥିପାଇଁ ଆମମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଏଇ (Competition) ଏଇ ଚଣା ଚଣି - କିଏ ବଡ଼ ହେବ ତାକୁ ନେଇ ଭିଡ଼ା ଓରା, ଆମ ଭିତରେ ଜଣେ ଆଉ ଜଣକୁ ପଛରେ ପକେଇ ଆଗକୁ ଯିବାର ଏଇ ପ୍ରତ୍ୟେକୀଣାମାନଙ୍କ ପ୍ରଯୋଜନ ତୁଳନାରେ ସୃଷ୍ଟି । କିନ୍ତୁ ପଡ଼ିଆରେ ହାତ୍ତା ପାଇଁ ଆମ ଭିତରେ ଲଢ଼େଇ ହୁଏ ନାହିଁ । ଯିଏ ଯେତେ ଜଙ୍ଗା ଭୋଗ କର, କାହାକୁ ଠକିବା ଦରକାର ନାହିଁ । ପଡ଼ିଆରେ ବସି ଯେତେଜଙ୍ଗା ହାତ୍ତା ଖାଅ- ସେଥି ସକାଶେ କାହାକୁ ଠକିବା ଦରକାର ହୁଏ, ନା ଦବେଇବା ଦରକାର ହୁଏ ? ମଣିଷ ଜୀବନର ସମସ୍ତ ପ୍ରଯୋଜନ ଗୁଡ଼ିକୁ, ଯଦି ଏପରି ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ ଉପାଦନ କରାଯାଇପାରେ ଏବଂ ସମସ୍ତଙ୍କ ନିକଟରେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ପହଞ୍ଚଇ ଦିଆଯାଇପାରେ, ତେବେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷର ପ୍ରଯୋଜନ ମେଣ୍ଟାଇବା ସମ୍ଭବ । ଅର୍ଥାତ ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ ଉପାଦନ କରିବା ସାଥେ ସାଥେ ବନ୍ଧନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ବି ଏପରି କରାଯାଇପାରେ - ଯାହାଫଳରେ କି ସମସ୍ତେ ସବୁ ପ୍ରଯୋଜନୀୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରଯୋଜନ ଅନୁଯାୟୀ ଭୋଗ କରିପାରିବେ - ତେବେ ଆଉ ଏହି ସମସ୍ୟା ରହନ୍ତା ନାହିଁ, ମଣିଷ ଭିତରେ ପ୍ରତିଯୋଗିତାର କୌଣସି ମନୋଭାବ ଆଉ ଦେଖା ବିଅନ୍ତା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏହା ତ କଥାର କଥା ନୁହେଁ । ଆଦିମ ସମାଜରେ ଏ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠି ପାରେନା । ଆଜି ମଧ୍ୟ ଏହା କଥାର କଥା ନୁହେଁ ।

ଯାହାହେଉ ଯେଉଁ ଯୁଗର କଥା ଆଲୋଚନା କରୁ କରୁ ଏତେ ବାଟ ଚାଲି ଆସିଛି, ସେଇ ଆଦିମ ଯୁଗରେ ମଣିଷର ମୂଳ ସମସ୍ୟା କ'ଣ ଥିଲା ? ମୂଳ ସମସ୍ୟା ଯାହା

ଦେଖାଦେଲା ତାହା ହେଉଛି ପ୍ରୟୋଜନ ତୁଳନାରେ ଉପାଦନର ସ୍ଵଚ୍ଛତା । ତେଣୁ ବନ୍ଧନକୁ କେନ୍ଦ୍ରିତ ମଣିଷ ମଣିଷ ଭିତରେ ଝଗଡ଼ା ଦେଖାଦେଲା । ତେଣୁ ସମସ୍ତ ମଣିଷଙ୍କ ଚେଷ୍ଟାରେ ଯେଉଁ ଅନାବାଦୀ ଜମିସବୁ ଚାଷୋପଯୋଗୀ କରାହେଲା, ଯେଉଁ ମାନଙ୍କର ବାହୁବଳ ବେଶୀ ସେମାନେ ଲାଠି ଆଉ ବାହୁ ବଳରେ ସେହି ଜମିର ମାଲିକ ହୋଇଗଲେ । ଗୋଷ୍ଠୀପତିମାନେ, ଯୋଜାମାନେ, ବଳଶାଳୀ ଲୋକମାନେ ବାହୁବଳରେ ଲାଠି ଜୋରରେ ଗୋଷ୍ଠୀର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମ ଅଂଶୀଦାରମାନଙ୍କୁ ଦାସରେ ପରିଣତ କଲେ, ଗୋଲାମରେ ପରିଣତ କଲେ । ନିଜେ ମାଲିକ ହେଲେ । ପୁଣି ବିନା ମୂଲ୍ୟରେ ଗୋଲାମମାନଙ୍କୁ ଗୋଲାମ ଭାବେ ଖଟେଇ ନିଜେ ଆରାମ ଓ ଭୋଗବିଳାସ କରିବା ଆରମ୍ଭ କଲେ । ପୁଣି ଗୋଷ୍ଠୀବନ୍ଦ ସମାଜର ଆଦିମ ଅବସ୍ଥାରେ ଗୋଷ୍ଠୀଗୁଡ଼ିକ ଯେଉଁ ଯାମାବର ଜୀବନଯାପନ କରୁଥିଲେ, ଏକ ଜାଗାରୁ ଅନ୍ୟ ଏକ ଜାଗାକୁ ଫଳମୂଳ ଆହରଣ ସକାଶେ ଘୁରି ବୁଲୁଥିଲେ- ସେଠି ଗୋଟିଏ ଜାଗରେ ଦୁଇଟି ଗୋଷ୍ଠୀର ଭେଟ ହୋଇଗଲେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସଂଘର୍ଷ ହେଉଥିଲା । ଏଇ ଲଢ଼େଇରେ ଯେଉଁମାନେ ପରାଜିତ ହେଉଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ବେଶୀ ପରିମାଣରେ ଖଟା ଯାଉଥିଲା, ପଦାନତ କରାଯାଉଥିଲା । ସୁତରାଂ ଏହିସବୁ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ କାଳକ୍ରମେ ଦାସ ମାଲିକ ବା ବଡ଼ଲୋକଙ୍କ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା, ସେମାନଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମ୍ପଦ ମଧ୍ୟ ସୃଷ୍ଟିହେଲା । ଅର୍ଥାତ୍ ଗୋଟିଏ ଦିଗରେ ବେଶୀଭାଗ ଦାସ, ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ମୁଣ୍ଡମେଯ ଦାସପ୍ରଭୁ - ପୁରା ସମାଜଟି ଏହି ପ୍ରକାର ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭିନ୍ନ ହୋଇଗଲା । ଦୁଇଟି ଶ୍ରେଣୀର ଉପରି ହେଲା ।

ବ୍ୟକ୍ତି ସମ୍ପଦ ଓ ରାଷ୍ଟ୍ର ଉପାଦାନ ଇତିହାସ

ତାହାହେଲା, ଏହି ବ୍ୟକ୍ତି ସମ୍ପଦର ମୂଳ କଥାଟି କ'ଣ ? ବ୍ୟକ୍ତି ସମ୍ପଦର ମୂଳ କଥାଟି ହେଉଛି, ଅନ୍ୟାୟ ଓ ଜରବଦସ୍ତି । ଅନ୍ୟାୟ କରି, ଜରବଦସ୍ତି କରି ସମାଜର ସାଧାରଣ ସମ୍ପଦ ବ୍ୟକ୍ତି ସମ୍ପଦରେ ରୂପାନ୍ତରିତ ହୋଇଛି । ସମସ୍ତ ମଣିଷଙ୍କ ପ୍ରଚେଷ୍ଟାରେ ଯେଉଁ ପ୍ରାକୃତିକ ସମ୍ପଦ ଉନ୍ନାର କରାଯାଇଥିଲା, ମଣିଷର ହିତରେ ଲଗାଯିବା ପାଇଁ, ଯେଉଁସବୁ ଜମି ଉନ୍ନାର କରିବା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଗୋଷ୍ଠୀର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକ ମିଳିଦିଶି କାମ କରିଛନ୍ତି- ଗୋଷ୍ଠୀପତିମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଲାଠି ବଳରେ ସେହି ଜମିର ମାଲିକ ହୋଇଛନ୍ତି । ତାହାପରତ୍ତୁ ସେମାନେ ଲାଠି ବଳରେ ଆଜନକାନ୍ଦୁନ ତିଆରି କରି ବ୍ୟକ୍ତିସମ୍ପଦର ଅଧ୍ୟକାରକୁ ‘ପରିତ୍ର’ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରିଛନ୍ତି, ‘ପରିତ୍ର’ କରି ରଖିଛନ୍ତି । ସୁତରାଂ ଲାଠି ବଳରେ ବ୍ୟକ୍ତି ସମ୍ପଦ କେବଳ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି ତାହା ନୁହେଁ - ତାହାକୁ ସୁରକ୍ଷା କରିବା ସକାଶେ ଯେଉଁ ଶାସନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରାଗଲା, ତାକୁ ମଣିଷ ମାନି ନେଇ ପାରିଲା

ନାହିଁ । ଏଣୁ ମଣିଷଙ୍କୁ ମନେଇବା ସକାଶେ ଶାସନ ବ୍ୟବସ୍ଥା, ସୌନ୍ଧରୀ ବ୍ୟବସ୍ଥା, ଆଜନକାନୁନ ଲଭ୍ୟାଦି ମାଲିକମାନଙ୍କୁ ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ହେଲା, ଯେମିତିକି ବ୍ୟକ୍ତି ସମ୍ପର୍କ ଉପରେ ସେମାନଙ୍କ ଏହି ‘ପରିତ୍ର’ ଅଧିକାରକୁ ମଣିଷଙ୍କୁ ମନେଇ ନେଇହେବ । ସୁତରାଂ ଆମେ ଆଜି ଯେଉଁ ରାଷ୍ଟ୍ର, ଶାସନ ଯନ୍ତ୍ର, ଶାସନନୀତି, ଆଜନକାନୁନ ଦେଖୁଛେ - କାଳକ୍ରମେ ଏଇଭାବେ ଏଗୁଡ଼ିକ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି । ମାଲିକ ଶ୍ରେଣୀ ସ୍ଵାର୍ଥରକ୍ଷା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ, ମାଲିକ ଶ୍ରେଣୀର ସ୍ଵାର୍ଥକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ରୂପାଯିତ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମାଲିକଶ୍ରେଣୀ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଏସବୁ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି ।

ଆମେ ଏଠାରେ କେତେକ ତଥ୍ୟ ପାଇଗଲେ - ଯାହାସବୁ ମନେ ରଖିବା ଦରକାର । ପ୍ରଥମତଃ ଆମେ ପାଇଲେ ରାଷ୍ଟ୍ର କ’ଣ ? ରାଷ୍ଟ୍ର ହେଲା ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଣୀ ହାତରେ ଅନ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀକୁ ଦମନ କରିବାର ଯନ୍ତ୍ର । ତେଣୁ ରାଷ୍ଟ୍ର ଗଡ଼ି ଉଠିବାର ଲଭିତାଏ, ଶ୍ରେଣୀ ଗଡ଼ି ଉଠିବାର ଲଭିତାଏ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ । ଆମେ ପୂର୍ବରୁ ଆଲୋଚନା କରି ଦେଖୁଛୁ ଯେ, ଗୋଷ୍ଠୀବନ୍ଦ ସମାଜରେ ରାଷ୍ଟ୍ର ନଥିଲା । ରାଷ୍ଟ୍ର ଜନ୍ମ ନେଇଛି ସେତେବେଳେ, ଯେତେବେଳେ କି ସମାଜ ଶ୍ରେଣୀ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଛି, ମାଲିକଶ୍ରେଣୀ ଜନ୍ମ ହୋଇଛି, ମାଲିକଶ୍ରେଣୀର ମାଲିକାନାକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ସକାଶେ ଶାସନଯନ୍ତ୍ରର ପ୍ରଯୋଜନ ଦେଖାଦେଇଛି, ଆଜନକାନୁନ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି, ପୋଲିସ ବ୍ୟବସ୍ଥା, ସାମରିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରିବାର ପ୍ରଯୋଜନ ଦେଖା ଦେଇଛି । ଏତିକି ଏକ ପରିମିତିରେ ହିଁ ଦୁନିଆରେ ପ୍ରଥମେ ରାଷ୍ଟ୍ରର ସୃଷ୍ଟି ।

କି ଅଭ୍ୟୁତ କଥା ଦେଖନ୍ତୁ ! ଏହି ମାଲିକୀ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଆସିବା ପରେ ହିଁ ଜିଶ୍ଵରବାଦ ତଥା ଭାବବାଦର ଜନ୍ମ । ସେଥିପାଇଁ ଜିଶ୍ଵରଙ୍କ ସହ ମାଲିକମାନଙ୍କର ଏତେ ନିବିଡ଼ ମୌତ୍ରୀ (ଦୋଷ୍ଟି) । ମାଲିକମାନେ କୁତ୍ରପି ଜିଶ୍ଵର ବିରୋଧୀ ନୁହାଁଛି - ବରଂ ପ୍ରତଣ୍ଡ ଜିଶ୍ଵରଭକ୍ତ । କାରଣ ମାଲିକୀ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସହିତ ଭାବବାଦ, ଜିଶ୍ଵରବାଦ ଓ ଭଗବତ ତତ୍ତ୍ଵର ଅଭ୍ୟୁତ୍ଥାନର ଲଭିତାଏ ଅଙ୍ଗାଣୀ ଭାବେ ମିଶି ରହିଛି ।

ବସ୍ତୁରୁ ଭାବର ସୃଷ୍ଟି

ଆପଣମାନେ ଆଗରୁ ଶୁଣିଛୁଟି., ମଣିଷର ପ୍ରାଚୀନ୍ତିକ ଚିତ୍ର ହେଉଛି ବସ୍ତୁତାନ୍ତିକ ଓ ତାହା ବସ୍ତୁ ତାନ୍ତିକ ହେବାକୁ ବାଧ । ବିଷୟଗତିକୁ ଆଉ ଟିକିଏ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରି କହେ । ପ୍ରକୃତରେ ‘ଚିତ୍ର’ କ’ଣ ? ମଣିଷ କିଭାବରେ ଚିତ୍ରକରେ । ଚିତ୍ର କରିବା ଘରଣାଟି ଘରୁଛି କେମିତି ? ଆମେ ଜାଣୁ, ମଣିଷର ଯେଉଁ ପଞ୍ଚେନ୍ଦ୍ରିୟ ଅର୍ଥାତ୍ ଚକ୍ଷୁ, କର୍ଣ୍ଣ, ନାସା,

ଜିହ୍ଵା, ଡକ - ଏହି ପଞ୍ଚେତ୍ରିୟ ଜରିଆରେ ମଣିଷ ଅହରହ ବାହ୍ୟଜଗତକୁ ସ୍ଵର୍ଗ କରୁଛି, ତାହା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣରେ ଆସୁଛି - ତାହା ଯେଉଁଳି ଭାବେ ହେଉନା କାହିଁକି । ମଣିଷ ଥାଉ ବା ନ ଥାଉ ଏହି ବାହ୍ୟ ଜଗତ ବା ବିଶ୍ୱ ପ୍ରକୃତି, ଅବସ୍ଥାନ କରୁଛି । ଆମେ ରହିଛେ ବୋଲି ବିଶ୍ୱ ଜଗତ ରହିଛି - ବିଶ୍ୱଯଟି ଏଡ଼ଳି ନୁହେଁ । ଏଠାରୁ ଆମେ ଚାଲିଗଲେ, ଏଇ ମାରକଟି, ଗ୍ରାସଟି ରହିବ ନାହିଁ - ତାହା ନୁହେଁ । ମୁଁ ମରିଗଲେ ବି ଭାଗପଡ଼ା (ଯେଉଁଠି ଶିକ୍ଷାଶିବିର ହେଉଥିଲା) ରହିବ, ତାର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ନେଇ ଅବସ୍ଥାନ କରିବ । ଏଣୁ ଆମେ ମନେକରିବା ବା ଭାବିବା ଉପରେ, ଆମର ଅଣ୍ଟିଦ୍ଵାରା ଉପରେ ଏହି ବସ୍ତୁ ଜଗତର ଅଣ୍ଟିଦ୍ଵାରା ନିର୍ଭର କରେ ନାହିଁ, ଅଥବା ଏସବୁ ମାୟା ନୁହେଁ । ଏହି ବିଶ୍ୱଯଟି ମନେ ରଖିବା ଦରକାର । It is an objective reality which exists independent of us, independent of human consciousness. ଅର୍ଥାତ୍ ଏହି ବାସ୍ତବଜଗତର ଅଣ୍ଟିଦ୍ଵାରା, ମଣିଷର ଅଣ୍ଟିଦ୍ଵାରା, ତାର ଚେତନା ନିରପେକ୍ଷ ଭାବେ ଅବସ୍ଥାନ କରେ । ଆମେ ମନେ ମନେ ଭାବୁଛେ, ଚିନ୍ତା କରୁଛେ- ତେଣୁ ବାହ୍ୟ ଜଗତ ରହିଛି ବା ଆମେ ଯେମିତି ଭାବୁଛେ ଦୁନିଆଟା ସେଉଁଳି - ଏକଥା ସତ୍ୟ ନୁହେଁ । ଆମେ ଯାହା ଭାବୁନା କାହିଁକି, ଦୁନିଆଟା ଯାହା, ସେଇଯା । ଆମେ ଏଣୁ ତେଣୁ ଅନେକ କିଛି ଭାବିପାରୁ, ସେଥିରେ କିଛି ଯାଏ ଆସେ ନା । ଆମେ ଭାତକୁ ତାଲି ବୋଲି ଭାବିପାରୁ, କିନ୍ତୁ ସେଥିପାଇଁ ଭାତ ତାଲି ହୋଇଯାଏ ନାହିଁ । ଆମେ ଜଲେକଟିକ ପଞ୍ଜାକୁ ଅନ୍ୟକିଛି ଭାବିପାରୁ, କିନ୍ତୁ ଏହା ଯାହା ସେଇଯା । ଏଇ ଯେଉଁ ବୈଦ୍ୟୁତିକ ଶକ୍ତି - ଯାହାକୁ ଆମେ ଜଲେକଟିକ ଏମଙ୍କ ବୋଲି କହୁ ତାର ଯାହା ଯାହା ଗୁଣ, ସେହି ସବୁ ଗୁଣନେଇ ତାହା ଅବସ୍ଥାନ କରୁଛି, ଆମର ଭାବିବା ଉପରେ ତାହା ଅବସ୍ଥାନ କରୁ ନାହିଁ । ତାହା ଉପରେ ତାର ଧର୍ମ (Properties) ମଧ୍ୟ ନିର୍ଭର କରୁ ନାହିଁ । ସ୍ଵତରାଂ ଏହି ବସ୍ତୁଜଗତର ଅବସ୍ଥାନ - ମଣିଷର ମନ ନିରପେକ୍ଷ ଚେତନା ନିରପେକ୍ଷ । ବସ୍ତୁ ଜଗତର ଅଣ୍ଟିଦ୍ଵାରା ହେଉଛି ସ୍ଥାଧୀନ - ମଣିଷର ବୁଦ୍ଧି ଓ ଚେତନା ନିରପେକ୍ଷ । ଯଦି କେହି କହୁଛି, ବସ୍ତୁ ଜଗତର ଅଣ୍ଟିଦ୍ଵାରା ବସ୍ତୁ ମଣିଷର ଚେତନା ଉପରେ ନିର୍ଭରଶାଳ - ତାହାହେଲେ କହିବାକୁ ହେବ ଯେ, ହୁଏତ ସେ ଜାଣିଶୁଣି ଲୋକଙ୍କୁ ୦କୁଛନ୍ତି, ନଚେତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଞ୍ଚ- କିଛି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ, ଯେଉଁ କଥା କହୁ କହୁ ଏ ଯାଏ ଚାଲିଆସିଲି, ତାହା ହେଲା ମଣିଷ ଚିନ୍ତାକରେ କେମିତି ? ମଣିଷର ମଣ୍ଡିଷର ଗଠନ ଭିତରେ ଯେଉଁ ବସ୍ତୁ ରହିଛି, ତାର ଯେଉଁ କ୍ଷମତା ରହିଛି - ସେହି କ୍ଷମତା ଫଳରେ ହିଁ ମଣିଷ ଚିନ୍ତା କରିପାରେ । ବାହାରର ଏହି

ଜଗତ ପ୍ରତିନିଯତ ପଞ୍ଚେତ୍ତିଯ ମାଧ୍ୟମରେ ମଣିଷ ମନ୍ତ୍ରିଷ୍ଠରେ ଧକ୍କା ଦେଉଛି, ଘାଡ଼ - ପ୍ରତିଯାତ ହେଉଛି, "Interaction" ହେଉଛି । ମଣିଷ ମନ୍ତ୍ରିଷ୍ଠର ଯେଉଁ ବିଶେଷ କ୍ଷମତା କଥା କହିଲି, ତାହାକୁ ଇଂରାଜୀରେ କୁହାଯାଏ power of translation of the human brain, ଅର୍ଥାତ୍ ମଣିଷ ମନ୍ତ୍ରିଷ୍ଠର ଚିନ୍ତା କରିବା, ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବା, ବୁଝିବା, ବିଚାର କରିବାର କ୍ଷମତା । ସୁତରାଂ ପଞ୍ଚେତ୍ତିଯ ଜରିଆରେ ମଣିଷ ମନ୍ତ୍ରିଷ୍ଠର ଯେଉଁ ଘାଡ଼ - ପ୍ରତିଯାତ ହେଉଛି, ତାହା ଫଳରେ ମଣିଷ ମନ୍ତ୍ରିଷ୍ଠର ଏହି ବିଶେଷ କ୍ଷମତା ଅର୍ଥାତ୍ Translation କ୍ଷମତା ବଳରେ ମଣିଷ ଚିନ୍ତା କରୁଛି, ବସ୍ତୁ ଜଗତ ସର୍ବକିରେ ଅବହିତ ହେଉଛି । ଅର୍ଥାତ୍ ଆମେ ଭାବୁଛେ, ବୁଝୁଛେ, ଚିନ୍ତା କରୁଛେ । ତାହାହେଲେ ବସ୍ତୁ ହିଁ ଚିନ୍ତାର ଉପରେ । ସୁତରାଂ ଘଟଣା ଓ ପାରିପାର୍ଶ୍ଵକ ଯେମିତି ଭାବେ ଆସି ଆମ ମନ୍ତ୍ରିଷ୍ଠରେ ଧକ୍କା ଦିଏ - ସେମିତି ଭାବେ ଆମେ ଚିନ୍ତା କରୁ, ଦେଖୁ, ବିଶ୍ଳେଷଣ କରୁ । ମୁଁ ଯାହା ଦେଖେ, କେବଳ ସେଇଟି ବସ୍ତୁ ନୁହେଁ । ମୋ ମନ୍ତ୍ରିଷ୍ଠରେ ଯେଉଁ ପାରିପାର୍ଶ୍ଵ ଅବସ୍ଥା ଧକ୍କା ଦେଉଛି, ତାହା ମଧ୍ୟ ବସ୍ତୁରୁ ଗଢ଼ି ଉଠୁଛି । ଏପରିକି ଯେଉଁ ମନ୍ତ୍ରିଷ୍ଠ ଜରିଆରେ ମୁଁ ଚିନ୍ତା କରୁଛି ସେହି ମନ୍ତ୍ରିଷ୍ଠ ମଧ୍ୟ ବସ୍ତୁ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଗଠିତ । ବିଭିନ୍ନ ଜ୍ଞାନିକ ପଦାର୍ଥ (Organic compounds) ଦ୍ୱାରା ହିଁ ମଣିଷର ମନ୍ତ୍ରିଷ୍ଠ ଗଠିତ । ଫଳରେ ବସ୍ତୁ ହିଁ ଚିନ୍ତା କରୁଛି, ପୁଣି ବସ୍ତୁ ଚିନ୍ତା କରିବାର ଉପକରଣ ଯୋଗାଇଛି ଓ ବସ୍ତୁ ବସ୍ତୁ ସହିତ ଧକ୍କା ଦେଇ, ସଂଘର୍ଷ କରି ଚେତନା ସୃଷ୍ଟି କରୁଛି, ଭାବ ସୃଷ୍ଟି କରୁଛି । ତେଣୁ ଆଦିମ ମଣିଷ ପକ୍ଷରେ ବସ୍ତୁବାଦୀ ହେବା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପଦ୍ମା ନଥିଲା ।

ସମାଜରେ 'ଉତ୍ତର ଚିନ୍ତା' ଉପରିର କାରଣ

ଯେତେବେଳେ ସମାଜ ଶ୍ରେଣୀ ବିଭିନ୍ନ ହେଲା, ମାଲିକଶ୍ରେଣୀ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା, ଯେତେବେଳେ ମାଲିକୀ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସୁଦୃଢ଼ ହେଲା, କେତେବେଳେ ଆଜନାକାନୁନ୍ମ, ନିଯମ ଶ୍ରୀଙ୍କଳା ସମାଜରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ ହେଲା ଅର୍ଥାତ୍ ଦଳେ ଲୋକ ଶାସନ ପରିଚାଳନା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ- ସେତେବେଳେ ବି ବିଜ୍ଞାନ ଉନ୍ନତ ପ୍ରତିକରଣ ପହଞ୍ଚି ନାହିଁ । ବିଜ୍ଞାନର ସ୍ଵରୂପ ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ଆଦିମ ଅର୍ଥାତ୍ ଅନେକଟା ମନ୍ତ୍ରିଷ୍ଠ ପ୍ରତିକରଣ ପହଞ୍ଚିଲା, ମଣିଷ ଜନ୍ମ କେମିତି ହେଉଛି, ମୃତ୍ୟୁ କାହିଁକି ହେଉଛି, ଏଇଟା କାହିଁକି ହେଉଛି, ସେଇଟା କାହିଁକି ହେଉଛି - ଏଉଳି କେତେ ସମସ୍ୟା ମଣିଷ ଆଖି ଆଗରେ ଦେଖାଦେଲା । ପ୍ରତିଦିନ ଭୋରରୁ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଠାଇଛି, ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଅଷ୍ଟ ଯାଉଛି, ପୁଣି ସୂର୍ଯ୍ୟ

ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ, ଅପ୍ରକାଶିତ, ଶାତ, ଗ୍ରାସ୍, ବେଶ ଘୁରି ଘୁରି ଆସୁଛି, ଜୁଆର ଆସୁଛି, ଭଙ୍ଗା ହେଉଛି, କିନ୍ତୁ ଏଥରୁ ହେଉଛି କେମିତି? ମଣିଷର ଚିନ୍ତାରେ ଏହି ‘କେମିତି’ ପ୍ରଶ୍ନଟି ବାରଯାର ଧକ୍କା ଦେବାକୁ ଲାଗିଲା । କିନ୍ତୁ କିଏ ଉତ୍ତର ଦେବ? ଏହିଥରୁ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେବାଭଳି କୌଣସି ଉପଯୁକ୍ତ ବିଜ୍ଞାନ ସେବିନ ମଣିଷ ହାତରେ ନଥିଲା । ‘କେମିତି ହେଉଛି’ ‘କେମିତି ହେଲା’ - ଏହାର ଜବାବ ଖୋଜିବାକୁ ଯାଇ ମଣିଷ ମଗଜରେ ଗୋଟିଏ ଚିନ୍ତା ଏକ ସମୟରେ ଆସି ଧକ୍କା ଦେଲା ଏବଂ ସେତେବେଳେ ସେହି ଚିନ୍ତା ଧକ୍କା ଦେଲା, ଯେତେବେଳେ କି ଏଭଳି ଚିନ୍ତା ମଗଜକୁ ଆସିବା ଭଲି ଉପଯୁକ୍ତ ପରିସ୍ଥିତି ସୃଷ୍ଟି ହେଲା - ତାହା ପୂର୍ବରୁ ନୁହେଁ । ସେହି ଚିନ୍ତଟି କ’ଣ? ମଣିଷ ଗୋଟିଏ ସମୟରେ ଆସି ଭାବିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା, ସମାଜ ଶୃଙ୍ଖଳାର ସହିତ କେମିତି ଚାଲିଛି? ଏଇ କାରଣରୁ ଚାଲିଛି, ଯେହେତୁ ଜଣେ ସମାଜପତି ଅଛନ୍ତି, ରାଷ୍ଟ୍ର ଅଧ୍ୟପତି ଅଛନ୍ତି, ଆଇନ୍ ପ୍ରଣଯନକାରୀ ଅଛନ୍ତି । ସମାଜକୁ ଯେମିତି କାହାକୁ ନା କାହାକୁ ପରିଚାଳନା କରିବାକୁ ପଡ଼େ, ତେବେ ଯାଇ ସମାଜ ଶୃଙ୍ଖଳିତ ଭାବେ ଚାଲେ । ଯେମିତି ଦଳେ ମାଲିକ ଅଛନ୍ତି, ବାକି ସମସ୍ତେ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଭୁ ବୋଲି ମାନି ସେମାନଙ୍କର ଆଇନକାନୁମାନ ମାନି ଚଳୁଛନ୍ତି । ମାଲିକମାନେ ଯେମିତି ଚଳାଉଛନ୍ତି, ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତେ ସେମିତି ଚାଲୁଛନ୍ତି । ଠିକ୍ ସେମିତି ଏହି ଦୁନିଆର ବି କେହି ନିଶ୍ଚଯ ମାଲିକ ଅଛନ୍ତି, ପ୍ରଭୁ ଅଛନ୍ତି- ଯିଏ ଦୁନିଆକୁ ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶୃଙ୍ଖଳାର ସହ ଚଳାଉଛନ୍ତି । ଏଣୁ ଏହି ଯୋଜାନ ସାଦୃଶ୍ୟ ଅର୍ଥାତ୍ କେତେବୁନ୍ଦିଏ ଅଭିଜ୍ଞତା ସହ ଅନ୍ୟ କେତେକ ଘଟଣାକୁ ତୁଳନା କରିବା, Analogy draw କରିବା - ସାଧାରଣ ବୁଦ୍ଧିରେ ମଣିଷ ମସ୍ତିଷ୍କରେ ଏହି ସାଦୃଶ୍ୟର ସ୍ଵର୍ଗିତା (Logic of Resemblance) ଯେମିତି ଧକ୍କା ଦେଇଛି, ସେଥିରୁ ତା’ ମନରେ ଭଗବତ୍ ଚିନ୍ତା ଜନ୍ମ ନେଇଛି । ସୁତରାଂ ଜିଶ୍ଵର ଧାରଣା ସୃଷ୍ଟି ହେବା ପଛରେ ଏହା ହିଁ ଥିଲା ବାସ୍ତବ ପରିସ୍ଥିତି । ଏହି ବାସ୍ତବ ପରିସ୍ଥିତି ହେଉଛି, ମଣିଷ ଦେଖିଲା ମାଲିକ, ରାଜା ବା ଦାସ ପ୍ରଭୁମାନେ ଦାସମାନଙ୍କୁ ଶୃଙ୍ଖଳାର ସହ ପରିଚାଳନା କରିବା ଯୋଗୁଁ ଦାସମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶୃଙ୍ଖଳା ରହେ, ସମାଜ ଶୃଙ୍ଖଳିତ ହୁଏ । ତେଣୁ ବିଶ୍ୱର ମଧ୍ୟ ଏଇଭଳି କେହି ଜଣେ ମାଲିକା ବା ପ୍ରଭୁ ଅଛନ୍ତି, ଯିଏ ବିଶ୍ୱର ସକଳ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସୁଶୃଙ୍ଖଳିତଭାବେ ନିୟମ ଅନୁସାରେ ଚଳାଉଛନ୍ତି ।

ସୁତରାଂ, ଏହି ଆଲୋଚନାରେ ଆମେ ଦେଖିଲେ ଯେ, ମାଲିକ ଗୋଷ୍ଠୀ ସୃଷ୍ଟି ହେବାପରେ ସେମାନଙ୍କର ଆଇନ ଶୃଙ୍ଖଳା ପ୍ରବର୍ତ୍ତତ ହେବା ପରେ ଯଥାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନର ଅନୁପସ୍ଥିତି ବା ବିଜ୍ଞାନର ଶୈଶବାବସ୍ଥା ଯୋଗୁ-ଏହି ଜିଶ୍ଵରବାଦ ଜନ୍ମନେବା ସମ୍ବନ୍ଧ

ହେଲା । ପୁନଃ ଦୁନିଆରେ ଜଣେ ଯେ ପ୍ରଭୁ ବା ମାଲିକ ଅଛନ୍ତି - ଏତାଦୃଶ ଏକ ଚିନ୍ତା ସମାଜରେ ଆସିଯିବା ପରେ ସମାଜର ପ୍ରଭୁଗଣ ସେହି ଚିନ୍ତାକୁ ସେମାନଙ୍କର ସ୍ଥାର୍ଥରେ ଲଗାଇଲେ । ସେ ଯାହାହେଉ, ଏଉଳି ଏକ ସମୟ ପରଠାରୁ ସମାଜରେ ବସ୍ତୁବାଦ ଓ ଜିଶ୍ଵରବାଦ ବା ଭାବବାଦ ପାଖାପାଖୁ ଗତିକଲା ।

ଆଦିମ ମଣିଷ ବସ୍ତୁକୁ ଜାଣିବାକୁ, ବୁଝିବାକୁ ଓ ଜୟ କରିବାକୁ ଚାହିଁଛି

ସୁତରାଂ, ଯେଉଁମାନେ କହନ୍ତି ମଣିଷ ଭଗବାନଙ୍କ ଅଂଶ, ଆମମାନଙ୍କର ଆଡ଼ା ପରମାତ୍ମାର ଅଂଶ, ତେଣୁ ପରମାତ୍ମାର ସଂଧାନ କରିବା ହେଉଛି ଆଡ଼ାର ଧର୍ମ ଓ ଏହି କାରଣରୁ ମଣିଷ ଜନ୍ମ ହେବା ପରଠାରୁ ଜିଶ୍ଵର ଚିନ୍ତାରେ ରତ୍ନ- ସେମାନେ ମଣିଷ ଅଗ୍ରଗତିର ଲତିହାସର ଖବର ଆଦୋ ରଖୁ ନାହାନ୍ତି । ସେମାନେ ସତିଏଁ ମନଗଢ଼ା ଗଛ କହିଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ଯେ, ସମାଜରେ ମଣିଷ ଜନ୍ମ ହେବା ପରତୁ ମଣିଷ ମନର ଗଠନ ଓ ସ୍ଫୁରଣ ହେବାର ଏକ ସୁଦାର୍ଘ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଜିଶ୍ଵର ଚିନ୍ତା କରି ନାହିଁ- କରିଛି ବସ୍ତୁ ଚିନ୍ତା । ବସ୍ତୁକୁ ହିଁ ସେ ଜାଣିବାକୁ ଚାହିଁଛି । ଯାହା ସେ ବୁଝିବାକୁ ଚାହିଁଛି, ଜୟ କରିବାକୁ ଚାହିଁଛି, ଜିଶ୍ଵର କରିବାକୁ ସକାଶେ ସାଧନା କରିଛି - ତାହା ହେଲା ବସ୍ତୁ । ଏଣୁ ଜିଶ୍ଵର ଚିନ୍ତା ପ୍ରଥମେ ଆସିଛି ମାଲିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଆସିବା ପରେ ।

ମୁଁ ଆଗରୁ କହିଛି- ମାଲିକା ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ପହଞ୍ଚିବା ପରେ ମଣିଷ ଏପରି ଏକ ଧାରଣା ପୋଷଣ କଲା ଯେ ସମାଜର ଶୃଙ୍ଖଳାକୁ ଯେମିତି ମାଲିକ ରକ୍ଷା କରୁଛି, ସେମିତି ଦୁନିଆର ମଧ୍ୟ କେହି ମାଲିକ ଅଛନ୍ତି, ଯାହାଦାରା ସବୁକିଛି ନିୟମ ଅନୁସାରେ ଚାଲିଛି । ସୁତରାଂ ତଦାନୀନ୍ତନ ସାମାଜିକ ଅବସ୍ଥା, ବିଜ୍ଞାନ ଓ ମଣିଷ ଚିନ୍ତାର ଶୈଶବ ଅବସ୍ଥା, ଏଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି ଜିଶ୍ଵର ଚିନ୍ତା ଓ ଭାବବାଦା ଦର୍ଶନ ସୃଷ୍ଟି ହେବାର ମୂଳ କାରଣ । ତେଣୁ ଜିଶ୍ଵର ଚିନ୍ତା କରିଛି କିଏ ? କରିଛି ମଣିଷର ମଣ୍ଡିଷ । ମଣିଷର ମଣ୍ଡିଷର ଚିନ୍ତା ଜରିଆରେ ଜିଶ୍ଵର ଧାରଣା ସୃଷ୍ଟି । ଏଣୁ ବସ୍ତୁକୁ ବା ବସ୍ତୁଜଗତକୁ ଜିଶ୍ଵର ସୃଷ୍ଟି କରି ନାହାନ୍ତି ବା ସତ୍ୟ ଜ୍ଞାନ, ସତ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟି ଓ ଯଥାର୍ଥ ଉନ୍ନତ ଚିନ୍ତାର ଫଳ ସ୍ଵରୂପ ଭଗବତ୍ ଧାରଣା ବା ଭାବବାଦୀ ଧାରଣା ଆସି ନାହିଁ ।

ବସ୍ତୁଦ୍ୱାରା ଗଠିତ ମଣିଷର ଯେଉଁ ମଣ୍ଡିଷ, ସେହି ମଣ୍ଡିଷ ବସ୍ତୁର ରହସ୍ୟ ଖୋଜିବାକୁ ଯାଇ ଜିଶ୍ଵରର ସୃଷ୍ଟି କରିଛି । ବିଜ୍ଞାନର ଆଦିମ ଅବସ୍ଥାରେ ଯେତେବେଳେ

ସମସ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନର ଜବାବ ଦେବା ବିଜ୍ଞାନ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ବନ୍ଧ ନଥିଲା, ଅଥବା ସମାଜରେ ଏମିତି କେତେମୁଣ୍ଡିଏ ବିଷୟ ସାଧାରଣ ବୁଦ୍ଧିରେ ମଣିଷ ଦେଖୁଛି ଓ ସେଥିରୁ ତୁଳନା କରିପାରିଛି ଏବଂ ମନେ କରିଛି ଯେ ବୋଧହୃଦୟ, ଦୁନିଆର ମଧ୍ୟ ଏଉଳି ଜଣେ ମାଲିକ ଅଛନ୍ତି - ମଣିଷର ଏହିଉଳି ଚିନ୍ତା ହିଁ ସେତେବେଳେ ଜଣ୍ମର ଧାରଣାର ସୃଷ୍ଟି କରିଛି ।

ଏହି କାରଣରୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଆମେ ଦେଖିବାକୁ ପାଉ - ଭଗବାନଙ୍କ ଅଂଶ ରୂପେ ରାଜାଙ୍କୁ ବିଚାର କରାଯାଉଥିଲା । ତେଣୁ ତଦାନୀନ୍ତନ ଶାସ୍ତ୍ର ଓ ସମସ୍ତ ଧର୍ମରେ ରାଜାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସଂଗ୍ରାମକୁ ଦେବତାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ, ଭଗବାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସଂଗ୍ରାମ ବୋଲି ମନେ କରାଯାଉଥିଲା, ଯଦିଓ ଜତିହାସରେ କୌଣସି କୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହାର ବ୍ୟତିକ୍ରମ ଦେଖାଦେଇଛି । ଦାସ ପ୍ରଭୁମାନଙ୍କ ଅନ୍ୟାୟ ଓ କୁଳମ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସଂଗ୍ରାମ କରିବାକୁ ଯାଇ କେବେ କେବେ ସଂଗ୍ରାମ ପକ୍ଷରେ ଧର୍ମକୁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଛି । ଏହା କରାଯାଇଛି ଏହି ଯୁଦ୍ଧ ଅବଳମ୍ବନ କରି ଯେ, ଭଗବାନଙ୍କ ରାଜଦ୍ୱାରେ ସମସ୍ତେ ସମାନ ବୋଲି ଯେହେତୁ କୁହାଯାଏ, ତେଣୁ ଦାସ ପ୍ରଭୁମାନେ ଦାସମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଅନ୍ୟାୟ - ଅତ୍ୟାରର କରି ବନ୍ଧୁତଃ ଧର୍ମ ବିରୋଧୀ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି । ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଯାନ, ମୁସଲିମାନ ପ୍ରଭୃତି ଧର୍ମରେ ନଜିର ମିଳେ - ଦାସ ପ୍ରଭୁମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଦାସମାନଙ୍କ ଲଡ଼େଇ ପାଇଁ ଧର୍ମକୁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଛି । ଏହି ବିଶେଷ ଘଟଣା ଛଡ଼ା ସମସ୍ତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦେଖାଯାଇଛି - ସମାଜରେ ମାଲିକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣଦାୟ ସେମାନଙ୍କର ଶୋଷଣ - ଶାସନ ପାଇଁ ଧର୍ମକୁ ବ୍ୟବହାର କରିଛନ୍ତି । ଫଳତଃ ସେଦିନ ସମାଜରେ ଏହି ଧାରଣା ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ବିଷ୍ଟାର କରିଛି ଯେ ରାଜା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲଡ଼େଇ କରିବା ଚଲେନା, କାରଣ ରାଜା ହେଉଛନ୍ତି ଭଗବାନଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧି । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ବିଜ୍ଞାନର ଅଗ୍ରଗତି ଓ ଗଣତନ୍ତ୍ର ଭାବଧାରା ଏହି ଧାରଣାକୁ ଭାର୍ଜିଛି । ତାହା କିନ୍ତୁ ବହୁ ଯୁଗ ପରେ - ଫରାସୀ ବିପ୍ଳବ ସମୟରେ ।

ଯେତେବେଳେ ଦୁନିଆବ୍ୟାପୀ ସାମନ୍ତତନ୍ତ୍ରର ଗର୍ଭରୁ ପୁଞ୍ଜିବାଦ ଜନ୍ମ ହେଲା, ପୁଞ୍ଜିବାଦ ବିଜ୍ଞାନର ପ୍ରୟୋଜନରେ ଭୂମିଦାସ ପ୍ରଥାକୁ ଭାଙ୍ଗିବା ପ୍ରୟୋଜନ ଦେଖାଦେଲା, ସାମନ୍ତତନ୍ତ୍ରକୁ ଭାଙ୍ଗିବା ପ୍ରୟୋଜନ ପଡ଼ିଲା, ବିଶେଷକରି ଲୋକମାନଙ୍କୁ ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ଵାଧୀନତାର ଆଧାର ଉପରେ ଠିଆ କରାଇବାର ପ୍ରୟୋଜନ ଏଥୁପାଇଁ ଦେଖାଦେଲା ଯେ, ଏହା ନିର୍ମିତିରେ ଉନ୍ନତ ଉପାଦନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଚାଲୁ କରିବା ସମ୍ବନ୍ଧ ନୁହେଁ - ସେତେବେଳେ ନୃତନଭାବେ ଜ୍ଞାନ-ବିଜ୍ଞାନର ଚର୍ଚା ଆରମ୍ଭ ହେଲା ଓ ଯଥାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ

ସୃଷ୍ଟି ହେଲା । ପୁଣି ପୁଂଜିବାଦ ବିକାଶର ସାଥେ ସାଥେ ବିଜ୍ଞାନର ଅଗ୍ରଗତି ମଧ୍ୟ ଦୂତ ଗତିରେ ଚାଲିଲା । ସାମନ୍ତତାନ୍ତ୍ରିକ ଶାସନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଏତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଜ୍ଞାନର ଅଗ୍ରଗତିକୁ ବ୍ୟାହତ କରିଛି, ସତ୍ୟାନୁସନ୍ଧାନର ପଥକୁ ଅବରୋଧ କରିବାକୁ ଚାହିଁଛି, ସତ୍ୟର କଣ୍ଠରୋଧ କରିଛି । ମନଗଡ଼ା କଥା କହି, ଗୁଳିଖଣ୍ଡି ଗଛ ଶୁଣେଇ ଏକ ଦାର୍ଶନିକ ତାଙ୍କୁ ଧରି ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛି । ସୁତରାଂ ରାଜା ମହାରାଜା, ସାମନ୍ତପ୍ରଭୁମାନେ ଭାବବାଦୀ ଦର୍ଶନର ପୃଷ୍ଠାପୋଷକତା କରୁଥିଲେ । କାରଣ ଏସବୁ ଧାରଣା ରାଜତନ୍ତ୍ରକୁ ଅକ୍ଷତ ରଖିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛି । ‘ଏ ଦୁନିଆକୁ ଚଳାନ୍ତି ରାଜା - ବିଶ୍ୱକୁ ଚଳାନ୍ତି ଭଗବାନ । ତେଣୁ ରାଜା ଭଗବାନଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧି - କ୍ଷତ୍ର ପ୍ରତିଭ୍ରୁ । ଖୋଦ ଭଗବାନ ରାଜାଙ୍କ ଉପରେ ସମାଜ ପରିଚାଳନାର ଭାର ଦେଇଛନ୍ତି’ - ଏହି ଧାରଣା ହିଁ ସେବିନ ସମାଜରେ ମୁଖ୍ୟତଃ ପ୍ରତଳିତ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ଜଣେ କେମିତି ରାଜା ହେଲା, ମାଲିକ ହେଲା - କୌଣସି ଲୋକ ତାର ଖବର ରଖୁ ନଥିଲେ । ପୁରୁଣା ଜତିହାସକୁ ଘାଣ୍ଡି ଏସବୁ ବିଷୟର ସନ୍ଧାନ କେହି କରି ନାହାନ୍ତି । ଜନ୍ମ ପରତୁଁ ସମସ୍ତେ ଦେଖୁ ଆସିଛନ୍ତି - ସେ ରାଜା, ତାଙ୍କର ବାପା ରାଜା ଥିଲେ, ତାଙ୍କ ବାପାଙ୍କ ବାପା ବି ରାଜା ଥିଲେ । ସୁତରାଂ ମଣିଷ ଭାବୁଥିଲା, ଖୋଦ କ୍ରୁଷ୍ଣ ବା ଆଲ୍ଲା ବୋଧିଥୁଏ ନିଜେ ଏମାନଙ୍କହାତରେ ରାଜ୍ଞୀ ଦେଇଛନ୍ତି ! ଧାରଣାଟି ଥିଲା ଅନେକାଂଶରେ ଏହି ପ୍ରକାର । ରାଜା ହେବା ବା ରାଜତ୍ତ ଗଢ଼ି ଉଠିବାର ଜତିହାସଟି ଯେ ଲାଠିବାଜିର ଜତିହାସ - ଦୀର୍ଘ ଦିନ ପରେ ମଣିଷ ସେସବୁ ଭୁଲି ଯାଇଛି । କାହିଁକିନା ମାନବ ସମାଜର କ୍ଲମବିକାଶର ଯେଉଁ ପ୍ରତରରେ ଏହିସବୁ କାଣ୍ଡ କାରଣାନା ଘଟିଛି, ସେତେବେଳେ ପୋଥୁ ଜନ୍ମ ହୋଇଛି କି ନହିଁ- ଆଜି ମଧ୍ୟ ତାହା ଗବେଷଣା (Research)ର ବିଷୟ । ତେଣୁ ଲେଖୁ ରଖିବା ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁନଥିଲା, ଘଟଣା ମଧ୍ୟ କେହି ଜାଣୁ ନଥିଲେ । ଏହା ହିଁ ଥିଲା ପରିସ୍ଥିତି । ସୁତରାଂ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ସମାଜରେ ଯେତେବେଳେ ଭଗବତ୍ ଚିନ୍ତା ଉଭବ ଘଟିଛି, ସେତେବେଳେ ଧରି ନିଆୟାଉଥିଲା ଯେ, ରାଜା ଭଗବାନଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧି । ଏସବୁ କାରଣରୁ ହିଁ ମୁଁ କହୁଥିଲି, ପୂରା ସାମନ୍ତତାନ୍ତ୍ରିକ ଯୁଗଟି ଥିଲା ଭାବବାଦୀ ଦର୍ଶନ ବିକାଶର ଯୁଗ । ସାମନ୍ତ ପ୍ରଥା ଓ ଦାସ ପ୍ରଥା ଯୁଗରେ ଭାବବାଦୀ ଦର୍ଶନର ତେଜ ପ୍ରତଣ୍ଡ ଥିଲା । ଏହାରି ପାଖାପାଖ ବସ୍ତୁତାନ୍ତ୍ରିକ ଚିନ୍ତା ବି ଗଢ଼ି କରିଛି, ଅନେକାଂଶରେ ଧୂମେଇ ଧୂମେଇ ଚାଲିଛି । ବସ୍ତୁତାନ୍ତ୍ରିକ ଦର୍ଶନ ସତେ ଯେମିତି ନିଜେ ହିଁ ସର୍ବହରା (Proletariat)- ସେହିଭଳି ଭାବେ ଗଢ଼ି କରିଛି । ଜତିହାସରୁ ମିଳେ ଯେ, ସେତେବେଳେ ସମାଜପରିବର୍ତ୍ତଣ

ବସ୍ତୁବାଦୀମାନଙ୍କୁ ପ୍ରହାର କରିଛନ୍ତି, ଜାତିଚୁପ୍ତି କରିଛନ୍ତି । ଅଥବା ଏହି ବସ୍ତୁବାଦୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକେ genius ଥିଲେ, ଯେଉଁମାନେ କି ଭାବବାଦୀମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରତିବାଦ କରିଛନ୍ତି ଓ ସେଥିପାଇଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଅନେକ ମୂଲ୍ୟ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଛି । ସେମାନଙ୍କୁ ଖାଦ୍ୟ ଜୁଟି ନାହିଁ, ସମାଜରେ ସେମାନେ ସ୍ଥାନ ପାଇ ନାହାନ୍ତି । କାରଣ ରାଜତସ୍ତ ସେମାନଙ୍କୁ ସମର୍ଥନ କରି ନାହିଁ । ତଥାପି ସେମାନେ ପଛଗୁଞ୍ଚା ଦେଇ ନାହାନ୍ତି ।

ପୁଞ୍ଜିର ବିକାଶ ନୃତ୍ୟ ସମ୍ବାବନା ସୃଷ୍ଟି କଳା

କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ସାମନ୍ତତାନ୍ତ୍ରିକ ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଗର୍ଭରୁ ପୁଞ୍ଜିବାଦ ଜନ୍ମ ନେଲା, ସେତେବେଳେ ପୁଞ୍ଜିର ବିକାଶ କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ନୂତନ ସମ୍ବାବନା ସୃଷ୍ଟି କଲା । ସେହି ସମ୍ବାବନା ଗୁଡ଼ିକ କ'ଣ ? ପ୍ରଥମତଃ ବଡ଼ ବଡ଼ କଳ କାରଖାନା କରିବାକୁ ହେଲେ ଦରକାର ଶ୍ରମିକ । କିନ୍ତୁ ସାମନ୍ତତାନ୍ତ୍ରରେ ଦେଶର ଅଧିକାଂଶ ମଣିଷ ଭୂମିଦାସ, ସେମାନେ ଜମି ଭିତରେ ବଦ୍ଧ । ଜମିର ମାଲିକ ସେମାନଙ୍କୁ ଦାସ ବା ଅର୍ଦ୍ଧ ଦାସରେ ପରିଣତ କରିଛି । ଫଳରେ ଏହିସବୁ ସାମନ୍ତପ୍ରଭୁ ବା ରଥୀ ମହାରଥୀ ମାନଙ୍କ ହାତରୁ ଭୂମିଦାସ ମାନଙ୍କୁ ଯଦି ମୁକ୍ତ କରାଯାଇ ନପାରେ, ଜମିର ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତ କରାଯାଇ ନପାରେ, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବେ ସେମାନଙ୍କୁ ସ୍ଥାଧନ କରାଯାଇ ନପାରେ, ତେବେ ବଡ଼ ବଡ଼ କଳକାରଖାନା (large - scale Industry) କେମିତି ଗଢ଼ି ଉଠିବ ? ଶ୍ରମିକ ମିଳିବେ କେଉଁଠା ? ଦ୍ୱିତୀୟତଃ ବଡ଼ ବଡ଼ କଳକାରଖାନା ସକାଶେ ବିଜ୍ଞାନର ଉନ୍ନତି ଦରକାର, ଟେକ୍ନୋଲୋଜିର (Technology) ଉନ୍ନତି ଦରକାର । ଏସବୁ ନ ହେଲେ ଖଣ୍ଡ ବିଜ୍ଞାନ (Mining), ନୌ ବିଜ୍ଞାନ (Navigation), ଯୋଗାଯୋଗ ବ୍ୟବସ୍ଥା (Transport) ଏବଂ ଗୋଟିଏ କଥାରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଶିକ୍ଷା ଗଢ଼ି ଉଠି ପାରେନା । ଅଥବା ଶିକ୍ଷା ଅଗ୍ରଗତିର ଏକ ଯଥାର୍ଥ ଚାହିଦା (Urge), ବାସ୍ତବ ପ୍ରୟୋଜନ ସମାଜରେ ଦେଖାଦେଲା ଓ ପୁଞ୍ଜିପତି ଶ୍ରେଣୀ ତାହା ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେତେବେଳେ ପୁଞ୍ଜିବାଦର ଚରିତ୍ର ଥିଲା ବାଣିଜ୍ୟକ ପୁଞ୍ଜିବାଦର (mercantile capitalism) ଚରିତ୍ର । ଆଉ ଏହି ବାଣିଜ୍ୟକ ପୁଞ୍ଜିବାଦର ବିକାଶ ନିମିତ୍ତ, ବଡ଼ ବଡ଼ କଳକାରଖାନା ଓ ଶିକ୍ଷା ନିମିତ୍ତ ଏକ ଚାହିଦା ସମାଜରେ ଏକା ସାଙ୍ଗରେ ଗଢ଼ି ଉଠିବାକୁ ଲାଗିଲା । ପୁଞ୍ଜିପତିମାନେ ଏହାକୁ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ଚାହିଁଲେ, ଏହାକୁ ହିଁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସହ୍ୟୋଗ ଦେଇ ଚାଲିଲେ । ପୁଞ୍ଜିପତିମାନେ ସେତେବେଳେ ଥିଲେ ସମାଜର ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଅଂଶ, ଯେଉଁମାନେ କି ସାମନ୍ତତାନ୍ତ୍ରର ପୁରୁଣା ଧାରଣା, ନ୍ୟାୟନାତି, ଆଦର୍ଶ, ଦର୍ଶନ ଇତ୍ୟାଦି ବିରୁଦ୍ଧରେ ଜେହାଦ ଘୋଷଣା

କରିଥିଲେ । ଶିଳ୍ପ, କଳା, ସାହିତ୍ୟ, ବିଜ୍ଞାନ ସମସ୍ତ ଦିଗରୁ ଏକ ଜେହାଦ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ଆବାଜ ଉଠିଲା, ପୂରାତନଙ୍କୁ ଭାଙ୍ଗ, ନୃତନଙ୍କୁ ଆବାହନ କର, ସତ୍ୟକୁ ଖୋଜି ବାହାର କର । ଏହି ଭାବେ ହିଁ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ବିଜ୍ଞାନର ଜୟଯାତ୍ରା । ଆଉ ଏହି ବିଜ୍ଞାନଙ୍କୁ ପ୍ରତିରୋଧ କରିବା ସକାଶେ ରାଜା, ମହାରାଜାମାନେ ଅଣ୍ଣାରିତି ବାହାରିଲେ । ସୁତରାଂ ଏହା ପରିଷାର ଯେ, ବୁଝୁଆମାନେ ସେତେବେଳେ ବିଜ୍ଞାନ ପକ୍ଷରେ ଥିଲେ । ତେଣୁ ବୁଝୁଆମାନେ ହିଁ ସେ ସୁଗର ବଡ଼ ବୈଜ୍ଞାନିକ ନିରତନଙ୍କୁ ‘ମହର୍ଷ’ ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ସେ କିନ୍ତୁ ଭଗବାନଙ୍କ ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ନାହାନ୍ତି । ସେ ଜଣେ ବୈଜ୍ଞାନିକ - ସାରାଜୀବନ ବିଜ୍ଞାନର ସାଧନା କରିଛନ୍ତି, ବୈଜ୍ଞାନିକ ନିୟମ ଗୁଡ଼ିକୁ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ବୁଝୁଆମାନେ ତାଙ୍କୁ କହିଛନ୍ତି ରଷି । କାରଣ ସେ ଏକ ବିରାଟ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଯାଇଛନ୍ତି । ଆମେ ଜାଣୁ, ନିରତନଙ୍କ ବିଜ୍ଞାନ ସାଧନାରୁ ଯେଉଁ ବକ୍ତ୍ରବ୍ୟ ବାହାରିଲା, ତାହା ହେଉଛି ଏହି ସବୁ ରାଜା, ମହାରାଜାମାନେ ଭଗବାନଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧି ନୁହଁଛି । ଏସବୁ ମିଥ୍ୟା । ଭଗବାନ ନିଜେ ଅଛନ୍ତି କି ନାହାନ୍ତି ତାହା ହିଁ ଘୋର ସନ୍ଧେହର ବିଷୟ । ତାଙ୍କର ଅସ୍ତ୍ରିତ୍ବ ବସ୍ତୁ ଜଗତ ଭିତରେ ଖୋଜିଲେ କେଉଁଠି ମିଳେନା । ସେ କେଉଁଠି ଅଛନ୍ତି କେହି ତାହା ଜାଣନ୍ତିନି । ନିରତନଙ୍କ ବିଜ୍ଞାନ ଦର୍ଶାଇଲା, ମଣିଷର ମଗଜ ଓ କଞ୍ଚନା ଛଡ଼ା ଭଗବାନଙ୍କ ଅସ୍ତ୍ରିତ୍ବ ତ ଆଉ କେଉଁଠି ନାହିଁ । ତେଣୁ ଯିଏ ନାହାନ୍ତି, ତାଙ୍କର ପୁଣି ପ୍ରତିନିଧି କ’ଣ ? ଏହାଦୂରା ପୁରୁଣା ଚିତ୍ର ଚେତନାର ଭିତରୁ ସେ ଦୋହଲାଇ ଦେଲେ । ଫଳରେ ତେଣିକି ରାଜାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସଂଗ୍ରାମ କରିବା କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଣିଷର ଆଉ କୌଣସି ବାଧା ରହିଲା ନାହିଁ । ପାପ ପୁଣ୍ୟର ଭୟ ସିନା ମଣିଷଙ୍କୁ ବେଶୀ ବାଧା ଦିଏ । ପୂର୍ବେ ତ ଧାରଣା ଥିଲା, ରାଜାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ କଥା କହିଲେ ନରକ ବାସ । ଶାସକାରେଣ, ଚର୍ଚର କୁର୍ରିବୁଦ୍ଧ, ଟୋଲର ପୁରୋହିତ ବର୍ଗ, ମସଜିଦର ମୋଲ୍ଲାମାନେ ବୁଝୁଅଥୁଲେ - ରାଜାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲଢ଼ିଲେ ନରକ ବାସ - କାରଣ ରାଜା ସ୍ଵର୍ଗ ଭଗବାନଙ୍କ ଅଂଶ । ବିଜ୍ଞାନର ସାଧନା ଯୋଗୁ ଏହିସବୁ ଧାରଣା ଧୂଳିସାତି ହେଲା । ତେଣୁ ସମାଜ ବିକାଶର ଜ୍ଞାନାସ୍ତର ଦେଖାଯାଏ ଯେ, ପୁଣ୍ୟବାଦ ବିକାଶ କାଳରେ ବସ୍ତୁବାଦୀ ଚିତ୍ର ପ୍ରବାହର ତେଉ ପୁନର୍ଭୂତ ନୃତନ ଭାବେ ସୃଷ୍ଟି ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ବସ୍ତୁବାଦୀ ଚିତ୍ରର ଅବାଧ ବିକାଶର ଦ୍ୱାରା ନୃତନଭାବେ ଉନ୍ନତ ହେଲା । ଚାରିଆଡ଼େ ସେଦିନ ବିଜ୍ଞାନର ଜୟଜୟକାର । ଆବାଜ ଉଠିଲା- ଜ୍ଞାନ ବିଜ୍ଞାନର ଚର୍ଚା କର, ସତ୍ୟର ଅନୁସନ୍ଧାନ କର, ବିଚାର କର, ଯୁଦ୍ଧ ଦେଇ ବୁଝ, ନିଜକୁ ବଦଳାଅ, ପୁରୁଣା ଧାରଣା ଗୁଡ଼ିକୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କର । ଯୁଦ୍ଧରେ ଯାହା

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ମନେ ହେବ, ତାକୁ ପିଙ୍ଗିଦିଅ । ଏସବୁ କଥା ହେଉଛି ରେନେସାଁର କଥା, ନବଜାଗରଣର କଥା, ଫରାସୀ ବିପ୍ଳବର କଥା । ଦର୍ଶନ, ଶିଳ୍ପ, ସାହିତ୍ୟ, କଲା, ବିଜ୍ଞାନ - ସର୍ବତ୍ର ଏହି ଜେହାଦ୍ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ।

ଏଠି ଗୋଟିଏ କଥା ମନେ ରଖିବା ଦରକାର- ବୁର୍ଜୁଆମାନେ ପ୍ରଥମାବସ୍ଥାରେ ବଷ୍ଟୁତାନ୍ତିକ ହେଲେ ବି ମାର୍କ୍ଜବାଦାମାନେ ଯେଉଁଳି ବଷ୍ଟୁତାନ୍ତିକ ସେମାନେ ସେଉଁଳି ବଷ୍ଟୁତାନ୍ତିକ ନଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ବଷ୍ଟୁତାନ୍ତିକ ଧାରଣା ଉଚ୍ଚରେ ଭାବବାଦର ଖାଦ ମିଶିଥିଲା । ଅର୍ଥାତ୍ ଡାଏଲେକ୍ଟିକାଲ ମ୍ୟାଟେରିଆଲିଜିମ ବା ଦୂଦମୂଳକ ବଷ୍ଟୁବାଦ ମଧ୍ୟରେ ବଷ୍ଟୁବାଦ ସମ୍ପର୍କିତ ଯେଉଁ ଧାରଣା, ଆଉ ବୁର୍ଜୁଆ ମାନେ ସେବିନ ଯେଉଁ ବଷ୍ଟୁବାଦା ଧାରଣା ପୋଷଣ କରୁଥିଲେ - ଏହି ଦୂଦୁଟି ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଅନେକ । ଭାବବାଦରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବେ ମୁକ୍ତ ବଷ୍ଟୁତାନ୍ତିକ ଧାରଣା ସେମାନଙ୍କର ନଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଏକଥା କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଅସ୍ଵାକାର କରି ହେବନି ଯେ - ସେମାନଙ୍କର ଚିନ୍ତା ବା ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ମୂଳଗତ ଭାବେ ବଷ୍ଟୁତାନ୍ତିକ ଥିଲା । କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ, ପୁଣିବାଦୀ ଅଭ୍ୟଥାନର ପ୍ରାରମ୍ଭରୁ ଗୋଟିଏ ସ୍ଵର୍ଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ସମାଜରେ ବଷ୍ଟୁବାଦା ଚିନ୍ତା ବିଶେଷ ଭାବେ ପ୍ରଭାବ ବିପ୍ଳବ କରିଛି, ପ୍ରଚଳିତ ଭାବବାଦୀ ଚିନ୍ତା - ଭାବନା ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନୀୟ ଆୟାତ ଦେଇଛି । ଏକଥା ଆପଣମାନେ ଶୁଣିଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ଝୁଲ୍କ ଥିଲା ବିଜ୍ଞାନ ଆଡ଼କୁ । ବୈଜ୍ଞାନିକ ଚିନ୍ତା, ଯୁକ୍ତିବାଦ, ନ୍ୟାୟନୀତି ଉଭିରେ ସବୁ ବିଷୟଗୁଡ଼ିକୁ ବିଚାର କରିବାକୁ ପୁଣିପତିମାନେ ସେତେବେଳେ ପୃଷ୍ଠାପୋଷକତା କରିଛନ୍ତି । କାରଣ ପୁଣିବାଦୀ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଗଢ଼ି ଉଠିବା ନିମିତ୍ତ ତଦାନୀତନ ପ୍ରତିକ୍ରିୟାଶାଳ ଶକ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ ରାଜା ମହାରାଜାମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ, ଦାସପ୍ରଥା ବିରୁଦ୍ଧରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଲଢ଼ିବାକୁ ମୁକ୍ତ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଛି । ଫଳରେ ସେମାନଙ୍କୁ ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ବାଧୀନତା ଓ ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ଵାତନ୍ତ୍ୟର ସ୍ନେଗାନ ଉଠାଇବାକୁ ପଡ଼ିଛି । ଏହିଭାବେ ଲଢେଇ କରି, ଆଜି ଯେଉଁ ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟରୀ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଆମେ ଦେଖୁ - ତାର ବୁନିଆଦୀ ସ୍ଵାପନ କରିବାକୁ ହୋଇଛି । ସେମାନେ ଶିର ଅଗ୍ରଗତି, ଉପାଦନର ବିଜ୍ଞାନ, ପୁଣିବାଦର ଅଗ୍ରଗତି ଘଟାଇଛନ୍ତି । ଆଉ ଏଇଥିପାଇଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଆଉ ଏକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହୋଇଛି- ପ୍ରତିଟି ମଣିଷଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବେ, ଅନ୍ତରେ ଆଜନ, ଚକ୍ରରେ ହେଲେ ବି ସ୍ଵାଧୀନ କରିବାକୁ ହୋଇଛି । ଯଦିଓ ଏକଥା ଠିକ ଯେ, ଏ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ମଣିଷ ପୂରାପୂରି ସ୍ଵାଧୀନ ହୋଇନାହିଁ । ଦାସପ୍ରଥା (serfdom) ରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ସୁନ୍ଦା ଦାସ (Serf) ମାନେ ସ୍ଵାଧୀନ ହୋଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । Wage slave ବା ମଙ୍ଗୁରି ଦାସରେ ପରିଣତ ହେଲେ । ଭୂମିଦାସମାନେ ଜମିରୁ, ସେମାନଙ୍କ ଦାସତ୍ୱ ଓ ବନ୍ଦନ କବଳରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ମଙ୍ଗୁରିଆରେ ପରିଣତ ହେଲେ,

କଳକାରଖାନାର ଶ୍ରମିକରେ ପରିଣତ ହେଲେ । ଜମିରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ସୁନ୍ଦା ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନେ ଶ୍ରମଦାସ (Wage slave)ରେ ପରିଣତ ହେଲେ କହିଁକି ? ହେଲେ ଏଇଥିପାଇଁ ଯେ, ସେମାନେ ଯିବେ କୁଆଡ଼େ ? ଖାଇବେ କ’ଣ ? ସୁତରାଂ ଯଦିବା ଜମି ମାଲିକର ବନ୍ଦନରୁ ସେମାନେ ମୁକ୍ତ ହେଲେ କିନ୍ତୁ ତାପରେ ତାକୁ କଳକାରଖାନାର ମାଲିକ ନିକଟରେ ଧାରଣା ଦେବାକୁ ହେଲା । ଏଣୁ ବୁର୍ଜୁଆମାନେ ଯାହାକୁ ମୁକ୍ତ କଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ପୁଣି ପ୍ରାୟ ଅର୍ଦ୍ଧ ଦାସରେ ପରିଣତ କଲେ । ଅର୍ଥାତ୍ ମାଲିକମାନେ ନିଜର ଖୁଆଳ ଖୁସିରେ ମଜ୍ଜରୀ ଦେଇ କଳକାରଖାନାରେ ତାଙ୍କୁ କାମ କରିବାକୁ ବାଧ କଲେ । କାରଣ ପୁଞ୍ଜିବାଦର ନିଯମ ହେଉଛି ବେକାରୀ ସୃଷ୍ଟି କରିବା । ଫଳରେ ସେହି ସୁଯୋଗ ଯୋଗୁଁ ସୁଷ୍ଠ ମଜ୍ଜରୀ ଦେଇ ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କୁ କାମରେ ଖାଇବା ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ତେଣୁ ଦେଖାଗଲା ବୁର୍ଜୁଆମାନେ ସମାଜକୁ ଆଉ ବେଶା ବାଟ ଆଗେଇ ନେଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ଅବସ୍ଥାକୁ ଆସି ପୁଞ୍ଜିପତିମାନେ ହ୍ରମିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ, ପ୍ରତିକ୍ରିୟାଶାଳ ଶକ୍ତିରେ ପରିଣତ ହେଲେ । ଅର୍ଥାତ୍ - ଜ୍ଞାନ-ବିଜ୍ଞାନ, ପରାମିତ ସଧ୍ୟ ଉପରେ, ଯୁକ୍ତି ଉପରେ ଯେଉଁ ବୁର୍ଜୁଆମାନେ ଆଦ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଜୋର ଦେଇଛନ୍ତି - ସେହି ବୁର୍ଜୁଆ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସେତେବେଳେ ପ୍ରତିକ୍ରିୟାଶାଳ ବୁର୍ଜୁଆ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ପରିଣତ ହେଲା । ବୁର୍ଜୁଆ ଶ୍ରେଣୀ ଯେତେବେଳେ ବିପୂର୍ବୀ ଶ୍ରେଣୀ ପରିବର୍ତ୍ତ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁଗର ନୟଷ୍ଟସ୍ଵାର୍ଥନ୍ଦେଶୀ ଶ୍ରେଣୀରେ ପରିଣତ ହେଲା - ସେତେବେଳେ ସେହି ବୁର୍ଜୁଆମାନେ ହିଁ ବିଜ୍ଞାନ ଠାରୁ ମୁହଁ ଫେରାଇ ଭାବବାଦୀ ଦର୍ଶନ ଓ ଭାବବାଦୀ ଚିନ୍ତାର ପୃଷ୍ଠାଯେଷକତା କରିଛନ୍ତି, ବିଜ୍ଞାନର ଲଗାମକୁ ଟାଣି ଧରିଛନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ଏପରି ଏକ ପରିସ୍ଥିତି ଦେଖାଦେଲା, ଯେତେବେଳେ ନିଜର ଶାସନ ଓ ଶୋଷଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା କାଏମ କରି ପୁଞ୍ଜିବାଦ ଆଉ ସମାଜକୁ ଆଗେଇ ନେଇ ଯାଇପାରୁ ନାହିଁ; ସମାଜର ବିକାଶ ଘଟେଇ ପାରୁ ନାହିଁ, ଶିଷ୍ଟର ବିକାଶ ଯେତିକି କରି ପାରୁଛି, ତାହା ଅପେକ୍ଷା ସଙ୍କଟ ଚାହିଁ କରିଛି ବେଶୀ, ସଙ୍କଟ ତାକି ଆଶୁଷ୍ଟି ଅନେକ ବେଶୀ ।

ମୁମୁର୍ଷ ପୁଞ୍ଜିବାଦ ବିଜ୍ଞାନର ଅଗ୍ରଗତି ପଥରେ ବାଧା ସୃଷ୍ଟି କରିଛି

ପୁଞ୍ଜିବାଦ ସେତେବେଳେ ଆଉ ମଣିଷର ମଙ୍ଗଳ କରି ପାରେନା, ମଣିଷକୁ ମୁକ୍ତିର ପଥ ଦେଖାଇ ପାରେନା- ତେଣିକି ଶୋଷଣର ଅଭିଶାପ ଛଡ଼ା ମଣିଷଙ୍କୁ ଦେବାଉଳି ତାର ଆଉ କିଛି ନାହିଁ । ତେଣୁ ମଣିଷ ଜୀବନରେ ପୁଞ୍ଜିବାଦ ବୋର୍ଡ ସହୃଦୟ ମାତ୍ର ବସିଛି । କି ଅଭୂତ ଦେଖନ୍ତୁ- ପୁଞ୍ଜିବାଦର ବିକାଶ ଯୁଗରେ ଯେଉଁ ପୁଞ୍ଜିପତିମାନେ ସାମନ୍ତତତ୍ତ୍ଵ ବିରୁଦ୍ଧରେ,

ସାମନ୍ତତାନ୍ତ୍ରିକ କୂପ ମଣ୍ଡଳିକତା ଓ ଧର୍ମୀୟ ଅନ୍ତରୀଳରେ ଲଢ଼େଇ କରିଛନ୍ତି - ଭାବବାଦୀ ଦର୍ଶନ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲଢ଼େଇ କରି ବିଷ୍ଵବାଦକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିବାକୁ ଚାହିଁଛନ୍ତି, ବିଜ୍ଞାନର ଜୟ ଯାତ୍ରା ଘୋଷଣା କରିଛନ୍ତି - ସେହି ପୁଞ୍ଜିପତିଶ୍ରେଣୀ ହିଁ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ନ୍ୟସ୍ତସ୍ଵାର୍ଥବାଦୀଙ୍କ ଭଳି, ସାମନ୍ତପ୍ରଭୁମାନଙ୍କ ଭଳି ବିଷ୍ଵତାନ୍ତ୍ରିକ ଚିତ୍ତା ଆତ୍ମ ମୁହଁ ଫେରାଇ ଭାବବାଦ ଆଡ଼କୁ ତଳୁଛି । ଏବେ ତାଙ୍କ ମୁହଁରେ ରାମ ନାମ । ସେମାନେ ହିଁ ଆଜି ଭାବବାଦର ପୂଜାରୀ ହୋଇଛନ୍ତି । ‘ବିଜ୍ଞାନର ସୁଫଳ ବି ରହିଛି, କୁଫଳ ବି ରହିଛି’- ଏହି ସବୁ ଆଲୋଚନା ଆରମ୍ଭ କରି, ନାମ ପ୍ରକାର ଲେଖା ପାଲଣା ଆଲୋଚନା କରି ବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ପର୍କରେ ଭ୍ରାନ୍ତ ଧାରଣା ସୃଷ୍ଟି କରି ଚାଲିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ବିଜ୍ଞାନକୁ ବି ସେମାନେ ଡ୍ୟାଗ କରି ପାରୁ ନାହାନ୍ତି । କାରଣ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ଶିଖ ଉପାଦନ ଏଭଳି ପ୍ରତିରେ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯେଉଁଠି ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ବିଜ୍ଞାନକୁ ପୁରାପୁରି ଡ୍ୟାଗ କରିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଫଳରେ ପୁଞ୍ଜିପତିମାନଙ୍କର ଯେତିକିଟା ପ୍ରଯୋଜନ ସେହି ପ୍ରଯୋଜନ ଅନୁୟାୟୀ ସେମାନେ ବିଜ୍ଞାନକୁ ଚାଲୁ ରଖିଛନ୍ତି ବା କିଛି ଅଗ୍ରଗତି କରୁଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏହାର ଯେଉଁ ଗତିବେଗ ଥିଲା, ତାକୁ ସ୍ଥିମିତ କରା ହୋଇଛି । ବିଜ୍ଞାନର ଜୟଯାତ୍ରା ପାଇଁ ଆଧ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ପୁଞ୍ଜିପତିମାନେ ଯେଉଁ ଶକ୍ତି ନେଇ ଉପାଦ ଦେଇଛନ୍ତି, ସହଯୋଗ କରିଛନ୍ତି - ଆଜି ତାହା ସେମାନେ କରୁ ନାହାନ୍ତି । ବରଂ ପାରିଲେ ଏମାନେ ବିଜ୍ଞାନର ଅଗ୍ରଗତିକୁ ସାମିତ କରନ୍ତି । କାରଣ ବିଜ୍ଞାନର ଅଗ୍ରଗତି ଏଣିକି ଏମାନଙ୍କର ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ତାକି ଆଶୁଷ୍ଟି । ବିଜ୍ଞାନ ଅଗ୍ରଗତି ଆଜି ଶ୍ରେଣୀଗତତାବେ ସେମାନଙ୍କର ଅଣ୍ଟିତ୍ର ପାଇଁ ସଙ୍କଟ ତାକି ଆଶୁଷ୍ଟି ।

ପୁଞ୍ଜିପତିମାନଙ୍କର ସର୍ବୋତ୍ତମା ମୁନାଫା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପରିଚାଳିତ ଉପାଦନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହିଁ ସଙ୍କଟର ମୂଳ କାରଣ

ଏମିତି କାହିଁକି ଘଟିଲା, ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିବା ସ୍ଵାଭାବିକ । ଯେଉଁ ପୁଞ୍ଜିବାଦ ଦିନେ ସମାଜକୁ ଆଗେଇ ନେଇ ଯାଇଛି, ସାମନ୍ତତାନ୍ତ୍ରିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିପ୍ଳବ କରିଛି, ବିଜ୍ଞାନକୁ ହତିଆର କରି ଗତି କରିବାକୁ ଚାହିଁଛି, ସତ୍ୟର ସାଧନା କରିଛି, ପୁରୁଣା ଧର୍ମୀୟ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମାନବତାବାଦୀ ଚିତ୍ତା ଚେତନା ଉତ୍ତିରେ ନୂତନ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ନିମିତ୍ତ ସଂଗ୍ରାମ କରିଛି, ସମାଜ ପ୍ରଗତିର ସହାୟତା କରିଛି- ସେହି ପୁଞ୍ଜିବାଦ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଆସି କାହିଁକି ସବୁ ଶୈତାନେ ଲେଖା କଥା କହୁଛି ? ଏହା ଏଇଥିପାଇଁ ଘରୁଛି ଯେ, ଏତେ ସବୁ ସବୁ ବୁଝୁଆମାନେ ଶ୍ରୀମିକମାନଙ୍କୁ ଶୋଷଣର ହାତରୁ ମୁକ୍ତ କରିପାରି ନାହାନ୍ତି

- ମାଲିକୀ ଶୋଷଣର ହାତରୁ ମୁକ୍ତ କରି ପାରି ନାହାନ୍ତି । ମାଲିକୀ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସମାଜରେ କେବଳ ଲାଭ ନୁହେଁ, ମାଲିକର ସର୍ବୋତ୍ତମା ମୁନାଫା ଅର୍ଜନ ହେଉଛି ଉପାଦନର ମୂଳ ଲକ୍ଷ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ଦେଶର ଲୋକଙ୍କୁ, କଳକାରଖାନାରେ ନିଯୁକ୍ତ ଶ୍ରମିକଙ୍କୁ ଶୋଷଣ ନକରି ମାଲିକର ଏହି ମୁନାଫା ଅର୍ଜିତ ହୋଇପାରେନା । ଏବଂ ଏହି ପଥରେ ହିଁ ସାଧାରଣ ମଣିଷ କୃମାଗତ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ହୋଇ ନିଃସ୍ଵ ହୋଇଛନ୍ତି । ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ନପାରି ବେଶାଭାଗ ମାଲିକ ଛୋଟ ମାଲିକ ହୋଇ ରହି ଯାଇଛନ୍ତି ବା ଛୋଟ ମାଲିକରେ ପରିଣତ ହୋଇଛନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ମୁଣ୍ଡିମେୟ ମାଲିକଙ୍କ ହାତରେ ସଞ୍ଚିତ ହୋଇଛି ସମାଜର ବେଶା ଭାଗ ଧନସମ୍ପଦ । ପୁଣ୍ଡିବାଦ ବିକାଶ ପଥରେ ସମାଜରେ ଯେତେବେଳେ ଏଭଳି ଏକ ପରିସ୍ଥିତି ଦେଖା ଦେଇଛି, ସେତେବେଳେ ପୁଣ୍ଡିବାଦ ଏକଚାରିଆ ପୁଣ୍ଡିବାଦରେ ରୂପାନ୍ତରିତ ହୋଇଛି ଅର୍ଥାତ୍ ପୁଣ୍ଡିବାଦର ସଙ୍କଟ ଗଭୀରତର ହୋଇଛି । ଏହାର ଫଳାଫଳ କ’ଣ ହୋଇଛି ? ବିଷୟଟି ଭଲଭାବେ ବୁଝିବା ଦରକାର ।

ଆପଣମାନେ ଜାଣନ୍ତି, ସାଧାରଣ ମଣିଷଙ୍କ ନ୍ୟୁନତମ ପ୍ରୟୋଜନ ଯାହା ଆଉନା କାହିଁକି, ପୁଣ୍ଡିବାଦୀ ଶୋଷଣ ଚାପରେ କିଣିବା କ୍ଷମତା, ଯାହାକୁ ଆମେ Purchasing capacity କହୁ, ପ୍ରୟୋଜନ ତୁଳନାରେ ତାହା ଅନେକ କମ । ଅଥବା ବିଜ୍ଞାନର ଅଗ୍ରଗତି ଯୋଗୁଁ ଅତ୍ୟଧିକ Technological development ହେବା ଫଳରେ ସମାଜରେ ଉପାଦନ ବା ଉପାଦିକା ଶକ୍ତିର ବୃଦ୍ଧି ପ୍ରତିକୁଳ ପରିମାଣରେ ଘଟିଛି । ଫଳରେ ପୁଣ୍ଡିବାଦୀ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ବଳକା ଉପାଦନର ସମସ୍ୟା ଦେଖାଦେଉଛି । ଏହି ବଳକା ଉପାଦନ କଥାଟିର ଅର୍ଥ କ’ଣ ? ବଜାର ଚାହିଦା ଅପେକ୍ଷା ଉପାଦନ ବେଶା । ଏହି ଚାହିଦା ମାନେ କ’ଣ ଯଥାର୍ଥ ପ୍ରୟୋଜନ ? ନା - ଲୋକଙ୍କର ଯାହା କିଣିବା କ୍ଷମତା, ସମସ୍ତ ଲୋକଙ୍କର ଯାହା କିଣିବା କ୍ଷମତା, ତାହା ହିଁ ହେଲା ବର୍ତ୍ତମାନ ପୁଣ୍ଡିବାଦୀ ସମାଜର ବା ସେହି ବଜାରର ଚାହିଦା । ଏହି ଚାହିଦା ଅପେକ୍ଷା ଯେତେବେଳେ ଉପାଦନ ବେଶା ହୋଇଯାଏ ତାହାକୁ କୁହାଯାଏ ବଳକା ଉପାଦନ । ସେତେବେଳେ ଦେଖାଦିଏ ସଙ୍କଟ । ସେତେବେଳେ ନଈ ଆସେ ଛଟେଇର ଖତ୍ରି । ସୁତରାଂ ବେକାର ସଂଖ୍ୟା ବଢ଼ିଚାଲେ ଓ ପୁଣ୍ଡିପତିମାନଙ୍କ ସାମନାରେ ନିତ୍ୟନୃତ୍ୟ ସମସ୍ୟା ଦେଖାଦିଏ । ଗୋଟିଏ ନୃତ୍ୟ ମେସିନ ଚାଲୁ କଲେ ବେଶା ପରିମାଣରେ ଲୋକ ଛଟେଇ ହୁଆନ୍ତି । ବେକାର ଶ୍ରମିକମାନେ ପାଟିତୁଣ୍ଡ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି । ଏହି ଛଟେଇ କାହିଁକି ହୁଏ ? ଏହା ମେସିନ ସକାଶେ, ବା ବିଜ୍ଞାନର ଉନ୍ନତି ସକାଶେ ହୁଏ ନାହିଁ । ହୁଏ ମୁନାଫାର ଭିତିରେ ଏହି ଯେଉଁ ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥା ତାରି ପାଇଁ । ପୁଣ୍ଡିପତିମାନେ ମେସିନକୁ ମୁନାଫାର ସ୍ଵାର୍ଥରେ

ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ବୋଲି, ସମସ୍ତ ଉପାଦନଟି ପୁଣିପତିଙ୍କ ସ୍ଵାର୍ଥରେ ଚାଲେ ବୋଲି ଶ୍ରମିକ ଛଇଲେ ହୁଆନ୍ତି । ଅଥବା ଏହିବୁ ଘଟଣାକୁ ସାମନାରେ ରଖୁ ପୁଣିପତିମାନେ ମଣିଷ ଭିତରେ ଏକ ବିଜ୍ଞାନ ବିରୋଧୀ ମନୋଭାବ ସୃଷ୍ଟି କରିଥାନ୍ତି । ଆଉ ଚେତନାର ଅଭାବ ଯୋଗୁଁ, ବିଷୟଟିକୁ ଠିକ୍ ଠିକ୍ ଭାବେ ନ ବୁଝିବା ଯୋଗୁଁ, ଜନସାଧାରଣ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ସମୟରେ ଭୁଲ ବୁଝି ବିଜ୍ଞାନକୁ ନିଜର ଶତ୍ରୁ ବୋଲି ଭାବନ୍ତି ।

ବିଜ୍ଞାନ ନୁହେଁ, ପୁଣିବାଦ ହିଁ ମଣିଷର ଶତ୍ରୁ

ଯେମିତି ଧରନ୍ତୁ, ଗୋଟିଏ କ୍ଲେନ୍ ଆସିଗଲେ ଶ୍ରମିକମାନେ ଅନେକ ସମୟରେ ମନେ କରନ୍ତି ଏହି କ୍ଲେନ୍ଟି ସେମାନଙ୍କର ଦୁଶ୍ମନ - ଏଇଟିକୁ ସେମାନେ ଭାଙ୍ଗି ପକାଇବାକୁ ଚାହାନ୍ତି । କାହିଁକି ? କାରଣ କ୍ଲେନ୍ଟି ଆସିବା ଆଗରୁ ଯେଉଁଠି ହଜାରେ ଶ୍ରମିକ ମାଲ ବୋଲୁଥୁଲେ, ଲୋଡ୍ କରୁଥୁଲେ, ଖଲାସ କରୁଥୁଲେ- କ୍ଲେନ୍ଟି ଆସିବା ପରେ ଏଣିକି ପାଞ୍ଚ ଶହ ଶ୍ରମିକରେ ସେହି କାମଟି ହୋଇପାରେ । ତେଣୁ କ୍ଲେନ୍ ଆସିବା ଫଳରେ ପାଞ୍ଚ ଶହ ଲୋକ ଛାଗେଇ ହୋଇଗଲେ । ମାଲିକମାନେ ତ ଆଉ ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କୁ ବସେଇ ରଖୁ ଖାଇବାକୁ ଦେବେ ନାହିଁ । କ୍ଲେନ୍ ଆସିବା ଫଳରେ ମାଲିକର ଖର୍ଚ୍ ଅଛ ହେଲା, ଲେବର କଷ ଅର୍ଥାତ୍ ଶ୍ରମିକର ମଜୁରୀ ବାବଦ ଯେଉଁ ଖର୍ଚ୍ ତାହା କମିଗଲା, ମାଲିକର ଲାଭ ହେଲା ବେଶୀ - କିନ୍ତୁ ଶ୍ରମିକ ଛାଗେଇ ହେଲେ । ଏସବୁ ଦେଖୁ ଶ୍ରମିକ ଭାବେ, ମେସିନଟି ହିଁ ତାର ଚାକିରା ଖାଇଲା । ଶ୍ରମିକର ଏହି ଧାରଣା ଭୁଲ । କାରଣ ମେସିନଟି ତାର ଚାକିରି ଖାଇ ନାହିଁ । ମେସିନଟି ଆସିବା ଫଳରେ ତା'ର ଜୀବନରେ ସୁଖ ଆସିବା କଥା । ପୂର୍ବେ କଳା ବୋଲି ହୋଇ, ଧୂଳିମାଟି ବୋଲି ହୋଇ, ପ୍ରତଣ୍ଡ ପରିଶ୍ରମ କରି, ମୁଣ୍ଡରେ ବୋଇ ମୁଣ୍ଡରେ ତାକୁ ଜୀବିକା ଉପାର୍ଜନ କରିବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏଇନେ ମେସିନ ଆସିବା ଫଳରେ ସେ ଚେଯାରେ ବସି ସୁଇର୍ବେଚ ଚିପି କାମ କରିପାରେ । ଏହି ସୁରିଧା ବା ସୁଖ ଏଇ ମେସିନଟି ଆଣି ଦେଲା । ଏଥରେ ତାର ଚାକିରୀ ଯିବା କଥା ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ଚାକିରୀ ଗଲା ଏଇଥିପାଇଁ ଯେ, କ୍ଲେନ୍ ବ୍ୟବହାର ହେଉଛି ମାଲିକର ମୁନାପା ସ୍ଵାର୍ଥରେ, ମାଲିକର ସ୍ଵାର୍ଥରେ । ସମସ୍ତ ପୁଣିବାଦୀ ଦେଶର ଉପାଦନ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ମୂଳ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ, ମଣିଷର କର୍ମ ସଂସ୍ଥାନ କରିବା ନୁହେଁ ବା ମେସିନର ଉନ୍ନତି ଘଟାଇ ମଣିଷର କାମକୁ ଆରାମଦାୟକ କରିବା ନୁହେଁ, ଏହାର ମୂଳ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ପୁଣିପତିଙ୍କର ଉପାଦନ ଖର୍ଚ୍ (cost of production) କମାଇବା ଓ ବେଶୀ ମୁନାପା ଅର୍ଜନ କରିବା । ଏହି ଲକ୍ଷ୍ୟ ନେଇ ସମସ୍ତ ପୁଣିବାଦୀ ଦେଶର ଉପାଦନ

ପରିଚାଳିତ ହୁଏ ବୋଲି ଶ୍ରମିକ ଛଟେଇ ହୁଆନ୍ତି । ତେଣୁ ଶ୍ରମିକଙ୍କୁ ବୁଝିବାକୁ ହେବ, ମାଲିକଙ୍କର ମୂଳାପା ଅର୍ଜନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତେ ଯଦି ମଣିଷର ପ୍ରୟୋଜନ ନିମିତ୍ତ ଉପାଦନ ପରିଚାଳିତ ହୁଆନ୍ତା, ତା'ହେଲେ ଏହି ପରିସ୍ଥିତି ସୃଷ୍ଟି ହୁଆନ୍ତା ନାହିଁ । ତେଣୁ ମେସିନଙ୍କୁ ପୁଞ୍ଜିପତିଙ୍କର ଶୋଷଣ, ମୂଳାପା ଓ ମାଲିକାନାର ହାତରୁ ମୁକ୍ତ କରିବାକୁ ହେବ; ବିଜ୍ଞାନଙ୍କୁ, ଏଥରୁ ମୁକ୍ତ କରିବାକୁ ହେବ । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ଯଦି ଶ୍ରମିକମାନେ କରି ପାରିବେ ତେବେ ମେସିନ ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନରେ ସୁଖ ଆଣି ଦେବ । ମେସିନ ଛଡ଼ା କାମ କଲେ ସେମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ପରିଶ୍ରମ ହୁଏ, ଯେଉଁ ଅମାନୁଷୀକ ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ପଡ଼େ - ମେସିନ ସାହାଯ୍ୟରେ ସେମାନେ ତା' ଅପେକ୍ଷା ଅନେକ କମ୍ ପରିଶ୍ରମ, କମ୍ ସମୟରେ ବେଶୀ କାମ କରିପାରିବେ । କାମ କରି ସେମାନଙ୍କୁ ଆରାମ ମିଳିବ, ସୁଖ ମିଳିବ ।

ସୁତରାଂ ମେସିନ ସେମାନଙ୍କର ଶତ୍ରୁ ନୁହେଁ - ଶତ୍ରୁ ହେଉଛି ପୁଞ୍ଜିବାଦ । ସମାଜରେ ବଳକା ଉପାଦନର ସମସ୍ୟା, ଛଟେଇ ସମସ୍ୟା, ବେକାର ସମସ୍ୟା, ଦ୍ରବ୍ୟମୂଳ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି ସମସ୍ୟା ଇତ୍ୟାଦି ସବୁ ସମସ୍ୟାର ମୂଳରେ ରହିଛି ସଙ୍କଟ ଜର୍ଜରିତ ପୁଞ୍ଜିବାଦ । ପୁଞ୍ଜିବାଦରେ ମାଲିକର ସର୍ବୋତ୍ତମ ମୂଳାପା ହାସଲ ମୂଳ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହୋଇଥିବାରୁ ଅନେକ ସମୟରେ ପୁଞ୍ଜିପତି ଶ୍ରେଣୀ ବା ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ରାଷ୍ଟ୍ର ବ୍ୟବସ୍ଥା ବଳକା ଉପାଦନକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦିଏ, ନଷ୍ଟ କରିଦିଏ, ତଥାପି କମ୍ ଦାମରେ ଅଭାବଗ୍ରହ ମଣିଷଙ୍କୁ ସେଗୁଡ଼ିକ ବିକ୍ରି କରେ ନାହିଁ । ଏହା ଏକ ଭାରା ବିଚିତ୍ର କଥା ! ଆମେରିକାରେ ଏକଦା ଟନ୍ ଟନ୍ ମାଲ ସମ୍ବ୍ରଦରେ ବୁଡ଼େଇ ଦିଆଯାଇଛି, କିନ୍ତୁ ଶଶ୍ଵତ୍ ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ବିକ୍ରି କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଆମ ଦେଶର ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ଗଦା ଗଦା ଜିପ୍, ଟ୍ରକ୍ ଭାଙ୍ଗି ଲୁହା ଦରରେ ବିକ୍ରି କରାଯାଇଛି । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବେ କେହି କେହି ଅଫିସର ଗୋଟାଏ ଦୁଇଟା ଜିପ୍ ଲୁଚେଇ ବିକ୍ରି କରିଛନ୍ତି - ସେ କଥା ଅଳଗା । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଯାହା କହିବାକୁ ଚାହୁଁଛି, ତାହାହେଲା ଏହିବୁ ଜିନିଷ ନଷ୍ଟ କରି ଦେଇଛନ୍ତି, ସମ୍ବ୍ରଦରେ ଡ୍ରୁବେଇ ଦେଇଛନ୍ତି, ତଥାପି ଶଶ୍ଵତ୍ କରି ନାହାନ୍ତି । କାହିଁକି ? ଏଥପାଇଁ କରି ନାହାନ୍ତି ଯେ ଚାଲୁ କଳକାରଖାନା (running Industries) ଗୁଡ଼ିକ ମାଡ଼ ଖାଇଯିବ । ଆଉ ଏକଥା ହେବାକୁ ସେମାନେ ଦେବେ ନାହିଁ । ଜିପ୍ ଗାଡ଼ି ଗୁଡ଼ିକ ଯଦି ଅଛି ପଲସାରେ ବା ବିନା ପଲସାରେ ଦେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବେ ତାହାହେଲେ ଟାଟା-ବିରଳାଙ୍କ ଶିଷ୍ଟ ଚାଲିବ କେମିତି ? ଫୋର୍ଡ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ତାହାହେଲେ ଫେଲ୍ ମାରିଯିବ । ବିନା ପଲସାରେ ବା କମ୍ ପଲସାରେ ଜିପ୍ ମିଳିଲେ ଆଉ କିଏ ବେଶୀ ପଲସାରେ ଜିପ୍ କଣିବେ ? ଏମାନେ ଲାଭ ନରଶ୍ଵ, Cost of production ଉପରେ ହିସାବ କରି ଲାଭ ନ ରଖି ମାଲ ଛାଡ଼ିବେ ନାହିଁ । ସୁତରାଂ ସେହି ବାମରେ ବଜାରରେ

କିଶିବା ଲୋକଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ମାଳ ବେଶୀ ହୋଇଗଲେ ଏମାନଙ୍କ ପାଇଁ ତାହା ହୁଏ ବଳକା ଉପାଦନ ଓ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ତାହା ସଙ୍କଟ । ତେଣୁ ବିଜ୍ଞାନର ଉନ୍ନତି, technological development ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ଉପାଦନ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଆହୁରି ସଂକଟ ତାକି ଆଶୁଷ୍ଟି ? ବିଜ୍ଞାନର ବେଶୀ ଉନ୍ନତି ଘରାଇଲେ କେବେ କାଳେ ଯଦି ଗୋଟିଏ ଧକ୍କାରେ ଏମାନଙ୍କର ଉପାଦନ ବ୍ୟବସ୍ଥାଟି ଓଳଟି ଯିବ ! ତେଣୁ ଉପାଦନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏମାନେ ପରମାଣୁ ଶକ୍ତିକୁ ବିନିଯୋଗ କରିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ବୈଦ୍ୟୁତିକ ଶକ୍ତି ପ୍ରୟୋଗ କରି ତ ଏମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପାଦନ ଅଧିକ ହୋଇ ଯାଉଛି । ତାହା ବାଦ ଯଦି ପରମାଣୁ ଶକ୍ତି (atomic energy) ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ, ତାହାହେଲେ ତ ସେମାନଙ୍କର ମସ୍ତବ୍ଧ ସର୍ବନାଶ ହୋଇଯିବ । ତେଣୁ ଦେଖନ୍ତୁ ଆମ ଦେଶ ଭଲି ପଛିଆ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ଦେଶମୁକ୍ତିକରେ, ସବୁ ଜାଗାରେ ସେମାନେ ଆଜି ମଧ୍ୟ ବୈଦ୍ୟୁତିକ ଶକ୍ତିକୁ ବ୍ୟବହାର କରୁ ନାହାନ୍ତି - କୋଇଲା ଜାଲୁଛନ୍ତି - ଆହୁରି କେତେ କ’ଣ କରୁଛନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ ବୈଦ୍ୟୁତିକ ଶକ୍ତିର ପୂରା ଯେଉଁ କ୍ଷମତା, ସେହି କ୍ଷମତାର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସୁଯୋଗ ଏମାନେ ନେବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ନାହିଁ । କାହିଁକିନା, ଏହା ନେବାକୁ ଗଲେ ଉପାଦିକା ଶକ୍ତି ଏତେ ବଢ଼ିଯିବ ଯେ, ସେହି ଅନୁପ୍ରାତରେ ସେମାନଙ୍କର ବଜାର ନାହିଁ । ମଣିଷଙ୍କୁ ଶୋଷି, ରଙ୍ଗ ନିରାତ୍ମି ଏମାନେ କଙ୍କାଳିତାର କରି ଛାଡ଼ି ଦେଇଛନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ନିର୍ଭାରିତ ମୂଲ୍ୟରେ ଏତେ ବେଶୀ ଉପାଦିତ ଜିନିଷ କିଶିବା ଭଲି ଲୋକ ବଜାରରେ ନାହାନ୍ତି । ଯଦିଓ ମଣିଷ ଅନେକ, ମଣିଷଙ୍କର ପ୍ରୟୋଜନ ବି ଅନେକ । କିନ୍ତୁ ଏମାନଙ୍କର ନିର୍ଭାରିତ ମୂଲ୍ୟରେ ଜିନିଷ କିଶିବା ଭଲି ଲୋକ ବେଶୀ ନାହାନ୍ତି । ଏହା ହେଲା ଏକ ନମ୍ବର ସମସ୍ୟା ।

ଦୃତୀୟ ସମସ୍ୟା ହେଲା ରେସନାଲାଇଜେସନର ସମସ୍ୟା । ମାଲିକମାନେ ମୁନାଫାର ସ୍ଵାର୍ଥରେ କାରଖାନା ଖୋଲନ୍ତି । ଲୋକମାନଙ୍କୁ କାମ ଦେବେ ବୋଲି, ଅନ୍ତିମ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବେ ବୋଲି, ବେକାର ସମସ୍ୟା ଦୂର କରି ଦେବେ ବୋଲି ତ ମାଲିକମାନେ କାରଖାନା ଖୋଲନ୍ତି ନାହିଁ ? ମାଲିକମାନେ କାରଖାନା ଖୋଲନ୍ତି ଲାଭ କରିବା ସକାଶେ । ସେମାନେ ଯଦି ଦେଖନ୍ତି ଯେ, ମେସିନ୍‌ଟିଏ ଚାଲୁ କଲେ କମ୍ ଖର୍ଚ୍ଚରେ ବେଶୀ ଲାଭ ହେଉଛି ତାହାହେଲେ ସେମାନେ ବେଶୀ ଶ୍ରମିକ ରଖିବେ ନାହିଁ । ଫଳରେ ବେକାର ସମସ୍ୟା ଆହୁରି ବଢ଼ିବ । ରେସନାଲାଇଜେସନ କରିବାକୁ ଗଲେ ଶ୍ରମିକ ଛଟେଇ ହେବ । ସେତେବେଳେ ‘ଇନକିଲାବ୍ – ଜିଦାବାଦ’, ‘ଆମର ଦାବି ମାନି ନିଅ’ ଏହି ସବୁ ପ୍ରୋଗାନ ଉଠିବ । ଉଠିବ ତ ନିଶ୍ଚଯ । ଫଳରେ ପୁଞ୍ଜିପତିଙ୍କ ସାମନାରେ, ସେମାନଙ୍କ ସରକାର ଆଉ କେତେ ବୁଝାଇ ହେବ । ଫଳରେ ପୁଞ୍ଜିପତିଙ୍କ ସାମନାରେ, ସେମାନଙ୍କ ସରକାର

ସାମନାରେ ଏହା ଏକ ମଷ୍ଟବଡ଼ ଝାମେଲା । ଏ ଦିଗରୁ ଦେଖିଲେ ବିଜ୍ଞାନ ଆଜି ଏମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଅଭିଶାପ । ସୁତରାଂ ସମାଜରେ ବିଜ୍ଞାନ ଯେଉଁକିମା ଚାଲୁ ରହିଛି, ତାହା ପୁଣିପଢ଼ିଙ୍କ ଶ୍ରେଣୀ ସ୍ଵାର୍ଥ, ଶୋଷଣ ଓ ମୁନାପା ସ୍ଵାର୍ଥରେ ହିଁ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଛି । ତେଣୁ ଆମେ ଆଜି ଯେଉଁ ସମାଜତାନ୍ତ୍ରିକ ବିପ୍ଳବର କଥା କହୁ, ରାଷ୍ଟ୍ର ବିପ୍ଳବର କଥା କହୁ - ତାହା କ'ଣ ? ସେହି ବିପ୍ଳବର ଅର୍ଥ ହେଲା ମୁଣ୍ଡି- ମାଲିକର ଶୋଷଣ ଓ ଜୁଲମ ହାତରୁ ଶ୍ରମିକ - କାଷାର ମୁଣ୍ଡି, ମାଲିକର ମୁନାପା ଚକ୍ରରୁ ବିଜ୍ଞାନର ମୁଣ୍ଡି, ପୁରୁଷଙ୍କ ଜୁଲମ ଓ ଜରବଦସ୍ତିରୁ ନାରୀମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡି । ଏହିଭଳିତାବେ ନାନାପ୍ରକାର ବନ୍ଧନରୁ ସବୁ ଦିଗରୁ ସମସ୍ତଙ୍କର ମୁଣ୍ଡି ଦରକାର । ପାରିବାରିକ ବନ୍ଧନରୁ ନାରୀମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡି ଦରକାର । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମେ କାମ ଭାଗ କରି ନେଇଛେ । ଆମେ ଝିଆମାନଙ୍କୁ କହୁ, ତୁମେ ରକ୍ଷାବଡ଼ା କର, ମସଲା ବାଟ, ପିଲାପିଲି ଯତ୍ତ ନିଅ- ଆମେ ବାହାରୁ ରୋଜଗାର କରି ଆଶୁତ୍ର । ଏହି ରକମର ଏକ ଭାଗବଣ୍ଣ ଆମେ କରି ନେଇଛେ- ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର ଦୁଇଟି ଅଳଗା ଡିପାର୍ଟମେଣ୍ଟ । କିନ୍ତୁ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପରିକଳ୍ପନା ଅନ୍ତ୍ରସାମୟୀ ଏହି ରକମର ନରଶ୍ର ପରିବାର ଗୁଡ଼ିକ ନୂତନଭାବେ ଗଡ଼ାଯାଇ ପାରେ; କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ତାର ଉପାୟ ନାହିଁ । ସେଉଳିତାବେ ପରିବାର ଗୁଡ଼ିକୁ ଗଢ଼ିପାରିଲେ ଝିଆମାନେ କହି ପାରିବେ - “ରୋଜଗାର ଆମେ ଦୁହେଁ କରିବା । ପରିବାରର ଛୋକବାରିଆ ଯେଉଁ କାମ, ଫୁରସତ ବେଳେ ଦୁଇ ଜଣ କରିନେବା । ଅପିସ ଟାଇମରେ ପିଲାପିଲିଙ୍କୁ ଦେଖିବା ପାଇଁ ନର୍ତ୍ତା ରହିଛି, କିଣ୍ଠରଗାର୍ଟନ ଅଛି ସେମାନଙ୍କୁ ସେଠାରେ ରଖିପିବା । ଅପିସରୁ ଫେରିବା ବାଟରେ ତୁମେ ଅଥବା ମୁଁ ନେଇ ଆସିବା । ପାରିବାରିକ କାମ ସେତେବେଳେ ଦୁଇ ଜଣ ହିଁ ସମାନ ଭାବେ ତୁଲେଇ ନେଇପାରୁ । ଫଳରେ ପାରିବାରିକ ଦାସତ୍ତ୍ଵ ହାତରୁ ଆମେ ଝିଆମାନେ ସେତେବେଳେ ମୁଣ୍ଡ ହୋଇ ପାରିବା ।” ଆଉ କ’ଣ ? ଅର୍ଥନ୍ତେତିକ ଦାସତ୍ତ୍ଵ, ପୁରୁଷ ନିକଟରେ ଦାସତ୍ତ୍ଵ - ଜତ୍ୟାଦି ଦାସତ୍ତ୍ଵ କବଳରୁ ଝିଆମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡି ଦରକାର । ସମାନ ଅଧ୍ୟକାର ଭିତିରେ, ସମାନ ଜନ୍ମତର ଭିତିରେ, ପ୍ରେମ, ଭଲପାଇବା ଭିତିରେ ନରମାରୀ ମଧ୍ୟରେ ନୂତନ ସମ୍ପର୍କ ଗଢ଼ି ତୋଳିବା ଭିତିରେ, ହିଁ ଏହି ମୁଣ୍ଡ ଦରକାର ।

ତେଣୁ କହୁଥୁଲି - ଅର୍ଥନ୍ତେତିକ ରାଜନୈତିକ ଦାସତ୍ତ୍ଵ କବଳରୁ ଶ୍ରମିକ ଚାଷୀ ସମସ୍ତଙ୍କର ମୁଣ୍ଡି ଦରକାର । ଆଉ ବିଜ୍ଞାନର ମୁଣ୍ଡି ଦରକାର ପୁଣିର ଶୋଷଣ କବଳରୁ । ଏହି ସର୍ବାଜୀନ ମୁଣ୍ଡିର ପ୍ରୟୋଜନରେ ହିଁ ଆମାର ଏହି ଲଡ଼େଇର ଆୟୋଜନ-ସମାଜତତ୍ତ୍ଵ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପାଇଁ ଲଡ଼େଇ । ତେଣୁ ସମାଜତତ୍ତ୍ଵ କେବଳ ଚାଷୀ ଶ୍ରମିକଙ୍କ ଲଡ଼େଇ ନୁହେଁ - ନାରୀମାନଙ୍କର ବି ଲଡ଼େଇ, ମଣିଷ ମାତ୍ରକେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଲଡ଼େଇ । ଏହି

ସମାଜତତ୍ତ୍ଵର ଲଡ଼େଇ, ବିଜ୍ଞାନକୁ ପୁଣିର ବନ୍ଦନରୁ ମୁକ୍ତ କରି ସାଧାରଣ ମଣିଷ ହିତରେ ବିନିଯୋଗ କରିବାର ଲଡ଼େଇ । କିନ୍ତୁ ମାଲିକଶ୍ରେଣୀ, ନ୍ୟସ୍ତସ୍ଵାର୍ଥବାଦୀମାନେ ସମାଜର ପ୍ରଗତି ଚାହାନ୍ତି ନାହିଁ । କାରଣ ସମାଜରେ ଯେଉଁ ଟିକକ ସମ୍ପଦ ରହିଛି ତାହା ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ପ୍ରଚୁର । ସେମାନେ ମାଲିକ ହୋଇ ସମାଜର ସବୁ କିନ୍ତି ଲୁଚପାର୍ କରି ଖାଉଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଅମିରା(ଭୋଗ ବିଳାସ)ର ଅଭାବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥା ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବ୍ୟବସ୍ଥା ସେମାନେ ଚାହାନ୍ତି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ସବୁଥିରୁ ବଞ୍ଚିତ ଯେଉଁମାନେ ଶୋଷିତ ନିପାତିତ, ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରୟୋଜନ ହେଲା ଏ ସମାଜକୁ ଭାଙ୍ଗିବା ।

ସତ୍ୟ ଜାଣିବାର ପ୍ରୟୋଜନ ସର୍ବହରାଶ୍ରେଣୀର ସବୁଠାରୁ ବେଶୀ

ଆଜି ଏହି ପୁଣିବାଦୀ ସମାଜରେ ଆମେ କ'ଣ ଦେଖୁଛେ ? ଦେଖୁଛୁ ଯେ ପୁଣିବାଦ ବିରୋଧୀ ଆଦୋଳନ, ଶ୍ରମିକ - ଚାଷୀ- ନିମ୍ନମଧ୍ୟବିଭିନ୍ନର ଆଦୋଳନ ଗଢ଼ି ଉଠୁଛି- ବିଜ୍ଞାନକୁ, ଉପାଦନ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ଶୋଷଣ (motive)ରୁ, ଅର୍ଥାତ୍ ମୁନାଫା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରୁ ମୁକ୍ତ କରି ସାମାଜିକ ପ୍ରୟୋଜନରେ ତାକୁ ବ୍ୟବହାର କରିବା ପାଇଁ । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ମାଲିକାନା ଉଛ୍ଵେଦ କରି ଉପାଦନ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ସାମାଜିକ ମାଲିକାନା ପ୍ରବର୍ଦ୍ଧନ ନିମିତ୍ତ ଆଜି ସର୍ବହରା ଶ୍ରେଣୀ ଅର୍ଥାତ୍ ଚାଷୀ- ଶ୍ରମିକ ଶ୍ରେଣୀ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛନ୍ତି । ତେଣୁ ସେମାନେ ବର୍ଜମାନ ସମାଜକୁ ଭାଙ୍ଗିବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି । ଫଳରେ ଏହି ସମାଜଟିକୁ ଭାଙ୍ଗି ନୃତନ ସମାଜ ଗଢ଼ି ତୋଳିବା ସକାଶେ, ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଉପାଦନ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଅପ୍ରତିହତ ଅଗ୍ରଗତି ସକାଶେ ଯେତିକି ସତ୍ୟ ବିଜ୍ଞାନର ସହାୟତାରେ ସେମାନେ ଜାଣିଛନ୍ତି, ସେଥୁରେ ଆଉ ସେମାନଙ୍କର ଚଳିବ ନାହିଁ । ସେମାନେ ଚାହାନ୍ତି ବିଜ୍ଞାନର ଆହୁରି ଅଗ୍ରଗତି, ସତ୍ୟକୁ ଆହୁରି ଜାଣିବା, ଦୂରିଆକୁ ଆହୁରି ଭଲଭାବେ ଜାଣିବା । ବିଜ୍ଞାନର ଶକ୍ତି ଆହୁରି ବତ୍ର, ଉପାଦନ ଆହୁରି ପ୍ରଚୁର ହେଉ, ମଣିଷ ଆହୁରି ବେଶୀ ଭୋଗ କରନ୍ତୁ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକଙ୍କ ଘରେ ଘରେ ବିଜ୍ଞାନର ଏହି ଦାନ ଆମେ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେଉ - ଏହି ପ୍ରୟୋଜନ ଆଜି ସର୍ବହରାର । କାରଣ ସମାଜତାନ୍ତ୍ରିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ସେମାନଙ୍କର ବଳକା ଉପାଦନ ସମସ୍ୟା ନାହିଁ । ସମାଜତାନ୍ତ୍ରିକ ଦେଶରେ ମାଲିକୀ ସ୍ଵାର୍ଥ ବା ମୁନାଫା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେମାନଙ୍କର ଉପାଦନ ପରିଚାଳନା କରିବାକୁ ହୁଏ ନାହିଁ । ସେହି କାରଣରୁ ବିଜ୍ଞାନର ଅଗ୍ରଗତିକୁ ରୋକିବା ପ୍ରୟୋଜନ ସେମାନଙ୍କର ନାହିଁ । ସେଥୁପାଇଁ ସର୍ବହରା ଶ୍ରେଣୀ ହିଁ

ଆଜି ବିଜ୍ଞାନକୁ ପୁଣିବାଦର ଶୃଙ୍ଖଳରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବେ ମୁକ୍ତ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଛି । କାରଣ ସତ୍ୟକୁ ଅବରୁଦ୍ଧ କରି ରଖିଲେ ସବୁଠାରୁ ବେଶୀ କ୍ଷତି ହେବ ସର୍ବହରା ଶ୍ରେଣୀର । ସତ୍ୟାନୁସନ୍ଧାନ ଯାହାର ସବୁଠାରୁ ବେଶୀ ପ୍ରଯୋଜନ, ଯିଏ ମିଥ୍ୟାଚାର ର ଆଶ୍ରୟ ନେଇ ପାରେନା- ସିଏ ହେଲା ସର୍ବହରା ଶ୍ରେଣୀ । ସତ୍ୟର ପ୍ରଯୋଜନ, ଜ୍ଞାନର ପ୍ରଯୋଜନ , ଆଜି ସବୁଠାରୁ ବେଶୀ ଶ୍ରମିକ, ଚାଷୀ, ନିମ୍ନ ମଧ୍ୟବିଭିନ୍ନ ତଥା ସାଧାରଣ ମଣିଷଙ୍କର । କାରଣ ଜ୍ଞାନର ପ୍ରଦୀପ ଛଡା, ଜ୍ଞାନର ଅସ୍ତ୍ର ଛଡା, ହତିଆର ଛଡା ଅଞ୍ଚାତ ସମସ୍ୟା କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେମାନେ ଆଲୋକ ଜଳାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ସକଳ ଧୋକାବାଜି, ଯେଉଁ ସକଳ ଅର୍ଥନୈତିକ ରହସ୍ୟ, ସାମାଜିକ ରହସ୍ୟ, ବିଭାଗିତା ଓ ଚକ୍ରାନ୍ତର ଜାଲ ପୁଣିପତି ଶ୍ରେଣୀ ପୂରା ସମାଜରେ ବିଛେଇ ରଖିଛି ସେହି ପାସଗୁଡ଼ିକୁ ଖୋଲିବାକୁ ହେଲେ ଜ୍ଞାନର ପ୍ରଦୀପ ଜାଳିବାକୁ ହେବ । ଆଉ ସେହି ପ୍ରଦୀପ ବିଜ୍ଞାନ ଦ୍ୱାରା ଜଳାଇବା ସମ୍ଭବ । ତେଣୁ ଆଜିକାର ଦୁନିଆର ବିଜ୍ଞାନର ସାଧକ ସର୍ବହରା ଶ୍ରେଣୀ-ବୁଲ୍କୁଆଶ୍ରେଣୀ ନୁହେଁ । ଆଦ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ବୁଲ୍କୁଆମାନେ ବିଜ୍ଞାନର ଯେତିକି ବି ସାଧକ ଥୁଲେ-ପ୍ରୋଲେଟାରୀଏତ୍ମାନେ ତାଠାରୁ ଅନେକ ବେଶୀ ବିଜ୍ଞାନର ଉପାସକ । ଏହି ବିଜ୍ଞାନ କହିଲେ କେବଳ କରିଗରା ବିଜ୍ଞାନ କଥା ମୁଁ କହୁନାହିଁ -ମଣିଷର ଚିତ୍ତାଚେତନା, ମାନସିକ ଗଠନ ଓ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ଦିଗଟିକୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଗୁରୁତ୍ବ ଦେଉଛି । କାରଣ ଏହି ବୈଜ୍ଞାନିକ ଭିତି ଉପରେ ହିଁ ପ୍ରୋଲେଟାରୀଏତର ମାନସିକ ଗଠନ । ପ୍ରଥମ ଯୁଗରେ ବୁଲ୍କୁଆଜର ଥୁଲା ତଦାନୀନ୍ତନ ଭାବବାଦୀ ସମାଜର ଆଧାର ଉପରେ ଗଢି ଉଠିଥିବା ମନ-ତାହା ଉପରେ ହିଁ ସେମାନଙ୍କର ବିଜ୍ଞାନ ଜଗତଟି ଗଢି ଉଠିଥୁଲା । ଆମମାନଙ୍କର ଏହି ମୂତ୍ରନ ବିଜ୍ଞାନ ସାଧନାର ଯେଉଁ ଆକାଂକ୍ଷା, ଯେଉଁ ଆଗ୍ରହ - ତାହା ଗଢି ଉଠିଛି ବର୍ତ୍ତମାନର ବାସ୍ତବ ଅବସ୍ଥା ଓ ବାସ୍ତବ ଜୀବନର ଆଧାର ଉପରେ । ଫଳତଃ ସର୍ବହରାଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ରରେ, ଆମମାନଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ରରେ, ବସ୍ତୁତାନ୍ତିକ ଚିତ୍ତା ଆହୁରି ଉନ୍ନତ ହୋଇଛି, ଆହୁରି perfection ରେ ପହଞ୍ଚିଛି । ଭାବବାଦୀ ଦର୍ଶନର ପ୍ରଭାବରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ଦ୍ୱଦ୍ୱମୂଳକ ବସ୍ତୁବାଦ (Dialectical Materialism) ଯାହାକି ମାର୍କ୍‌ସବାଦର ଦାର୍ଶନିକ ବୁନିଆଦ-ତାର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି ।

ମାର୍କ୍‌ସବାଦ ଛଡା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବସ୍ତୁବାଦ ଭାବବାଦର ପ୍ରଭାବରୁ ମୁକ୍ତ କୁହେଁ

ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଗୋଟିଏ କଥା ଆମର ଜାଣିବା ଦରକାର । ଦୁନିଆରେ

ମାର୍କ୍ସିବାଦ କେବଳ ଏକମାତ୍ର ବିଷ୍ଣୁବାଦ ନୁହେଁ । ମାର୍କ୍ସିବାଦ ଛଡ଼ା ବିଷ୍ଣୁ ବିଷ୍ଣୁବାଦୀ ଦର୍ଶନ ଆସିଛି । କେବଳ ଜୟଗୋପରେ ନୁହେଁ, ଆମ ଦେଶରେ ମଧ୍ୟ ବିଷ୍ଣୁ ବିଷ୍ଣୁବାଦୀ ଦର୍ଶନ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି । କିନ୍ତୁ ଏହିସବୁ ବିଷ୍ଣୁବାଦ ଓ ମାର୍କ୍ସିବାଦ ବା ଦ୍ୱାଦ୍ସମୂଳକ ବିଷ୍ଣୁବାଦ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ମୌଳିକ ପାର୍ଥକ୍ୟ ରହିଛି । ମାର୍କ୍ସିବାଦ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବିଷ୍ଣୁବାଦ ଭାବବାଦରୁ ମୁକ୍ତ ନୁହେଁ । ଯଦିଓ ସେବୁତିକରେ ମୌଳିକ ଦିଗଠି, ମୂଳ ଚିନ୍ତାପଦ୍ଧତି ବା ତାଙ୍କୁ ବିଷ୍ଣୁତାନ୍ତିକ - ତଥାପି ସେସବୁ ପୂରାପୂରି ଭାବବାଦର ପ୍ରଭାବରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ପାରି ନାହାନ୍ତି । ବିଜ୍ଞାନିକ ନିୟମକାନ୍ତମୁକ୍ତ, ବିଷ୍ଣୁ ଜୟଗତର ପୂରା ରହସ୍ୟ ଓ ତାର ନିୟମାବଳୀ ଏହି ସବୁ ଦର୍ଶନ ପକ୍ଷରେ ସଠିକ୍ ଭାବେ ଜାଣିବା ସମ୍ଭବ ହୋଇ ନାହିଁ । ଏଇଥୁପାଇଁ ଜାଣି ପାରି ନାହାନ୍ତି ଯେ, ତାକୁ ଜାଣିବା ସକାଶେ ବିଜ୍ଞାନର ଯେଉଁ ଅଗ୍ରଗତି ଦରକାର ଥିଲା - ବିଜ୍ଞାନର ସେହି ଅଗ୍ରଗତି ସେବିନ ଘଟି ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ପ୍ରତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ବିଜ୍ଞାନର ଅଗ୍ରଗତି ଘଟିବା ପୂର୍ବରୁ କୌଣସି ମନୀଷୀଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ବିଷ୍ଣୁଜୟଗତର ସାଧାରଣ ନିୟମଗୁଡ଼ିକୁ ଜାଣିବା ସମ୍ଭବ ନଥିଲା । ବିଷ୍ଣୁଯଟି ଏମିତି ନୁହେଁ ଯେ ମାର୍କ୍ସିଜ ପୂର୍ବରୁ ଦୁନିଆରେ ତାଙ୍କ ଭଳି କୌଣସି ପ୍ରତିଭା ବା Geniusଙ୍କ ଜନ୍ମ ହୋଇ ନାହିଁ । ଏହା କୌଣସି ବିଚାର ହିଁ ନୁହେଁ । ଅସଲରେ ଚିକିଏ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ ବୁଝୁଯିବ ଯେ, ମାର୍କ୍ସିବାଦର ଜନ୍ମ ପଛରେ ରହିଛି ତତ୍କାଳାନ ପୁଣ୍ଡିବାଦୀ ବ୍ୟବସ୍ଥାର, ଗଣତାନ୍ତିକ ଚିନ୍ତାଚେତନା, ମାନବତାବାଦୀ ଭାବଧାରା, ଶ୍ରମିକଶ୍ରେଣୀର ଜନ୍ମ ଓ ତଦାନୀନ୍ତନ ବିଜ୍ଞାନର ଆବିଷ୍କାର । ଏହିସବୁ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଉପରେ ହିଁ ମାର୍କ୍ସିବାଦର ଜନ୍ମ ହୋଇଛି, ଦ୍ୱାଦ୍ସମୂଳକ ବିଷ୍ଣୁବାଦ ଅର୍ଥାତ୍ dialectical materialismର ସୃଷ୍ଟି ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି ।

ଆମେ ଆଲୋଚନା କରିଛୁ, ମାର୍କ୍ସିବାଦ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମସ୍ତ ବିଷ୍ଣୁବାଦ, ମାର୍କ୍ସିବାଦୀ ଦୃଷ୍ଟି ଭଙ୍ଗାରେ ଗୋଟିଏ କଥାରେ ଭାବବାଦ । କାହିଁକି ? କାରଣ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଷ୍ଣୁବାଦର ଚିନ୍ତା ମୂଳଗତଭାବେ ବିଷ୍ଣୁବାଦୀ ହେଲେ ସୁନ୍ଦର ସତ୍ୟକୁ ପୂରାପୂରି ନଜାଣିବା ଫଳରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମସ୍ତ ବିଷ୍ଣୁବାଦରେ ସତ୍ୟକୁ ଶାଶ୍ଵତ କରା ହୋଇଛି, dogmatic କରା ହୋଇଛି- ମନଗଡ଼ା ଧାରଣା ଦ୍ୱାରା ସତ୍ୟକୁ ଏକ ଧରାବଦା ବେଷ୍ଟନୀ ମଧ୍ୟରେ ଆବଶ୍ୟକ କରି ରଖାଯାଇଛି । ଧାରଣାଟି ହୁଏତ ବିଷ୍ଣୁତାନ୍ତିକ, କିନ୍ତୁ ତାହା ମନଗଡ଼ା - ପରାକ୍ରିତ ସତ୍ୟ ନୁହେଁ । ଧାରଣାଟି ମନଗଡ଼ା ହେବା ଫଳରେ ଓ ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ଏବଂ ଶାଶ୍ଵତ ହେବା ଯୋଗୁଁ - ଭଗବାନ ଧାରଣା ଯେମିତି ଅସତ୍ୟ ଓ ନିଷ୍ଠାକା, ସେମିତି ବିଷ୍ଣୁ

ସମ୍ପର୍କରେ ସେମାନଙ୍କର ଧାରଣା ଅସତ୍ୟ ଓ ନିଷ୍ଠଳା ଧାରଣାରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି । ଏବେ ଉଗବତ୍ ଧାରଣାକୁ ନିଷ୍ଠଳା କହୁଛି କାହିଁକି ? ଅସତ୍ୟ କହୁଛି କାହିଁକି ? କାରଣ ବାପ୍ତବତା ସାଙ୍ଗରେ ତା’ର କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ । ଫଳରେ ଯେହେତୁ ତାହା ବାପ୍ତବତା ସଙ୍ଗେ ସମ୍ପର୍କ ବିହୀନ, ଏହି କାରଣରୁ ହିଁ ନିଷ୍ଠଳା, ସେହେତୁ ଏହାଦାରା କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ହୁଏ ନାହିଁ । ଯେମିତି ଧରନ୍ତୁ - ମୁଁ ଜିଶ୍ଵରମାନେ ନାହିଁ, ଉଗବାନ ମାନେ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ବିଷ୍ଣୁ ସମ୍ପର୍କରେ ମୋର ଧାରଣା ଅସତ୍ୟ । ମୁଁ ଜିଶ୍ଵର ନ ମାନିଲେ ବି ଯଦି ଏମିତି କୌଣସି ଧାରଣା କରେ, ଯାହା ଅସତ୍ୟ, ଅବାପ୍ତ ବି ତାହେଲେ ସେହି ଅସତ୍ୟ ଧାରଣା ଦାରା ବି ମୁଁ ଭାବବାଦୀରେ ପରିଣତ ହୋଇପାରେ । ଜିଶ୍ଵର ଧାରଣା ବା ଭାବବାଦୀ ଧାରଣା ଦାରା ଆଜି ଯେମିତି କୌଣସି ଫଳ ଲାଭ ହୁଏ ନାହିଁ, ଦୁନିଆର ଆଉ କୌଣସି ପ୍ରଗତି, ଅଗ୍ରଗତି ଏହିସବୁ ଭାବବାଦୀ ଧାରଣା ଦାରା ସମ୍ବନ୍ଧ ନୁହେଁ - ସେମିତି ଏହି ସବୁ ଅସତ୍ୟ ବିଷ୍ଣୁତାନ୍ତିକ ଧାରଣା ଦାରା ବି କୌଣସି ଫଳ ଲାଭ କରିବା ସମ୍ବନ୍ଧ ନୁହେଁ । ତେଣୁ କାର୍ଯ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାହା ଭାବବାଦର ନାମାନ୍ତର- ପ୍ରାୟ କହିବାକୁ ଗଲେ ଏହା କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଅନ୍ତିମ ବିଶ୍ୱାସର ଫଳ- କେତେଗୁଡ଼ିଏ ସୃତ ବା ଫର୍ମ୍ବଳା ଯାହାକୁ ସେମାନେ ଶାଶ୍ଵତ କରି ପକାଇଛନ୍ତି । ଭାବବାଦୀମାନେ ଯେମିତି ଭାବବାଦ ସୃଷ୍ଟି ହେବା ପରତାରୁ ଉଗବାନକୁ ମାନି ଆସିଛନ୍ତି ଓ ଉଗବାନ ଚିନ୍ତା ବା ଆହୁରି ସଠିକ୍ ଭାବେ କହିଲେ ଭାବବାଦୀ ଚିନ୍ତା ଭିତ୍ତିରେ ଭଲମୟ, ନ୍ୟାୟମାତି ଗଢ଼ି ତୋଳୁଛନ୍ତି ଏବଂ ସେବବୁକୁ ଶାଶ୍ଵତ, ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ଧାରଣାରେ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ କରୁଛନ୍ତି- କୌଣସି ବିଷ୍ଣୁବାଦୀ ଦର୍ଶନ ଯଦି ଉଗବାନକୁ ନ ମାନି ବି ଏହି ଧରଣର କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଶାଶ୍ଵତ, ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ଧାରଣା ନେଇ ଚାଲେ ଏବଂ କହେ ‘ଏସବୁ ଚିରକାଳ ରହିବ’, ତାହାହେଲେ ତାହା ବାପ୍ତବତା ଓ ସତ୍ୟର ସନ୍ଧାନ ଦେଇ ପାରେ କି ? ‘ଉଗବାନ’ ନ ମାନି, ବିଷ୍ଣୁବାଦର କଥା କହିବି ସେବବୁ ତ ଭାବବାଦର ନାମାନ୍ତର ମାତ୍ର ।

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଷ୍ଣୁବାଦୀ ଦର୍ଶନର ଦୁର୍ବଳତା

ଏହି କାରଣରୁ ଜଗତରେପରେ ଫିଓରବାକ୍ ଓ ତାଙ୍କ ପୂର୍ବରୁ ଅନେକ ଦାର୍ଶନିକ ଏବଂ ଆମ ଦେଶର ଚାର୍ବାକ ବିଷ୍ଣୁବାଦୀ ହୋଇ ସୁନ୍ଦର ଭାବବାଦର ପ୍ରଭାବକୁ ଏହେଇ ଯାଇପାରି ନାହାନ୍ତି । ମଣିଷର ଚିନ୍ତା ଆଦ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ବିଷ୍ଣୁତାନ୍ତିକ ହେବା ସର୍ବେ ବିଷ୍ଣୁ ସମ୍ପର୍କରେ ସଠିକ୍ ଧାରଣା ଗଢ଼ି ନ ଉଠିବାର ଦୁର୍ବଳତା ଯୋଗୁ ଭାବବାଦର ଜନ୍ମ

ହୋଇଛି । ମୁଁ ଆଗରୁ ଆଲୋଚନା କରିଛି ଯେ, ମଣିଷ ସାମ୍ବାରେ ସେଦିନ ଦୂନିଆର ଯେଉଁ ଅଧିକ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଦେଖିଥିଲା - ସେ ସମ୍ପର୍କରେ ଯଥାର୍ଥ ଧାରଣା ବା ଜ୍ଞାନଲାଭ କରିବା ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ନଥିଲା । ତେଣୁ ବସ୍ତୁକୁ ଜାଣିବାକୁ ଚାହିଁ ସୁନ୍ଦର, ବସ୍ତୁ ନେଇ ଚିନ୍ତା ଭାବନା କରି ସୁନ୍ଦର, ବସ୍ତୁ ନିରପେକ୍ଷ କୌଣସି ସରାର ଧାରଣା ଜନ୍ମ ନ ହେବା ସତ୍ରେ ମଧ୍ୟ ମଣିଷର ବୁଝି, ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଉତ୍ସାଦନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଜତ୍ୟାଦି ଯେଉଁ ପ୍ରରରେ ଥିଲା, ଅର୍ଥାତ୍ ତାର ଯେଉଁ ସୀମାବନ୍ଧତା ଓ ଦୈନିକ ଥିଲା, - ବସ୍ତୁ ଓ ତାର ଗତି ପ୍ରକୃତି ସମ୍ପର୍କରେ ଧାରଣା ଏତେ ପଛରେ ପଡ଼ିଥିଲା ଯେ, ସେହିସବୁ ଧାରଣା ସତ୍ୟର ପାଖାପାଖ ପହଞ୍ଚିପାରି ନାହିଁ । ଏବଂ ଏହି ସୁଯୋଗରେ ଏକ ବିଶେଷ ବାସ୍ତବ ପରିଷ୍ଠିତିରେ ଭାବବାଦର ଜନ୍ମ ହେଲା - ଯେଉଁ ପରିଷ୍ଠିତି ସମ୍ପର୍କରେ ଆଗରୁ ଆଲୋଚନା କରିଛି । ଏହିଭାବେ ହିଁ ସେଦିନ ବସ୍ତୁବାଦ, ଭାବବାଦ ନିକଟରେ ପରାଜିତ ହେଲା ।

ବସ୍ତୁ ଓ ମନର ପାରସ୍ପରିକ ସମ୍ପର୍କ

ସପ୍ତଦଶ - ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଅନେକ ବସ୍ତୁବାଦୀ ମଧ୍ୟ ପୁଣି ସେମିତି ଅନେକ ଭୁଲ କରି ବସିଲେ । ସେମାନେ ମନେ କରୁଥିଲେ ଯେ, ମନ ବୋଲି କିଛି ନାହିଁ । ତାହା ବସ୍ତୁର କ୍ରିୟା, ଏକ physiological action ମାତ୍ର । ମନ ସମ୍ପର୍କରେ ସେମାନଙ୍କର ଧାରଣା ଥିଲା ଯାନ୍ତିକ । ମନର ମଧ୍ୟ ଯେ ଏକ ଶକ୍ତି ଅଛି, ବସ୍ତୁ ଉପରେ ଯେ ତାର ଏକ କ୍ରିୟା ରହିଛି - ଏକଥା ସେମାନେ ମାନ୍ତ୍ର ନଥିଲେ । ସେମାନେ କହୁଥିଲେ ଶରୀରିକ କ୍ରିୟାଟି ହିଁ ମନର କ୍ରିୟା । ସୁତରାଂ ଏହା କେବଳ physiological reaction - ମାନସିକ ଧାରଣା ଫାରଣା କିଛି ନୁହେଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ଶରୀରର ଯେମିତି ମନ ଉପରେ ପ୍ରଭାବ ରହିଛି - ସେମିତି ମନର ମଧ୍ୟ ଯେ ଶରୀର ଉପରେ ପ୍ରଭାବ ବିଦ୍ୟମାନ, ଗୋଟିଏ ଯେ ଆଉ ଗୋଟିକ ଉପରେ react କରେ - ଉଭୟ ଭିତରେ ଯେଉଁ ଦ୍ୱଦ୍ୟମୂଳକ ସମ୍ପର୍କ - ଏହି ବାସ୍ତବ ଧାରଣା ସେଦିନ ନଥିଲା । ଶରୀର ଅସୁନ୍ଦର ହେଲେ ମନର ଅବସ୍ଥା ବଦଳେ, କିନ୍ତୁ ମନ ଅସୁନ୍ଦର ହେଲେ ଯେ ଶରୀର ବି ଅସୁନ୍ଦର ହୋଇପାରେ - ଏ ରକମ ଧାରଣା ସେମାନଙ୍କର ନଥିଲା । ମନର ଯେ ଏକ ଆପେକ୍ଷିକ ସ୍ଥାଧାନତା (relative independance) ରହିଛି - ତାହା ସେମାନେ ଜାଣି ନଥିଲେ, ବୁଝି ନଥିଲେ । ମନ ଶରୀର ଠାରୁ ଅଳଗା ବା ବିଛିନ୍ନ ନୁହେଁ, ଶରୀରଠାରୁ ମନକୁ କଦାପି ଅଳଗା କରାଯାଇପାରେ ନା; ଏ ଦୁଇଟି ପରିସ୍ଥିତି ସହ ସମ୍ପର୍କଯୁକ୍ତ - ଏବୁ କଥା ଠିକ୍ । କିନ୍ତୁ ମନର ଯେ ଅଳଗା ଗତି ଅଛି, ଶକ୍ତି ଅଛି ଏବଂ ସେହି ଦିଗରୁ ଆପେକ୍ଷିକ ଭାବେ

ହେଲେ ବି ତାର ମଧ୍ୟ ଏକ ସ୍ଥାଧୀନତା ରହିଛି, ଯାହାକୁ ଆମେ ଆପେକ୍ଷିକ ସ୍ଥାଧୀନତା ବୋଲି (Relative Independence) କହୁ - ଏହି ଧାରଣାଟି ଉନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ବନ୍ଦୁବାଦୀମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ନଥିଲା । କାରଣ ଶରୀରବିଜ୍ଞାନ (Physiology), ମନୋବିଜ୍ଞାନ (Psychology) ସେତେବେଳେ ସେଉଳି ଉନ୍ନତ ହୋଇ ନାହିଁ, ସେଉଳି ଅଗ୍ରଗତି କରି ନାହିଁ । ଜୀବ ବିଜ୍ଞାନ (Biological Science) ରେ ଯେଉଁଷବୁ ରହସ୍ୟ ମଣିଷ ଆଜି ଜଣିପାରିଛି - ସେଦିନ ସେମୁଡ଼ିକ ଭଲଭାବେ ଜଣାଯାଇନାହିଁ । ଫଳରେ ମନର ଗତିପ୍ରକୃତି କ'ଣ - ବିଜ୍ଞାନର ସେହି ପ୍ରରରେ ମଣିଷ ତାହା ବୁଝି ପାରି ନାହିଁ । ତାହା ଫଳରେ ଅନେକ ବିପରି ଘଟିଛି ।

ଆଦର୍ଶ ମଧ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଶାଳ

ଯେମିତି ଧରନ୍ତୁ, ପିଓରବାକ୍ ଭଗବାନ ମାନିଲେ ନାହିଁ - ହେଗେଲଙ୍କର ଯେଉଁ ନିର୍ବିଶେଷ ଭାବ (absolute idea) ତାକୁ ସେ ଉଡ଼େଇ ଦେଲେ । ବନ୍ଦୁ ଜଗତକୁ ବନ୍ଦୁବାଦୀ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀରେ ସେ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କଲେ । ଏପରିକି ଦ୍ୟାନିକ ପ୍ରକିଯାରେ ହିଁ ଏହି ବନ୍ଦୁ ଜଗତର ସମାପ୍ତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଉଛି ବୋଲି ସେ କହିଲେ । କିନ୍ତୁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ କେତେମୁଢ଼ିଏ ମୋରାଲ କୋଡ୍ (moral code), କେତେମୁଢ଼ିଏ ଏଥକାଳ ପ୍ରିନ୍ଟିପଲ (ethical principle) ଅର୍ଥାତ୍ ନୀତି ନୈତିକତା ସଂକ୍ରାନ୍ତ କେତେ ମୁଢ଼ିଏ ଶାଶ୍ଵତ ଧାରଣା ତୋଳି ଧରିଲେ । Humanism ବା ମାନବତାବାଦୀ ଭାବନା ଧାରଣା ଭିରିରେ କେତେମୁଢ଼ିଏ ରୁଚି, ନୀତି ଆଦର୍ଶକୁ ସେ ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ଓ ଶାଶ୍ଵତ ବୋଲି କହିଲେ । ମଣିଷର ପ୍ରଗତି ଓ ସମାଜର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଏବଂ ଉନ୍ନତି ସକାଶେ ଏହି ଶାଶ୍ଵତ ନୀତିମୁଢ଼ିକ ଦରକାର - ଏହିଭଲିଭାବେ ଭାବିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ସମାଜର ଅଗ୍ରଗତି ସାଥେ ସାଥେ, ତାର ବାନ୍ଧବ ପ୍ରଯୋଜନ ସହ ସଂଗତିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ନୀତି ନୈତିକତା, ଆଦର୍ଶ ଯେ ବଦଳେ ଏବଂ ବଦଳିବାକୁ ବାଧ ଏହି ସତ୍ୟ ପିଓରବାକ ଧରି ପାରିଲେ ନାହିଁ ଏବଂ ଏହା ନ ପାରିବା ଯୋଗୁ ସେ ଏଇଭାବେ ନୀତି ଓ ଆଦର୍ଶକୁ ଚିରତନ କରି ଠିଆ କଲେ । ଏଠାରେ ହିଁ ତାଙ୍କର ବିବୁଦ୍ଧି ଘଟିଲା । ଆଦର୍ଶର ବି ଯେ ଜନ୍ମ ମୃତ୍ୟୁ ରହିଛି, ମଣିଷର ପ୍ରଯୋଜନରେ, ସମାଜର ଅର୍ଦ୍ଦଦୟ ଫଳରେ, ମଣିଷର ମନ ଓ ପାରିପାର୍ଶ୍ଵକ ସହିତ ସଂଘାତ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଆଦର୍ଶର ବି ଯେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୁଏ ଏକଥାଟି ସେ ବୁଝି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେ ବୁଝିଲେନି ଯେ, ଏକ ବିଶେଷ ସମାଜରେ ଏକ ବିଶେଷ ଅବସ୍ଥାରେ ଏକ

ବିଶେଷ ଆଦର୍ଶ ଜନ୍ମ ନିଏ ଓ ତିଷ୍ଠି ରହେ । ପୁନଃ ଆଉ ଏକ ନୂଡ଼ନ ଅବସ୍ଥାରେ ନୂଡ଼ନ ସମାଜରେ ଯାଇ ସେହି ଆଦର୍ଶର ମୃତ୍ୟୁ ହୁଏ ଏବଂ ନୂଡ଼ନ ଆଦର୍ଶର ଜନ୍ମ ହୁଏ । ମୃତ୍ୟାଙ୍କ ଆଦର୍ଶ ବି ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ଓ ଗତିଶୀଳ (dynamic) ଏବଂ ଏହି ଚଳମାନ ଜଗତରେ ତାର ପରିବର୍ତ୍ତନ, ତାର ବିକାଶର ଏକ ପଢ଼ତି ରହିଛି । ଫିଓରବାକ୍ ଦୃଷ୍ଟିମୂଳକ ବିଷ୍ଣୁବାଦୀ ଦୃଷ୍ଟିରେ ବିଷ୍ଣୁ ଜଗତକୁ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିବାକୁ ଚାହିଁଥିଲେ ସୁନ୍ଦର ଏହି ବାନ୍ଧବ ସତ୍ୟକୁ ଅସ୍ମୀକାର କଲେ । ଫଳରେ ବିଷ୍ଣୁବାଦୀ ଦର୍ଶନ ପ୍ରଚାର (preach) କରି ସୁନ୍ଦର ସେ ବାନ୍ଧବରେ ଭାବବାଦୀ ହୋଇଗଲେ । ମାର୍କ୍ଝ, ଫିଓରବାକ୍ଙ୍କ ମାନବତାବାଦକୁ ଖଣ୍ଡନକଲେ, ଦୃଷ୍ଟିମୂଳକ ବିଷ୍ଣୁବାଦକୁ ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଏବଂ ସାମଗ୍ରୀକ ଦର୍ଶନ ଅର୍ଥାତ୍ ବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଚିନ୍ତା ଓ ବିଚାର ବିଶେଷଶ ପଢ଼ତି ଭାବେ, ଏକ ସାମଗ୍ରୀକ ବିଜ୍ଞାନ ଭାବେ ଠିଆ କରାଇଲେ । ଏ ଜାଗାଟିରେ ଭୁଲ ନ କରିଥିଲେ ଲାଭିତାରେ ହୁଏତ ଫିଓରବାକ୍ଙ୍କୁ, ମାର୍କ୍ଝଙ୍କ ସ୍ଥାନକୁ ନେଇଥାନ୍ତା । ଆଜି ଦୁନିଆବ୍ୟାପୀ ମାର୍କ୍ଝବାଦୀ ଆଧୋଳନର ଯେଉଁ କୃତିତ୍ୱ ଓ ଗୌରବ, ଫିଓରବାକ୍ଙ୍କ ନାମ ତାହା ସହିତ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ପାରିଥାନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ତାହା ଘଟିଲା ନାହିଁ । ଫିଓରବାକ୍ ଯେଉଁଠି ଭୁଲ କରିଥିଲେ, ସିମ୍ପ କରିଥିଲେ, ମାର୍କ୍ଝ ସେହି ଭୁଲଟି କଲେ ନାହିଁ । ସେ ପୂରା ବିଷ୍ଣୟଟିର ଭାରସାମ୍ୟ ରକ୍ଷା କରିବାରେ ସକ୍ଷମ ହେଲେ, ପୂରା ବିଷ୍ଣୟକୁ ଠିକ୍ ଠିକ୍ ଭାବେ ସଂଯୋଜିତ କରିବାରେ ସକ୍ଷମ ହେଲେ । ଏଇଭାବେ ସେ ସମଗ୍ର ବିଷ୍ଣୁବାଦୀ ଦର୍ଶନକୁ ଏକ ଦୃଢ଼ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କଲେ ।

ଭାବବାଦୀ ଓ ବିଷ୍ଣୁବାଦୀ ଦର୍ଶନର ବିକାଶ

ତାହେଲେ ଆମେ କ'ଣ ଦେଖିଲେ ? ଦେଖିଲେ ଯେ ଶ୍ରେଣୀ ବିଭକ୍ତ ସମାଜର ପ୍ରାରମ୍ଭରୁ ଭାବବାଦୀ ଚିନ୍ତା ଓ ବିଷ୍ଣୁବାଦୀ ଚିନ୍ତା ପାଖାପାଖ ଚାଲିଆସିଛି ଏବଂ ବିକାଶ ଲାଭ କରିଛି । ଆଦିମ ଭାବବାଦ ବିକାଶଲାଭ କରୁ କରୁ ଏକ ଅବସ୍ଥାରୁ ଆଉ ଏକ ଅବସ୍ଥାରେ ପହଞ୍ଚିଛି । ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମରେ ଏକଦା ତେତିଶ କୋଟି ଦେବତାଙ୍କ ଜନ୍ମ ହେଲା, ତାପରେ ତାହା କମି କମି ଏକଶ୍ଵର, ନିରାକାର ବ୍ରହ୍ମ ଓ ଆହୁରି ଆଗେଇ ଯାଇ ଭାବବାଦୀମାନେ ଏପରିକି ବୈଜ୍ଞାନିକ ମାୟାବାଦ (scientific mysticism) ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି । ଏହି ବୈଜ୍ଞାନିକ ମାୟାବାଦ ଭାବବାଦୀ ଦର୍ଶନ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ସେଠି ଜାଗାରଙ୍କ ଅଣ୍ଟିଦ୍ଵାରା ସ୍ଵୀକାର କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଭାବବାଦୀମାନେ ସେତେବେଳେ ଏତଳି ଜାଗାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଛନ୍ତି । ଏ ପ୍ରକାର ଭାବବାଦୀ ଚିନ୍ତାର ବିକାଶ ଘରୁ ଘରୁ ଏହି ଅବସ୍ଥାକୁ ଆସିଛି । ପୁଣି ଏହା ପାଖାପାଖ

ବସ୍ତୁବାଦୀ ଦର୍ଶନର ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ମିଳେଇ ଦେଖନ୍ତୁ । ଆଦିମ ବସ୍ତୁବାଦୀ ଚିନ୍ତା ଉନ୍ନତ ହୋଇ, ବିଭିନ୍ନ ଦେଶରେ ବିଭିନ୍ନ ଭାବେ ଉନ୍ନତ ହୋଇ, ସପ୍ତଦଶ - ଅଷ୍ଟଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଯାନ୍ତ୍ରିକ ବସ୍ତୁବାଦ ବା ମେକାନିକାଲ ମେଟେରିଆଲିଜିମ (mechanical materialism) ରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ।

ମୁଁ ଆଗରୁ କହିଛି ଯେ ନିଉଟନଙ୍କ ବିଜ୍ଞାନ ତଥା ନିଉଟନିଆନ ଫିଜିକ୍ୟୁ (Newtonian Physics) ବିଜ୍ଞାନକୁ ଅନେକ ପରିମାଣରେ ଉନ୍ନତ କରିବାରେ ସକମ ହୋଇଥିଲେ ବି ବିଜ୍ଞାନର କେତେଗୁଡ଼ିଏ ସାମାବନ୍ଧତା ଯୋଗୁ, ବସ୍ତୁର ଚିତ୍ରକୁ ସଠିକ୍ ଭାବେ ଉପଲବ୍ଧି ନ କରିବାରୁ ଦର୍ଶନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବସ୍ତୁବାଦୀ ଚିତ୍ରକୁ ଭାବବାଦୀ ପ୍ରଭାବ ହାତରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବେ ମୁକ୍ତ କରି ପାରି ନାହିଁ । ଫଳରେ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ବସ୍ତୁବାଦର ଜନ୍ମ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ବିଜ୍ଞାନର ଯଥେଷ୍ଟ ଉନ୍ନତି ଘଟିବା ଫଳରେ ବସ୍ତୁ ସମ୍ପର୍କରେ ନୃତନ ଧାରଣାର ଆଧାର ଉପରେ ଅବସ୍ଥାନ କରି, ଶ୍ରେଣୀ ସଂଗ୍ରାମର ନୃତନ ଅଭିଜ୍ଞତା ଉପରେ ଜୀବ ବିଜ୍ଞାନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବିଶେଷକରି ଭାରତୀୟନଙ୍କ ଗବେଷଣା ଦ୍ୱାରା ସମୃଦ୍ଧ ହୋଇ ମାର୍କ୍ସିବାଦର ଜନ୍ମ ହେଲା- ଯାନ୍ତ୍ରିକ ବସ୍ତୁବାଦ ସ୍ଵରଗୁ ଉନ୍ନତ ହୋଇ ଦୃଦ୍ଧମୂଳକ ବସ୍ତୁବାଦରେ ଆମେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ ।

ଦୃଦ୍ଧମୂଳକ ବସ୍ତୁବାଦ ବି ଏକ ବିଜ୍ଞାନ

ତା'ହେଲେ ଆମେ ଏଇଭାବେ ବସ୍ତୁଜୀବତର କେତେଗୁଡ଼ିଏ ସାଧାରଣ ସତ୍ୟ ଜାଣି ପାରିଲେ । ଏହିସବୁ ସତ୍ୟକୁ, ସାଧାରଣ ନୀତି ଓ ନିୟମ ଗୁଡ଼ିକୁ ମଣିଷ ଜାଣିବାକୁ ଚାହିଁଛି । ଭାବବାଦୀମାନେ, ବସ୍ତୁବାଦୀମାନେ ସମସ୍ତେ ଜାଣିବାକୁ ଚାହିଁଛନ୍ତି - ଜାଣିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ବାଯମାର କିଛି ଜାଣିଛନ୍ତି, ଆଣିକରାବେ ଜାଣିଛନ୍ତି, ଚିକିଏ ଚିକିଏ ଜାଣିଛନ୍ତି - ଆଉ ବାକିଟା ମନଗଢ଼ା ଧାରଣାରେ ସ୍ଵତ୍ତ ତିଆରି କରି ମଣିଷ ଉପରେ ଲଦି ଦେଇଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଦୃଦ୍ଧମୂଳକ ବସ୍ତୁବାଦ ହଁ ପ୍ରଥମ ଦର୍ଶନ, ଯାହା ବୈଜ୍ଞାନିକ ପରାକ୍ଷାର ଆଧାର ଉପରେ, ବାସ୍ତବ ଅଭିଜ୍ଞତା ଉପରେ, ପ୍ରମାଣିତ ସତ୍ୟ ଉପରେ ଯଥାର୍ଥରେ ଜାଣି ପାରିଛି - ବସ୍ତୁଜୀବତର ଗତିର ନିୟମ କ'ଣ, ବସ୍ତୁର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୁଏ କେମିତି । ଦୃଦ୍ଧମୂଳକ ବସ୍ତୁବାଦର କୌଣସି କଥା ମନଗଢ଼ା ନୁହେଁ; ବୈଜ୍ଞାନିକ ପରାକ୍ଷା ନିରାକ୍ଷା ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଯେଉଁବୁ ସତ୍ୟ ପ୍ରମାଣିତ ସତ୍ୟ ଭାବେ ଗଢ଼ି ଉଠିଛି, ସେହି ବୈଜ୍ଞାନିକ ପରାକ୍ଷାଳକ୍ଷ ସତ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଏକାଠି କରି, ସଂଯୋଜିତ କରି, ଏହାର ଦାର୍ଶନିକ

ତାଙ୍ଗାଟି ଗଢ଼ି ଉଠିଛି । ଅର୍ଥାତ୍ ଫିଜିକ୍ସ, କେମିସ୍ଟ୍ରି, ମ୍ୟାଥମେଟିକ୍ସ, ବାୟୋଲୋଜିକାଲ ସାଇନ୍ସ, ସୋସିଓଲୋଜି, ଇକୋନୋମିକ୍ସ ପ୍ରତ୍ୱତି ବିଜ୍ଞାନର ବିଭିନ୍ନ ଶାଖାରେ ଅଳଗା ଅଳଗା ଭାବେ ଯେଉଁ ସବୁ ପରାକ୍ଷା ନାରିକ୍ଷା ହୁଏ, ସେହିସବୁ ପରାକ୍ଷା ଲହ ଜ୍ଞାନକୁ କୋର୍ଡିନେଟ୍ (coordinate) କରି ଯେଉଁ ସାଧାରଣ ସତ୍ୟ ଗଢ଼ି ଉଠେ, ସେଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ଦୃଦ୍ଧମୂଳକ ବନ୍ଧୁବାଦର ଭିତ୍ତି । ସେଇଥୁପାଇଁ ଦୃଦ୍ଧମୂଳକ ବନ୍ଧୁବାଦ ମଧ୍ୟ ଏକ ବିଜ୍ଞାନ । ବିଷୟଟି ଆଉ ଟିକିଏ ପରିଷ୍କାର ହେବା ଦରକାର । ଅର୍ଥାତ୍ ମୁଁ କହିବାକୁ ଚାହୁଁଛି, Physics ବା ପଦାର୍ଥ ବିଦ୍ୟା କ’ଣ କରୁଛି ? ବନ୍ଧୁର ଗତିର ନିୟମ, ଶକ୍ତିର ନିୟମକୁ Study କରୁଛି, ଜାଣିବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି । କେମିସ୍ଟ୍ରି ବା ରସାୟନ ଶାସ୍ତ୍ର କ’ଣ କରୁଛି ? ବନ୍ଧୁର ରାସାୟନିକ କ୍ଲିଯା ପ୍ରତିକ୍ରିୟାଗୁଡ଼ିକୁ study କରୁଛି, ଜାଣିବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି, ତାର ନିୟମକାନୁନକୁ ଅନୁଧାବନ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି । ଏହି ଭାବେ ବିଜ୍ଞାନର ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗ ବନ୍ଧୁର ବିଭିନ୍ନ ନିୟମ, ଗତି ପ୍ରକୃତିକୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଭାବେ ଜାଣିବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି । ଆଉ ଦୃଦ୍ଧମୂଳକ ବନ୍ଧୁବାଦ, ଯାହାକୁ ମୁଁ ଏକ ବିଜ୍ଞାନ ବୋଲି କହୁଁଛି, ତାହା କ’ଣ କରୁଛି, କ’ଣ ଷ୍ଟତି କରୁଛି ? ବନ୍ଧୁର ସାଧାରଣ ନିୟମାବଳୀ - ଯାହାସବୁ ଫିଜିକ୍ସ, କେମିସ୍ଟ୍ରି, ମ୍ୟାଥମେଟିକ୍ସ ଅର୍ଥାତ୍ ବିଜ୍ଞାନର ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗ ଯେଉଁ ନିୟମ ମାନି ଗଲେ - ମାର୍କ୍ସିବାଦ ବା ଦୃଦ୍ଧମୂଳକ ବନ୍ଧୁବାଦ ସେହି ସାଧାରଣ ନିୟମ ଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ଜାଣୁଛି । ଅର୍ଥାତ୍ Dialectical materialism studies the entire activity of the material world । ସୁତରାଂ ବିଜ୍ଞାନର ବିଭିନ୍ନ ଶାଖା ବନ୍ଧୁଜଗତର ବିଶେଷ ବିଶେଷ ଦିଗକୁ ଅଳଗା କରି ଜାଣୁଛି, ଷ୍ଟତି କରୁଛି ଓ ଦୃଦ୍ଧମୂଳକ ବନ୍ଧୁବାଦ ଏହିସବୁ ବିଭିନ୍ନ ସତ୍ୟକୁ ସଂଯୋଜିତ କରି ପରମ୍ପର ସହିତ ମିଳେଇ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ସାଧାରଣ ସତ୍ୟରେ ଉପମାତ୍ର ହେଉଛି- ଯେଉଁ ସାଧାରଣ ସତ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକ ବନ୍ଧୁ ଜଗତ ଓ ବିଜ୍ଞାନର ସମସ୍ତ କ୍ଲିଯାକଲାପକୁ ପରିଚାଳିତ କରୁଛି, କଣ୍ଠକୁ (conduct) କରୁଛି । ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ମୂଳ ନିୟମ ବାହାରେ ବନ୍ଧୁଜଗତ ଚାଲି ପାରେନା; ଅବସ୍ଥାନ କରିପାରେନା - ସେହି ମୂଳ ନିୟମ ବା ସାଧାରଣ ସତ୍ୟକୁ ଜାଣିବା ହିଁ ହେଉଛି ଦୃଦ୍ଧମୂଳକ ବନ୍ଧୁବାଦର କାର୍ଯ୍ୟ । ପଦାର୍ଥ ବିଦ୍ୟା, ରସାୟନ ଶାସ୍ତ୍ର ବିଜ୍ଞାନର ଏହି ବିଶେଷ ବିଶେଷ ବିଭାଗଗୁଡ଼ିକ ଯେଉଁଠି ବନ୍ଧୁଜଗତର ବିଶେଷ ନିୟମ, ବିଶେଷ ବିଶେଷ କାର୍ଯ୍ୟକଲାପକୁ ଜାଣୁଛି, ଷ୍ଟତି କରୁଛି ବା ଗଭର୍ନ୍ କରୁଛି- ସେଠି ଦୃଦ୍ଧମୂଳକ ବନ୍ଧୁବାଦ ବିଜ୍ଞାନର ଏହି ସମସ୍ତ ବିଭାଗ ଏବଂ ସେହି ଦିଗରୁ ବନ୍ଧୁ ଜଗତର ସମସ୍ତ ମୂଳ ନିୟମକୁ, ସାଧାରଣ ନିୟମଗୁଡ଼ିକୁ ଜାଣୁଛି, ଷ୍ଟତି କରୁଛି ବା ଗଭର୍ନ୍ କରୁଛି । ଏହି ଅର୍ଥରେ ଦୃଦ୍ଧମୂଳକ ବନ୍ଧୁବାଦ ହିଁ ଏକମାତ୍ର ଦର୍ଶନ - ଯାହା ପୂରାପୂରି

ବିଜ୍ଞାନ ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ ଓ ନିଜେ ହିଁ ଏକ ବିଜ୍ଞାନ । ଏ ଷେତ୍ରରେ ଦୟମୂଳକ ବିଷ୍ଣୁବାଦ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦର୍ଶନଠାରୁ ଭିନ୍ନ ।

ବିଜ୍ଞାନ ନିକଟରୁ, ଦୟମୂଳକ ବିଷ୍ଣୁବାଦଠାରୁ ଆମେ ଆଜି ଏକ ସ୍ଥିର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଜାଣି ପାରିଛୁ । ତାହାହେଲା, ବିଷ୍ଣୁଜୀଗତର ବାହାରେ କିଛି ଅବସ୍ଥାନ କରେ ନାହିଁ, ଦୂନିଆରେ ଏଭଳି କୌଣସି କିଛିର ଅଣ୍ଟିଭ କେହି ଦେଖାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ, ଯାହାର ଅବସ୍ଥାନ ବିଷ୍ଣୁଜୀଗତ ବାହାରେ, ଯାହା ବିଷ୍ଣୁଜୀଗତ ସହିତ ସମ୍ପର୍କହୀନ । ଏଇ ଯେଉଁ ଜିଶ୍ଵର ବା ଭଗବାନ ଧାରଣା ବା ଚିତ୍ତା, ସେହି ଭଗବତ ଚିତ୍ତା ମଧ୍ୟ ଆସିଛି ଏକ ବିଶେଷ ସାମାଜିକ ପରିସ୍ଥିତିକୁ ଭିତ୍ତିକରି, କେତେବୁଢ଼ିଏ ସାତୁଶ୍ୟ ଦେଖି - ଅଞ୍ଜତା ବଶତଃ ଭୁଲଭାବେ ଭୁଲନା କରି - ଯାହା ମୁଁ ଜ୍ଞାନପୂର୍ବରୁ ଆଲୋଚନା କରିଛି । ଯେଉଁ ଜିଶ୍ଵରଙ୍କୁ ଚିତ୍ତା ଭୁଲ ଏବଂ ଅସତ୍ୟ, ଯଥାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନର ଜନ୍ମ ନ ହେବା ଯୋଗୁଁ ସେହି ଜିଶ୍ଵରଙ୍କୁ ବିଷ୍ଣୁଜୀଗତର ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା ବୋଲି ଯେଉଁଠି ଏତେଦିନ ଯାଏ ଧରି ନିଆଯାଇଛି; ସେଇଠି ବିଜ୍ଞାନ କହୁଛି ଯେ ଏକ ବିଶେଷ ବାନ୍ଧବ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଏହି ଭ୍ରାନ୍ତ ଧାରଣା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି । ଯେଉଁ ମନ ବା ଭାବକୁ ଅନେକେ ବିଷ୍ଣୁ ବହିର୍ଭୂତ ସରା ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି, ସେହି ମନ କିନ୍ତୁ ବିଷ୍ଣୁ କ୍ରିୟାର ଫଳ । ବିଜ୍ଞାନ କହୁଛି mind is the particular function of the human brain । ଅର୍ଥାତ୍ ମଣିଷର ମଣ୍ଡିଷର ବିଶେଷ କ୍ରିୟାର ଫଳ ହେଉଛି ମନ । ଆଉ ଆମେ ଜାଣୁ ଯେ, ମଣିଷର ଏହି ମଣ୍ଡିଷ ବିଷ୍ଣୁଦ୍ୱାରା ଗଠିତ । ସୁତରାଂ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ମଣିଷ ଚିତ୍ତ କରୁଛି, ଯେଉଁ ମନ ଚିତ୍ତା କରୁଛି - ଯାହା ଜରିଆରେ ଏଇ ଭଗବାନ ଚିତ୍ତା କରୁଛି, ସେଇଠି ହେଉଛି ମଣିଷର ମଣ୍ଡିଷ । ଆଉ ମଣିଷର ସେହି ମଣ୍ଡିଷ ବିଷ୍ଣୁଦ୍ୱାରା ଗଠିତ । ତେଣୁ କୁହାଯାଏ, ମଣିଷର ମଣ୍ଡିଷ, ଅର୍ଥାତ୍ ବିଷ୍ଣୁ ହିଁ ଭଗବତ୍ ଚିତ୍ତା କରୁଛି ଏକ ବିଶେଷ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ି, ଯେଉଁ ଅବସ୍ଥାରେ ମଣିଷ ବିଭ୍ରାନ୍ତ ହେବାଉଳି ଯଥେଷ୍ଟ କାରଣ ବିଦ୍ୟମାନ ଥିଲା । ଆଜି ଯେମିତି ପୁଞ୍ଜିପତିମାନେ ବିଭିନ୍ନ କଥା ବୁଝାନ୍ତି, ଆପଣମାନେ କ’ଣ ସେବବୁ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ? ଆମେ ଜାଣୁ, ଆପଣମାନେ ବି ଜାଣନ୍ତି - ସେବବୁ କଥା ସତ୍ୟ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ଏକଥା ତ ଠିକ୍ ଯେ ଏହିସବୁ ପ୍ରଚାର ଦ୍ୱାରା କିଛି କିଛି ଲୋକ ବିଭ୍ରାନ୍ତ ହୁଅନ୍ତି, ଅସତ୍ୟକୁ ସତ୍ୟ ବୋଲି ମାନି ନିଅନ୍ତି । ସେମାନେ ଏହିଭଳିଭାବେ ବିଭ୍ରାନ୍ତ ହେଉଛନ୍ତି କାହିଁକି ? କାରଣ ବିଭ୍ରାନ୍ତ ହେବା ଭଳି ପାରିପାର୍ଶ୍ଵକ ଅବସ୍ଥା ଯଥେଷ୍ଟ ରହିଛି । ଏହି କାରଣରୁ ସେହି ମଣିଷ ମାନଙ୍କର ବିଭ୍ରାନ୍ତ ହେବାର ସୁଯୋଗ ରହିଛି । ସେମିତି ବିଭ୍ରାନ୍ତ ହେବାଉଳି ଉପୟୁକ୍ତ ପରିସ୍ଥିତି ରହିଥିବା ଫଳରେ ଭଗବତ୍ ଧାରଣା ବା ଜିଶ୍ଵରବାଦର ଜନ୍ମ । ନହେଲେ ବିଶ୍ୱସଟି ଏମିତି

ନୁହେଁ ଯେ, ଜିଶ୍ଵର ଏକ ବନ୍ଧୁବହିର୍ଭୂତ ସଭା ଭାବେ ଦୁନିଆରେ ଅବସ୍ଥାନ କରେ । ବିଜ୍ଞାନ କହୁଛି, ଆମେ ଯାହା କିଛି ଦେଖୁଛେ ସେପରି ବନ୍ଧୁଦ୍ୱାରା ହିଁ ସୃଷ୍ଟି- ବନ୍ଧୁ ବାହାରେ କିଛି ନାହିଁ । ବନ୍ଧୁଠାରୁ ବନ୍ଧୁ, ବନ୍ଧୁଠାରୁ ବନ୍ଧୁ ଜଗତର ସୃଷ୍ଟି । ତେଣୁ ବନ୍ଧୁ ବାହାରେ ଆମେ କିଛି ଚିତ୍ତ କରିପାରୁନା, କଷନା କରି ପାରୁନା । ଏହା ହିଁ ବିଜ୍ଞାନର ପରାମିତ ସତ୍ୟ ।

ମାର୍କ୍ଜବାଦର କାର୍ଯ୍ୟ ନିଛକ ଜାଣିବା ନୁହେଁ, ଦୁନିଆକୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା

ଡାହାହେଲେ ଆମେ ଦେଖିଲେ, ଦୃଦ୍ଧମୂଳକ ବନ୍ଧୁବାଦ ଦିନକରେ ଗଢ଼ି ଉଠି ନାହିଁ । ମାର୍କ୍ଜବାଦ ବା ଦୃଦ୍ଧମୂଳକ ବନ୍ଧୁବାଦ ଗଢ଼ି ଉଠିବା ପଛରେ ରହିଛି ଏକ ଦାର୍ଘ୍ୟ ଜତିହାସ । ସମାଜରେ ବନ୍ଧୁତାନ୍ତିକ ଚିତ୍ତ ଧାରେ ଧାରେ ଉନ୍ନତ ହୋଇ ବିଜ୍ଞାନର ଅଗ୍ରଗତି, ଉତ୍ସାହନ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଅଗ୍ରଗତି, ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ନାନା ପରିବର୍ତ୍ତନ ମଧ୍ୟଦେଇ ଏବଂ ମାନବ ଜତିହାସରେ ସଞ୍ଚିତ ଜ୍ଞାନ ଦ୍ୱାରା ସମୃଦ୍ଧ ହୋଇ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ସାଧାରଣ ସତ୍ୟ ଉପରେ, ବୈଜ୍ଞାନିକ ପରାମାଣୀ ଲକ୍ଷ ନିୟମର ଅଧାର ଉପରେ ମାର୍କ୍ଜସବାଦ ବା ଦୃଦ୍ଧମୂଳକ ବନ୍ଧୁବାଦ ଗଢ଼ି ଉଠିଛି । ଅନ୍ୟ ଦର୍ଶନ ସହିତ ଏହାର ପାର୍ଥକ୍ୟ ହେଉଛି, ଏହା ବିଜ୍ଞାନ ଭିତ୍ତିକ, କାର୍ଯ୍ୟତଃ ବୈଜ୍ଞାନିକ ତଥ୍ୟ ଓ ବୈଜ୍ଞାନିକ ସତ୍ୟକୁ ଅସ୍ଵାକାର କରି ବନ୍ଧୁ ନିରପେକ୍ଷ ସଭାର ସଭାନ ସେ କରେ ନାହିଁ । ବନ୍ଧୁ ନିରପେକ୍ଷ ସଭା - ଯାହାର କୌଣସି ଅଣ୍ଟିଦ୍ଵାରା ନାହିଁ - ତାକୁ ଏହା ସ୍ଵାକାର କରେ ନାହିଁ । ଏହା ମତରେ ଦର୍ଶନର କାର୍ଯ୍ୟ, ଜ୍ଞାନ ଚର୍ଚାର ଉଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି- କେବଳ ଦୁନିଆକୁ ଜାଣିବା ନୁହେଁ, କେବଳ ଦୁନିଆକୁ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିବା ନୁହେଁ, ଦୁନିଆରେ ପ୍ରତି ମୁହଁର୍ଭୂତରେ ଯେଉଁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘରୁଛି, ସମାଜରେ ଯେଉଁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘରୁଛି, ସେହି ପରିବର୍ତ୍ତନର ନିୟମ ଉପଲବ୍ଧି କରି ତାର ଭିତ୍ତିରେ ସେହି ପରିବର୍ତ୍ତନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରଭାବ ବିଶ୍ଵାର କରିବା, ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ଦ୍ୱାରାନ୍ତିକ କରିବା, ପରିବର୍ତ୍ତି ଜଗତକୁ ଆହୁରି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ଏବଂ ଦୁନିଆକୁ ଆହୁରି କଦଳାଇବା । ଏହା ହେଲା ଦୃଦ୍ଧମୂଳକ ବନ୍ଧୁବାଦ ସୃଷ୍ଟିର ଖୁବ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଜତିହାସ । ଏହାପରେ ମୁଁ ଦୃଦ୍ଧମୂଳକ ବନ୍ଧୁବାଦର କେତେଟି ଦିଗ ସମ୍ପର୍କରେ, ବନ୍ଧୁ ସମ୍ପର୍କରେ ଆଜିର ଧାରଣା କ'ଣ ଏବଂ ପରିବର୍ତ୍ତନର ନିୟମ ଗୁଡ଼ିକ କ'ଣ ସେ ସଂକ୍ରାନ୍ତରେ କିଛି ଆଲୋଚନା କରିବି ।

ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନରେ ବନ୍ଧୁ ସଂକ୍ରାନ୍ତ ଧାରଣା

ଦୟମୂଳକ ବନ୍ଧୁବାଦ ମତରେ ବନ୍ଧୁଜଗତ ହିଁ ଏକମାତ୍ର ସତ୍ୟ । ବନ୍ଧୁଠାରୁ ହିଁ ସବୁ କିଛିର ସୃଷ୍ଟି । ଏହି ବନ୍ଧୁ ନିର୍ବିଶେଷ ବନ୍ଧୁ, ତାର ଆଦି ବି ନାହିଁ, ଅତି ବି ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ବିଶେଷ ବିଶେଷ ବନ୍ଧୁର ସମନ୍ୟରେ ବନ୍ଧୁର ଯେଉଁ ସାମଗ୍ରୀକ ସ୍ଵରୂପଟି ଗତି ଉଠିଛି, ଯାହା ସର୍ବବ୍ୟାପକ ଓ ସାର୍ବଜନାନ (universal), ଯାହାର ଭିତରେ ଆମର ବନ୍ଧୁ ଧାରଣା (matter concept) ଗତି ଉଠିଛି, ସେହି ବନ୍ଧୁକୁ ହିଁ ମୁଁ ନିର୍ବିଶେଷ ବନ୍ଧୁ କହୁଛି । ଏହି ବନ୍ଧୁ ଦାର୍ଶନିକ ବନ୍ଧୁ, ଦର୍ଶନର ପରିଧିକୁ ହିଁ (philosophic catagory) ସୃଚିତ କରେ । ଏହାକୁ କେହି ସୃଷ୍ଟି କରି ନାହିଁ, ଏହା ସ୍ଵଯଂ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ । ଏହି ବନ୍ଧୁଜଗତ ମଧ୍ୟ ସ୍ଵୀକୃତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ । କିନ୍ତୁ ବନ୍ଧୁ, ବନ୍ଧୁଜଗତ ପ୍ରତିନିୟତ ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ । ପ୍ରତି ମୁହଁର୍ଭାବରେ ତା ମଧ୍ୟରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସୃଚିତ ହେଉଛି, କ୍ରମାଗତ ବିକାଶ ହେଉଛି । ଆଉ ଆମର ଏହି ବନ୍ଧୁ ହେଉଛି ଦୟମୂଳକ ବନ୍ଧୁ (dialectical matter) । ଏହି ବନ୍ଧୁଜଗତର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ହେଲା ଯାହା କିଛି ଯେଉଁଠି ଅବସ୍ଥାନ କରୁଛି- ତାର ନିଜ ଭିତରେ ଅନ୍ତର୍ଦୟ ରହିଛି ଏବଂ ତା ସାଙ୍ଗକୁ ତାର ପାରିପାର୍ଶ୍ଵକର ବହିଦୟ ରହିଛି । ଏହି ଦ୍ୱାରା ଦୟର ମଧ୍ୟରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଅନ୍ତର୍ଦୟ ଓ ବହିଦୟ ମଧ୍ୟରେ ବନ୍ଧୁ ସର୍ବଦା ଆବର୍ତ୍ତତ ହେଉଛି । ଏହା ହେଲା ବନ୍ଧୁର ଅବସ୍ଥାନର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ, ଏହା ହେଲା ବନ୍ଧୁ ଚରିତ୍ର । ଆମର ଏହି ବନ୍ଧୁ ଜଡ଼ ବନ୍ଧୁ ନୁହେଁ, ମେକାନିକାଲ ବନ୍ଧୁ ନୁହେଁ, ଯାନ୍ତିକ ବନ୍ଧୁ ନୁହେଁ, ସ୍ଥାଣୁ ଭଲି ଅଚଳ କିମ୍ବା ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ବନ୍ଧୁ ନୁହେଁ । ଏହା ହେଉଛି ତାଜନାମିକ ବନ୍ଧୁ, ସଚଳ ବନ୍ଧୁ, ଦ୍ୟମୂଳକ ବନ୍ଧୁ (dialectical matter) ଅର୍ଥାତ୍ ଏହା ହେଉଛି ସେହି ବନ୍ଧୁ, ଯାହା ଭିତରେ ଅନ୍ତର୍ଦୟ ଓ ବହିଦୟ ରହିଛି ଏବଂ ଯେଉଁ ଦୟ ତାକୁ ଗଠିଶାଳ, ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ କରୁଛି । ଏହି ବନ୍ଧୁ ପ୍ରତିନିୟତ ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ, ପ୍ରତିନିୟତ ଗତିଶାଳ - କେଉଁଠି ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ ସ୍ଥିର ନୁହେଁ । ଆମେ ଦେଖୁବାକୁ ପାଉ ବା ନ ପାଉ, ସର୍ବତ୍ର ଓ ପ୍ରତିମୁହଁର୍ଭାବରେ ବନ୍ଧୁ ଜଗତର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଚାଲିଛି । ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଗତିଶୟ କେଉଁଠି ଦ୍ୱାରା, କେଉଁଠି ମନ୍ଦର । ପ୍ରତିମୁହଁର୍ଭାବରେ ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଏତେ ଧୀର ଗତିରେ ହେଉଛି ଯେ, ବାହାରୁ ଆମେ ତାହା ଦେଖୁଗାରୁନା । ମନେ ହେଉଛି, ଜିନିଷଟି ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ, ଏକ ଅବସ୍ଥାରେ ସ୍ଥିର ହୋଇ ରହିଛି । କିନ୍ତୁ ଅସଲରେ ବିଶ୍ୟଟି ବା ଘଟଣାଟି ତା ନୁହେଁ । ଜିନିଷଟି ଏକା ଜାଗାରେ ରହି ନାହିଁ । ପ୍ରତିନିୟତ, ପ୍ରତି ମୁହଁର୍ଭାବରେ ସର୍ବକ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଉଛି ।

ଆଉ ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନ ମଧ୍ୟରେ ଆମେ କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ନିୟମ ଦେଖିବାକୁ ପାଇ । ସେହି ନିୟମ ଗୁଡ଼ିକ କ'ଣ ? ଦୁନିଆରେ ଯେଉଁଠି ଯାହା କିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଉଛି, ବନ୍ଧୁର ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ମଧ୍ୟରେ ସର୍ବତ୍ର ତିନୋଟି ମୂଳ ନିୟମ ଆମେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇ । ବନ୍ଧୁର ସମସ୍ତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଏହି ତିନୋଟି ମୂଳ ନିୟମ (three principles) ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ (guided) । ସେହି ମୂଳ ନିୟମ ତିନୋଟି କ'ଣ ?

୧. From quantitative change to qualitative change and vice versa-
ପରିମାଣଗତ ପରିବର୍ତ୍ତନରୁ ଗୁଣଗତ ପରିବର୍ତ୍ତନ, ପୁଣି ଗୁଣଗତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ପରବର୍ତ୍ତୀ ପରିମାଣଗତ ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରେ । ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାଟି ହେଲା ଧୀରେ ଧୀରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ, ପରିମାଣଗତ ପରିବର୍ତ୍ତନ, କ୍ରମ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଉ ଥିଲୁଣ୍ଣିରୁ ରୂପେ ଏକ ନୂତନ ପଦାର୍ଥକୁ ଜନ୍ମ ଦେବା । ପ୍ରତିଟି ବନ୍ଧୁ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତି ମୁହଁର୍ଭର୍ତ୍ତରେ ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନ ସର୍ବେ ବି ଯେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେହି ବନ୍ଧୁ ମୌଳିକ ଚରିତ୍ରର କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଉ ନାହିଁ- ସେତେବେଳୟାଏ ସେହି ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ଆମେ ପରିମାଣଗତ ପରିବର୍ତ୍ତନ କହୁ । କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ଏହି ପରିମାଣଗତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଉ ହେଉ ଏପରି ଏକ ପରିଷ୍ଵିତି ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ, ଯେଉଁଠି ବନ୍ଧୁର ଚରିତ୍ରଗତ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ବଦଳି ଯାଏ ବା ଏକ ନୂତନ ବନ୍ଧୁରେ ପରିଣତ ହୁଏ- ସେତେବେଳେ ଆମେ ତାହାକୁ ଗୁଣଗତ ପରିବର୍ତ୍ତନ, ମୌଳିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ, ବିପ୍ଳବାତ୍ମକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଜତ୍ୟାଦି କହୁ । ଫଳରେ ପୁରୁଣା ବନ୍ଧୁ ସାଙ୍ଗରେ ତାର ଏତିହାସିକ ସଂଯୋଗ ଥାଏ, କିନ୍ତୁ ଚରିତ୍ରଗତ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୌଳିକ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଘଟିଯାଏ- ସେ ଦିଗରୁ କୌଣସି ସାଦୃଶ୍ୟ ବା ସଂଯୋଗ ଖୋଜିଲେ ମିଳେ ନାହିଁ । ମୋଟାମୋଟି ସଂକ୍ଷେପରେ କହିବାକୁ ଗଲେ ଏହା ହେଲା 'Quantitative change to qualitative change and vice versa' କଥାଟିର ଅର୍ଥ ।

୨. Unity of opposites - ଏ କଥାଟିର ଅର୍ଥ ହେଲା ପରବୁର ବିରୋଧୀ ଶକ୍ତିର ଏକ୍ୟ । ବନ୍ଧୁ ମଧ୍ୟରେ ଯେମିତି ଦ୍ୱାରା ଚାଲିଛି, ସଂଘର୍ଷ ଚାଲିଛି- ଏହି ଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟରେ ବନ୍ଧୁର ଆଉ ଏକ ରୂପ ଦେଖୁ, ତାହା ହେଲା ସମନ୍ୟର ରୂପ, ମିଳନର ରୂପ । ଅର୍ଥାତ୍ ଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟରେ ମିଳନର ଚରିତ୍ର ବି ରହିଛି । ଯେଉଁଠି ପରବୁର

ବିରୋଧୀ ଶକ୍ତି ପରସ୍ପର ବିରୋଧୀ ଦୃୟ, ଅର୍ଥାତ୍ ବିରୋଧାତ୍ମକ ଦୃୟ ସହ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଛି- ଗୋଟିଏ ଆଉ ଗୋଟିକର ଉଛେଦ ଚାହୁଁଛି, ସେମାନେ ବି ଏକ ବିଶେଷ ଅବସ୍ଥାରେ ଏହି ଉଛେଦ କରିବା ପୂର୍ବ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୃୟର ଏହି ପରସ୍ପର ବିରୋଧୀ ରୂପ ସଭେ ବି ମିଳିତଭାବେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଛନ୍ତି, ବାସ କରୁଛନ୍ତି । ଏହି ନିୟମର ଉପରେ ଆମର ପରିବର୍ତ୍ତନ, ପ୍ରତିଦିନର ପରିବର୍ତ୍ତନ ରୂପାଯିତ ହେଉଛି । ପରିବର୍ତ୍ତନର ଛନ୍ଦରେ, ସଂଘର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ମିଳନର ଏହି ରୂପ ଏବଂ ଚରିତ୍ର ଆମେ ଦେଖୁ ପାରୁଛେ । ଏହି ନିୟମର ବାହାରକୁ ଆମେ କେହି ଯାଇ ପାରୁନା । ଏହି ନିୟମ ନମାନି ଚାଲିବାର ଉପାୟ ନାହିଁ । ସର୍ବତ୍ର ଏହି ନିୟମ ଆମେ ଦେଖୁବାକୁ ପାଇ ।

- iii. Negation of Negation - ବିକାଶର ପଥରେ ଅବଲୁପ୍ତି, ଅବଲୁପ୍ତି ପଥରେ ବିକାଶ । ସମାଜ କ୍ଷେତ୍ରରେ, ବଞ୍ଚି ଜଗତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସର୍ବ କ୍ଷେତ୍ରରେ ହିଁ ବିକାଶ ଓ ପରିବର୍ତ୍ତନର ଏହାହିଁ ନିୟମ । ବଞ୍ଚିଜଗତର କ୍ରମାଗତ ବିକାଶ ହେଉଛି, । ଏହି ବିକାଶର ଉପାୟ କ’ଣ ? ତାହେଲା କ୍ରମାଗତ ନିଜକୁ, ନିଜର ଅଣ୍ଟିଭିକୁ ବିଲାୟ କରିବା ମଧ୍ୟଦେଇ ଧ୍ୟାସ କରିବା ମଧ୍ୟଦେଇ ନୂତନର ଜନ୍ମ । ପ୍ରତିନିୟତ ଧ୍ୟାସ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ନୂତନର ସୃଷ୍ଟି ହେଉଛି । ପ୍ରତିନିୟତ (constant) ଧ୍ୟାସର ମଧ୍ୟ ଦେଇ ହିଁ ନୂତନର ସୃଷ୍ଟି । ନିତ୍ୟନୂତନ ଭାବେ ନିଜକୁ କ୍ଷୟ କରିବା ଏବଂ ସେହି ପଥରେ ନୂତନ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ।

ବୈଜ୍ଞାନିକ ପରୀକ୍ଷା ନିରୀକ୍ଷା ମଧ୍ୟ ଦେଇ ବଞ୍ଚିଜଗତର ନିୟମକାନ୍ତିନ ଓ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆମେ ଏହି ତିନୋଟି ମୂଳ ନିୟମ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଛୁ । ବିଜ୍ଞାନର ପରାକ୍ରିତ ସତ୍ୟଭାବେ ଦୃୟମୂଳକ ବଞ୍ଚିବାଦ ବଞ୍ଚି ପରିବର୍ତ୍ତନର ଏହି ତିନୋଟି ମୂଳ ନିୟମକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଛି । ଦୃୟମୂଳକ ବଞ୍ଚିବାଦ ପ୍ରମାଣ କରି ଦର୍ଶାଇଛି - ବଞ୍ଚି ଜଗତରେ ପରିବର୍ତ୍ତନର ସମସ୍ତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହି ତିନୋଟି ମୂଳ ନିୟମ ପ୍ରଯୋଜ୍ୟ । ଆପଣମାନେ ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା ଜାଣିବା ଦରକାର । ଏହି ଯେଉଁ ଦୃୟ ନେଇ ମୁଁ ଆଲୋଚନା କରୁଛି, ସେହି ଦୃୟ ମଧ୍ୟ ଦୁଇ ପ୍ରକାର । ବିରୋଧାତ୍ମକ ଦୃୟ ଓ ମିଳନାତ୍ମକ ଦୃୟ । ଯେଉଁଠି ଦୃୟର ମୂଳ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ଗୋଟିଏ ଅନ୍ୟକୁ ଉଛେଦ କରିବା, ତାକୁ ଆମେ ବିରୋଧାତ୍ମକ ଦୃୟ କହୁ । ଶ୍ରମିକ ଓ ମାଲିକ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଲଢ଼େଇ, ସେହି ଲଢ଼େଇର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ଜଣେ ଅନ୍ୟକୁ ଦମନ କରିବା, ଜଣେ ଅନ୍ୟ ଜଣକୁ ଉଛେଦ କରିବା । ପୁଣି

ଶ୍ରମିକ ଶ୍ରମିକ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଦୟା - ସେହି ଦୟାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ଜଣେ ଅନ୍ୟ ଜଣକୁ ଜୟ କରିବା, ବୁଝାଇବା, ନିଜ ଭିତରେ ଝାକ୍ୟକୁ ସୁଦୂଢ଼ କରିବା । ଏହି ଦୟାକୁ ଆମେ କହୁ ମିଳନାତ୍ମକ ଦୟା । ଶ୍ରମିକଶ୍ରେଣୀର ପାର୍ଟ୍ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଦୟା - ତାର ମୂଳନାତ୍ମକ ହେଉଛି ଆତ୍ମସମାଲୋଚନା; ତା ମାଧ୍ୟମରେ ପାର୍ଟ୍‌କୁ ଶକ୍ତିଶାଳୀ କରିବା, ପାର୍ଟ୍‌ର ଝାକ୍ୟକୁ ସୁଦୂଢ଼ କରିବା, ଝାକ୍ୟକୁ cemented କରିବା ।

ଏଥର ଥି ପ୍ରିନ୍ସପ୍ଲାନ୍ସ (three principles) ଅର୍ଥାତ୍ ବସ୍ତୁ ପରିବର୍ତ୍ତନର ତିନୋଟି ମୂଳ ନିୟମ ସମ୍ପର୍କରେ ଆଲୋଚନା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ କରିବାକୁ ମୁଁ ବାଧ ହେଉଛି । ଏହି ଆଲୋଚନା ଆହୁରି ବିଶ୍ଵଦଭାବେ ଆଗରୁ ବି ଅନେକ ଶୁଣିଛନ୍ତି, ସମୟାଭାବ ଯୋଗୁ ଏହି ଆଲୋଚନା ସଂକ୍ଷିପ୍ତ କରିବାକୁ ବାଧ ହେଉଛି । କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ, ମାର୍କ୍ବାଦ ଓ ମାନବ ସମାଜର ବିକାଶ ସମ୍ପର୍କରେ ମୁଁ ଯେତିକିଟା ଆଲୋଚନା କଲି, ତାହା ମଧ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରାଥମିକ ଏବଂ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ । ଜ୍ଞାନତତ୍ତ୍ଵର ବିଭିନ୍ନ ଦିଗ ଓ ବିଜ୍ଞାନର ନାମା ଆବିଷ୍କାର ନେଇ ଆଲୋଚନା କରିବାର ସୁଯୋଗ ଏଠାରେ ନାହିଁ । ତଥାପି ଆପଣମାନଙ୍କର ଯାହା ପ୍ରଶ୍ନ ରହିଛି, ସେଗୁଡ଼ିକ ରଖିବେ । କୃଷକ ଓ କ୍ଷେତ୍ର ମଜ୍ଜାରିଆ ଫେଡେରେଶନର ଏହି ସମ୍ବିଳନାର ଦ୍ୱାରା ଅଧିବେଶନରେ ମୁଁ ବର୍ଜମାନ ରାଜନୈତିକ ପରିସ୍ଥିତିର ପଣ୍ଡତୁଦିରେ ସଙ୍ଗଠନ ସଂକ୍ରାନ୍ତୀୟ କିଛି ଆଲୋଚନା କରିବି । ପ୍ରଥମ ଅଧିବେଶନର ଆଲୋଚନା ଅର୍ଥାତ୍ ମାର୍କ୍ବାଦ ଓ ଦୟାମୂଳକ ବସ୍ତୁବାଦ ଗଢ଼ି ଉଠିବାର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଆଲୋଚନା ଆଜି ଏଠାରେ ଶେଷ କରୁଛି ।

□□□

ଏସ.ମୁ.ସି.ଆଇ., ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟ କମିଟି ପକ୍ଷରୁ ତାପସ ଦଉଙ୍କ ଦ୍ୱାରା VIR-17, ଯୁନିଟ-
୩, ଭୁବନେଶ୍ୱରରୁ ପ୍ରକାଶିତ ଓ ସର୍ବହରା ପ୍ରିଣ୍ଟର୍ ଏଣ୍ ପରିସର୍, ଭୁବନେଶ୍ୱର-୨ ରୁ ମୁଦ୍ରିତ